Załącznik Nr 1

do Zarządzenia Nr 356/ZiSS/2019

Prezydenta Miasta Słupska

z dnia 10 kwietnia 2019 roku

Polityka Społeczna SŁUPSK 2025+

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w mieście Słupsku na lata 2019 – 2025+

PROJEKT DO KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna

Słupsk

Unia Europejska Fundusz Spójności

Projekt pn. „Opracowanie modelu rewitalizacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i środowiskowej obszarów śródmiejskich na przykładzie Miasta Słupska" współfinansowany przez Unię Europejską z Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

Zespół autorski:

Wojciech Kłosowski, Adam Ostolski, Justyna Przywojska, Piotr Tubelewicz
Współpraca: Aldona Podgórniak-Krzykacz

SPIS TREŚCI:

1. Wprowadzenie 5

1.1. Spójność z dokumentami strategicznymi 5
1.1.1. Spójność ze strategicznymi dokumentami miejskimi 6
1.1.2. Zgodność z dokumentami i aktami poziomu regionalnego i krajowego 9
1.1.3. Zgodność z regulacjami europejskimi i międzynarodowymi 10
1.2. Użyte pojęcia i skróty 11
1.2.1. Definicje podstawowych pojęć używanych w dokumencie 11
1.2.2. Wykaz użytych skrótów: 15

2. DIAGNOZA SPOŁECZNA MIASTA SŁUPSKA 17

2.1. Tło diagnozy: Słupsk na tle grupy porównawczej 17
2.2. Demografia 19
2.2.1. Diagnoza problemów demograficznych 20
2.3. Problem ubóstwa 23
2.3.1. Pomoc społeczna 24
2.4. Wstępny raport z badania diagnostycznego 25
2.4.1. Przyjęty program badawczy: definicje, problemy badawcze, cele badania 25
2.4.2. Etap badania źródeł zastanych – sformułowanie wstępnej listy problemów 26
2.4.3. Etap badań terenowych – walidacja listy problemów 27
2.5. Wnioski strategiczne: lista rankingowa zidentyfikowanych problemów społecznych 30
2.5.1. Metoda rankingowania listy zidentyfikowanych problemów społecznych 30
2.5.2. Ranking problemów społecznych Słupska 31
2.5.3. Problemy społeczne wyłączone do odrębnych programów strategicznych 32
2.5.4. Ostateczna lista problemów rekomendowana do objęcia niniejszą Polityką 33
2.5.5. *Drzewo Celów* – wstępna rekomendacja co do odpowiedzi na problemy 34

3. Strategiczny plan działań 37

3.1. Wprowadzenie metodyczne 37
3.2. Przyjęta struktura realizacji Polityki Społecznej 37
3.3. Misja Polityki Społecznej SŁUPSK 2025+ 38
3.4. Wizja słupskiej sfery społecznej 2025+ 38
3.5. Obszary Koncentracji Działań 38

Obszar A. Usprawnienia i zmiany w systemie 40
Cel strategiczny A.1 Usprawnienie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie 40
Cel strategiczny A.2 Reorganizacja systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych 44
Cel strategiczny A.3 Przekształcenie izby wytrzeźwień w Ośrodek Pomocy Osobom Nietrzeźwym 45
Cel strategiczny A.4 Poprawa statusu ekonomicznego służb społecznych 46

Obszar B. Skuteczna profilaktyka w szkołach 48
Cel strategiczny B.1 Systemowa i kompletna profilaktyka społeczna w szkołach 48
Cel strategiczny B.2 Pomoc w zakresie problemów zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży 53
Cel strategiczny B.3 Aktywizacja budynków szkolnych popołudniami 53

Obszar C. Wsparcie dla bezpieczeństwa rodzin 55
Cel strategiczny C.1 Skuteczny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie 55
Cel strategiczny C.2 Wzmocnienie kompetencji rodzicielskich młodych rodziców 58
Cel strategiczny C.3 Wsparcie dla poprawy systemu pieczy zastępczej 59
Cel strategiczny C.4 Wyrównywanie szans rodzin 60

Obszar D. Dobrostan w wieku senioralnym 61
Cel strategiczny D.1 Sieć opieki nad seniorami dostosowana do potrzeb 61
Cel strategiczny D.2 Dostępność mieszkań wspomaganych i serwisowanych 62

Cel strategiczny D.3 Profilaktyka problemów zdrowia psychicznego wieku starszego 63
Cel strategiczny D.4 Stale rozbudowywana oferta wsparcia dla seniorów 64
Cel strategiczny D.5 Lepsze rozpoznanie sytuacji sprawnych i aktywnych seniorów 65
Obszar E. Przeciwdziałanie ubóstwu i bezdomności 67
Cel strategiczny E.1 Przeciwdziałanie ubóstwu 67
Cel strategiczny E.2 Przeciwdziałanie bezdomności 69
Obszar F. Przeciwdziałanie uzależnieniom i redukcja szkód 72
Cel strategiczny F.1 Niekryminalizujące metody postępowania wobec użytkowników narkotyków 72
Cel strategiczny F.2 Redukcja szkód u osób uzależnionych, niefunkcjonujących społecznie 75
Cel strategiczny F.3 Pomoc dla uzależnionych funkcjonujących społecznie 77
Obszar G. Wsparcie osób niepełnosprawnych i ich rodzin 79
Cel strategiczny G.1 Mieszkania wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami 79
Cel strategiczny G.2 Wsparcie rodzin i opiekunów osób z niepełnosprawnością 79
Cel strategiczny G.3 Niewystarczająca integracja osób z niepełnosprawnością 80
Obszar H. Wsparcie i integracja cudzoziemców 82
Cel strategiczny H.1 Wsparcie dla procesów integracji cudzoziemców 82
Cel strategiczny H.2 Ochrona cudzoziemców przed nadużyciami pracodawców 83

4. Wdrażanie Polityki Społecznej SŁUPSK 2025+ 85

4.1. Struktura zarządzania 85
4.1.1. System koordynatorski 85
4.1.2. Monitorowanie wdrażania Polityki i ewaluacja osiągania jej celów 86

1. Wprowadzenie

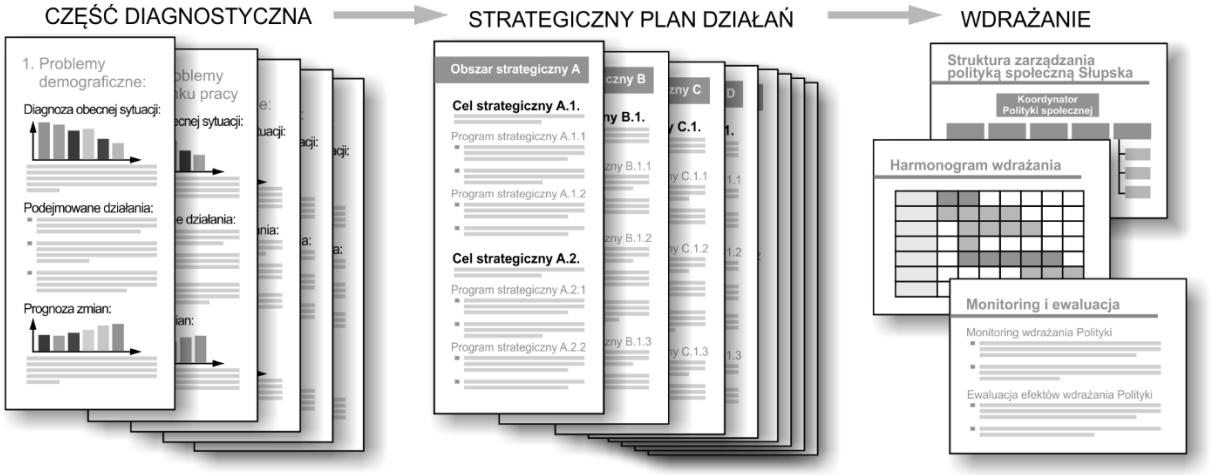
Niniejsza „Polityka Społeczna SŁUPSK 2025+" jest miejską i powiatową strategią rozwiązywania problemów społecznych na lata 2019 – 2025 w rozumieniu przepisów Ustawy[1]. Wyznacza ona główne długofalowe zamierzenia strategiczne wspólnoty samorządowej miasta Słupska – mieszkańców i wyłonionych przez nich władz samorządowych – w odniesieniu do sfery społecznej życia w mieście. Naczelnymi kierunkowymi wskazaniami Polityki Społecznej są:

- poprawa jakości życia mieszkańców,
- zwiększanie spójności społecznej wspólnoty samorządowej,
- wyrównywanie szans jednostek i grup, w tym wyrównywanie szans mieszkańców obszaru rewitalizacji z pozostałymi mieszkańcami miasta,
- wzmacnianie kapitału społecznego w Słupsku.

Dokument składa się z:

- części diagnostycznej zawierającej – zgodnie z dyspozycją ustawy – diagnozę sytuacji społecznej w Słupsku (w tym – opis podejmowanych działań) i prognozę zmian, oraz wnioski;
- strategicznego planu działań: misji polityki społecznej i wizji słupskiej sfery społecznej 2025, obszarów koncentracji działań, celów strategicznych i programów służących ich osiągnięciu,
- opisu wdrażania Polityki społecznej i monitorowania jej postępów.

Ryc. 1. Struktura dokumentu „Polityka Społeczna Słupska 2025+"

Opracowanie: W. Kłosowski

1.1. Spójność z dokumentami strategicznymi

Opracowując Politykę Społeczną SŁUPSK 2025+ kierowano się kryterium jej zgodności z dokumentami strategicznymi o randze międzynarodowej, krajowej i regionalnej, jak również z kluczowymi z punktu widzenia polityki społecznej ustawami oraz strategiami i programami miejskimi.

[1] Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2013 poz.182 z późniejszymi zmianami, art. 16b, art. 17 ust. 1 pkt 1), art. 19 pkt 1), art 110 ust. 4 oraz art. 112 ust. 9.

1.1.1. Spójność ze strategicznymi dokumentami miejskimi

1.1.1.1. Spójność ze Strategią Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022

Polityka Społeczna SŁUPSK 2025+ jest w pełni zgodna z misją Strategii Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022, która brzmi:

„Misją samorządu Słupska jest tworzenie warunków do jak najwyższej jakości życia mieszkanek i mieszkańców miasta, poszerzanie ich szans rozwoju".

Ponadto Polityka Społeczna jest zgodna z wyznaczonymi w Strategii Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022, niżej wyszczególnionymi dziedzinami strategicznymi, kierunkami rozwoju i celami strategicznymi:

I Miejska demokracja

1. Wzmacniamy więzi społeczne
- **Cel A.** Mieszkańcy angażują się we wspólną aktywność.
- **Cel B.** Mieszkańcy mają warunki do integracji w przestrzeni miasta.
- **Cel C.** Silne poczucie lokalnego patriotyzmu.

2. Razem decydujemy
- Cel C. Wsparcie i rozwój partycypacji mieszkańców w rządzeniu miastem.

3. Wyrównujemy szanse
- **Cel A.** Skuteczna, powszechna edukacja równościowa w mieście.
- **Cel B.** Eliminowane nierówności i dyskryminacji w priorytetowych obszarach: ubóstwa, niepełnosprawności i wieku.

II Jakość życia

4. Poprawiamy sytuację mieszkaniową
- **Cel A.** Krótsze kolejki osób oczekujących na mieszkanie.
- Cel C. Ciągłe zwiększanie liczby najemców płacących czynsz w mieszkaniach komunalnych.

5. Dobrze edukujemy
- Cel A. Włączająca, egalitarna edukacja, służąca rozwijaniu pasji i zainteresowań, przygotowująca do pracy i życia w świecie.
- Cel B. Nowoczesne metody nauczania, dobrze wykształceni nauczyciele.

7. Wzmacniamy profilaktykę zdrowotną i opiekę
- Cel A. Zintegrowane działania na rzecz dobrej kondycji psychofizycznej mieszkańców.
- Cel B. Powszechna profilaktyka.
- Cel D. Wysokie standardy w opiece, m.in. nad dziećmi oraz rozwijanie publicznych usług opiekuńczych dla niesamodzielnych osób dorosłych.

VI Przestrzeń miasta

25. Rewitalizujemy i poprawiamy estetykę miasta
- Cel A. Przywrócenie świetności i estetyki zdegradowanym obszarom miasta,
  - i. działania z zakresu rozwoju społecznego i gospodarczego rewitalizowanych terenów

1.1.1.2. Rekomendowane uzupełnienia do Strategii Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022

Część problemów społecznych zdiagnozowanych w toku prac nad niniejszą Polityką Społeczną wykracza poza zakres tego dokumentu, toteż zostały one rekomendowane do włączenia w inne dokumenty strategiczne miasta w ramach obecnych w nich celów lub poprzez dodanie nowych celów..

Włączenie do Strategii Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022 zarekomendowano w odniesieniu do siedmiu problemów społecznych. Oto te problemy i odpowiednie miejsca w strukturze Strategii, gdzie mogą one być uwzględnione, oraz krótkie opisy zakresu zmian w Strategii.

Ryc. 2. Problemy społeczne rekomendowane do włączenia do Strategii Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022

Problem społeczny	Miejsce w strategii:
Deficyt lekarzy specjalistów	Dziedzina Strategiczna II *Jakość życia*, Kierunek rozwoju 7. *Wzmacniamy profilaktykę zdrowotną i opiekę* Cel C.: *Dobry dostęp do badań i usług specjalistycznych*. Wśród działań należy dodać działania zgodne z rekomendacjami wypracowanymi w toku przygotowywania niniejszej Polityki Społecznej, w szczególności wejście przez władze Miasta w aktywny dialog z podmiotami systemu ochrony zdrowia.

Brak pracy wysokiej jakości	Dziedzina Strategiczna III, Kierunek rozwoju 13. *Jesteśmy innowacyjni,* Cel B. *W mieście panują dogodne warunki do rozwoju innowacyjności i start-upów*. Wśród działań należy przewidzieć bezpłatne kursy programowania dla kobiet w szczególności nieaktywnych na rynku pracy z uwagi na sprawowanie opieki nad członkiem rodziny. Zgodne z rekomendacjami wypracowanymi w toku przygotowywania niniejszej Polityki Społecznej, programy kształcące kobiety w kierunku kompetencji programistycznych znakomicie łączą potrzeby innowacyjnej gospodarki (kompetentne kadry) z aktywizacją zawodową osób nie mogących podjąć standardowej pracy etatowej (praca zdalna).
Suburbanizacja Niewystarczająca oferta dla rodzin z małymi dziećmi	Dziedzina Strategiczna II *Jakość życia*; rekomenduje się dodanie kierunku rozwoju 11. *Poprawa usług społecznych w celu zapobiegania suburbanizacji*. Wśród działań należy w pierwszej kolejności przewidzieć badanie motywacji osób, które w ostatnich latach wyprowadziły się do gmin sąsiednich.
Niewykorzystany potencjał ośrodka akademickiego Brak satysfakcjonującej możliwości studiowania	Dziedzina Strategiczna III, Kierunek rozwoju 13. *Jesteśmy innowacyjni*: dodanie nowego celu C: *Współpraca z Akademią Pomorską na rzecz utworzenia w Słupsku nowoczesnego Wydziału Lekarskiego*. Pożądanym kierunkiem byłoby rozwijanie w Słupsku specjalizacji: geriatria i gerontologia, w oparciu o innowacyjne zdobycze nowoczesnej wiedzy medycznej i współpracę międzynarodową, szczególnie z państwami skandynawskimi.
Zagrożenie przemocą seksualną i molestowaniem	Dziedzina Strategiczna II *Jakość życia*, Kierunek rozwoju 10. *Dbamy o bezpieczeństwo. Dodać* Cel C.: *Profilaktyka przemocy seksualnej i molestowania*. Wśród działań należy uwzględnić po pierwsze wprowadzenie miejskiego programu przeciwdziałania przemocy seksualnej i molestowaniu w instytucjach miejskich.

Opracowanie: W. Kłosowski

1.1.1.3. Spójność z Gminnym Programem Rewitalizacji Miasta Słupska na lata 2017 – 2025+

W zakresie spójności i koordynacji polityki miejskiej Polityka Społeczna SŁUPSK 2025+ jest kierunkowo zgodna z Gminnym Programem Rewitalizacji Miasta Słupska na lata 2017 – 2025+, w szczególności z przyjętą w nim wizją strategiczną obszaru rewitalizacji 2025+ jako *miejsca atrakcyjnego do zamieszkania, samorealizacji i prowadzenia działalności, zintegrowanego społecznie i przestrzennie z dobrze rozwiniętą infrastrukturą społeczną i czystym środowiskiem, tętniącego życiem, będącego świadectwem ambicji i gospodarności jego mieszkańców. Słupsk jest Miastem Bliskim - miastem równych szans, o niepowtarzalnej atmosferze i wyzwolonym potencjale mieszkańców obszaru rewitalizowanego.*

Polityka Społeczna SŁUPSK 2025+ w szczególności jest ściśle zgodna z **celami GPR, a w szczególności z Celem Strategicznym I: Integracja i spójność społeczna**. Cel ten opisany jest w GPR następująco:

> „Cel obejmuje wszelkie działania przyczyniające się do niwelacji różnic społecznych oraz wzmocnienia więzi międzyludzkich. Obszar rewitalizacji cechuje wysoki poziom wykluczenia społecznego, stąd cel ten skupia wszelkie działania ukierunkowane na zmniejszenie bezrobocia i zwiększanie liczby miejsc pracy, przeciwdziałanie ubóstwu i zjawisku jego dziedziczenia, a także objęcie szczególną troską osób starszych, niepełnosprawnych i ich opiekunów. W celu zatrzymania i odwrócenia negatywnych zjawisk społecznych na obszarze rewitalizacji należy tworzyć mechanizmy mające na celu uniezależnienie się mieszkańców od pomocy społecznej i umożliwienie usamodzielnienia się w życiu zawodowym i społecznym. Działania w sferze integracji i spójności społecznej winny być ukierunkowane na umożliwienie włączenia się mieszkańców w nurt życia społecznego. Niezbędnym elementem włączenia społecznego jest również odbudowa poczucia lokalnej tożsamości. Jej funkcjonowanie, trwanie i przeobrażenia zależą w dużym stopniu od istnienia, ugruntowania przywiązania emocjonalnego, ale też i fizycznego – geograficznego – mieszkańców do obszaru rewitalizowanego".

W ramach celu I GPR niniejsza Polityka Społeczna jest zbieżna w szczególności z **celem operacyjnym 1.1. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu**, oraz z **celem operacyjnym 1.3. Wzmocnienie więzi społecznych**.

- cel operacyjny 1.1. *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu* obejmuje następujące dziesięć kierunków działań, z którymi niniejsza Polityka Społeczna jest w pełni zbieżna:
    1. Rozwój i wzrost dostępności usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania.
    2. Tworzenie miejsc okresowego pobytu zapewniających dzienne i całodobowe usługi aktywizacyjne, opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze.
    3. Organizacja dokształcania i doskonalenia umiejętności kadry zatrudnionej w instytucjach działających na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.
    4. Rozwój sektora działającego w obszarze pieczy zastępczej oraz wsparcia rodziny w zakresie doskonalenia kompetencji rodzicielskich i przeciwdziałania patologiom.
    5. Aktywizacja społeczno-zawodowa osób bezrobotnych i biernych zawodowo.

6. Tworzenie warunków sprzyjających integracji mieszkańców i włączaniu w życie społeczne osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.
7. Wspieranie aktywności i samodzielności osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
8. Pobudzanie środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym do działań samopomocowych i integracyjnych.
9. Tworzenie i rozwój międzysektorowych partnerstw na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.
10. Tworzenie programów wsparcia dla wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym umożliwiających wyjście z długów oraz przeciwdziałających nadmiernemu zadłużaniu się.

- Z kolei cel operacyjny 1.3. obejmuje następujące cztery kierunki działań:
    1. Tworzenie i rozwój przestrzeni umożliwiającej wspólną aktywność mieszkańców, spędzanie wolnego czasu i rozwój ich zainteresowań.
    2. Realizacja programów edukacyjnych, sportowych i kulturalnych dla młodzieży i dzieci ukierunkowanych również na eliminowanie skutków doświadczania problemów życiowych rodziny.
    3. Rozwijanie wolontariatu, głównie w sferze opiekuńczej oraz wychowawczej.
    4. Angażowanie mieszkańców i wspieranie inicjatyw oddolnych służących zacieśnianiu relacji sąsiedzkich.

Kierunkowo jest zgodna także z pozostałymi celami strategicznymi przyjętymi w GPR:

- Celem Strategicznym II: Ożywienie gospodarcze i społeczne,
- Celem Strategicznym III: Funkcjonalna, bezpieczna i estetyczna przestrzeń,
- Celem Strategicznym IV: Wysoka jakość życia.

1.1.1.4. Zgodność z pozostałymi strategicznymi dokumentami miejskimi

Polityka Społeczna SŁUPSK 2025+ jest ponadto zgodna kierunkowo z następującymi dokumentami:

1. Programem współpracy Miasta Słupska z organizacjami pozarządowymi na lata 2016 – 2020 (gdzie rekomendowane jest objęcie programem organizacji o charakterze wewnątrzśrodowiskowym, których celem jest integrowanie danego środowiska społecznego i organizowanie jego wewnętrznej aktywności, a nie na wykonywanie usług dla miasta[2]; organizacje takie mają do spełnienia bardzo istotną rolę na poziomie utrzymywania spójności społecznej),
2. Programem zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego miasta Słupska na lata 2017 – 2021,
3. Programem Oddziaływań Korekcyjno-edukacyjnych dla Osób Stosujących Przemoc w Rodzinie na lata 2017-2020,
4. Programem gospodarowania mieszkaniowym zasobem Miasta Słupska w latach 2017-2021 (gdzie rekomendowane jest dodatkowe uporządkowanie wiedzy o pustostanach w zasobie komunalnym),
5. Strategią Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Słupska na lata 2014 – 2020 (tu rekomenduje się przejrzeć dokument w celu sprawdzenia, czy da się w nim uregulować problem suburbanizacji i przenoszenia się mieszkańców ze Słupska do sąsiednich gmin),
6. Miejskim Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2016 – 2020 (rekomendowane zmiany tego programu są opisane w Obszarze C niniejszej Polityki Społecznej),
7. Programem „Familijny Słupsk”,
8. Słupskim programem wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej na lata 2018-2020,
9. Oceną zasobów pomocy społecznej Miasta Słupska za 2017 rok,
10. Kierunkami działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami w Słupsku na lata 2016-2020,

W zakresie zgodności Strategii z Miejskim Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Uzależnień na 2018 rok, stwierdza się, że Program ten przestał obowiązywać.

[2] Jako przykłady takich środowisk zidentyfikowane podczas badań, wskazuje się: zorganizowane środowiska kibiców sportowych, organizacje cudzoziemców nastawione na samopomoc, organizacje, których celem jest uprawianie wspólnego hobby itp.

1.1.2. Zgodność z dokumentami i aktami poziomu regionalnego i krajowego

1.1.2.1. Zgodność ze strategiami regionalnymi województwa pomorskiego

Na poziomie regionalnym cele Polityki Społecznej SŁUSPK 2025+ są zgodne z celami zawartymi w następujących dokumentach:

1. **Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020**; w odniesieniu do tej Strategii zgodność dotyczy pośrednio dwóch kierunków: 2.2.1. „Systemowe wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych" i 2.2.4. „Kompleksowa rewitalizacja i rozwój przestrzeni publicznych" w ramach celu operacyjnego 2.2. „Wysoki poziom kapitału społecznego" wchodzącego w skład celu strategicznego II „Aktywni mieszkańcy" (cele społeczne są województwa pomorskiego są obecne głównie w odrębnym dokumencie: strategii polityki społecznej województwa).
2. **Strategia Polityki Społecznej Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020**; w odniesieniu do tej Strategii pełna zgodność ma miejsce na poziomie jej wszystkich czterech celów strategicznych:
    - CEL STRATEGICZNY 1 Właściwie funkcjonująca rodzina
    - CEL STRATEGICZNY 2 Integrująca rola polityki społecznej
    - CEL STRATEGICZNY 3 Aktywni seniorzy
    - CEL STRATEGICZNY 4 Włączenie społeczne osób niepełnosprawnych

1.1.2.2. Zgodność z dokumentami strategicznymi i aktami prawnymi poziomu krajowego

Na poziomie krajowym cele Strategii są komplementarne z celami i kierunkami działań zawartymi w następujących dokumentach strategicznych:

1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności,
2. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
3. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL),
4. Strategia Sprawne Państwo 2020,
5. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020,
6. Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020",
7. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020
8. Strategia rozwoju edukacji do roku 2020.
9. Narodowy Program Zdrowia na lata 2016-2020
10. Krajowy program przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu 2020
11. Krajowy program przeciwdziałania przemocy w rodzinie 2014 - 2020
12. Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 –2020
13. Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych 2016 -2020
14. Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014–2020.
15. Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020.
16. Program wieloletni „Senior +" na lata 2015–2020.

Polityka Społeczna SŁUPSK 2025+ jest zgodna z następującymi ustawami:

1. Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
2. Ustawą z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej.
3. Ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.
4. Ustawą z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych.
5. Ustawą z dnia 7 września 2007r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów.
6. Ustawą z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.
7. Ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.
8. Ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.
9. Ustawą z dnia 27 sierpnia 2009r. o finansach publicznych.
10. Ustawą z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny.
11. Ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci.
12. Ustawą z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów.
13. Ustawą z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka.
14. Ustawą z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za *życiem*".
15. Ustawą z dnia 11 września 2015 r. o osobach starszych.

16. Ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
17. Ustawą z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.
18. Ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Ponadto Polityka Społeczna SŁUPSK 2025+ jest zgodna z Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych – Uchwałą Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 1 sierpnia 1997 r

1.1.3. Zgodność z regulacjami europejskimi i międzynarodowymi

Polityka Społeczna SŁUPSK 2025+ jest dokumentem programowym wpisującym się w założenia koncepcji zrównoważonego rozwoju miast. Wspólna wizja europejskiego miasta przyszłości została sformułowana m. in. przez Komisję Europejską, Dyrekcję Generalną ds. Polityki Regionalnej (2011) i można w niej znaleźć wiele odwołań do społecznego aspektu rozwoju miast. Miasto przyszłości zdefiniowano tutaj jako miejsce zaawansowanego postępu społecznego z wysokim poziomem spójności społecznej, społecznie zrównoważonym mieszkalnictwem, usługami socjalnymi i zdrowotnymi oraz ogólnodostępnym szkolnictwem. W ujęciu Komisji Europejskiej miasto przyszłości stanowi także platformę procesu demokratycznego, dialogu kulturowego i różnorodności kulturowej, miejsce rewitalizacji przyrodniczej, ekologicznej i środowiskowej, czy wreszcie miejsce atrakcji i lokomotywę wzrostu gospodarczego. Cele niniejszej Polityki Społecznej są zgodne z wartościami, zasadami i priorytetami określonymi w następujących dokumentach:

1. Europejska Karta Społeczna.
2. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej uchwalona w grudniu 2000 r.
3. Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 r.
4. Agenda 22. Wytycznymi dla władz lokalnych w zakresie planowania polityki wobec osób niepełnosprawnych.
5. Europejska Strategia w sprawie Niepełnosprawności 2010-2020.
6. Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu
7. Europejska strategia zatrudnienia
8. Europejska platforma współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.
9. Strategia Antynarkotykowa UE na lata 2013 – 2020.
10. Strategia UE na rzecz młodzieży.
11. Europejska Strategia w Sprawie Niepełnosprawności 2010 – 2020.

1.2. Użyte pojęcia i skróty

1.2.1. Definicje podstawowych pojęć używanych w dokumencie

W Polityce Społecznej SŁUPSK 2025+ przyjmuje się poniższe znaczenie terminów wymienionych w tym rozdziale. Poniższe definicje mają tu zastosowanie planistyczne, zarządcze i komunikacyjne, a więc – ilekroć planuje się w ramach niniejszej Polityki działanie, w ramach którego używa się poniższych pojęć, zarządza się takim działaniem lub buduje przekaz komunikacyjny na jego temat, rozumie się poniższe pojęcia tak, jak je zdefiniowano w tym rozdziale.

Ponieważ część ze zdefiniowanych tu pojęć ma z kolei swoje definicje ustawowe (nie zawsze wygodne do celów planistycznych, zarządczych czy komunikacyjnych), ilekroć w samym dokumencie Polityki, lub wynikających z niej programach strategicznych lub średnioterminowych używa się poniższych pojęć w ich znaczeniu ustawowym, będzie to za każdym razem wyraźnie zaznaczone. W braku takiego zaznaczenia rozumie się, że chodzi o znaczenie pojęć opisane poniżej.

- **BEZDOMNOŚĆ**

  Bezdomność to kryzysowy stan egzystencji osoby nie posiadającej faktycznego miejsca zamieszkania, dotkniętej ewidentną i trwałą deprywacją potrzeby schronienia, której ta osoba nie jest w stanie zapobiec.

- **BEZROBOCIE**

  Bezrobocie polega na tym, że osoba zdolna do pracy, aktywnie poszukująca jej i faktycznie gotowa do jej podjęcia nie znajduje zatrudnienia. Bezrobocie rejestrowane natomiast, to formalny stan wpisania kogoś do rejestru prowadzonego przez Powiatowy Urząd Pracy.

- **EWALUACJA**

Ewaluacja (inaczej: systematyczna ocena) to w odniesieniu do niniejszej Polityki Społecznej zaplanowany proces badania uzyskiwanych przez poszczególne programy rezultatów (bezpośrednich, mierzalnych korzyści dla beneficjenta), oraz przeliczania tych rezultatów według przyjętego systemu wskaźników i wag, w celu oceny skuteczności realizacji całej Polityki Społecznej SŁUSPK 2025+.

  - **EWALUACJA ETAPOWA**

    Ewaluacja dokonywana na zakończenie etapu danego procesu, jeszcze przed końcem całego procesu. Ewaluację taką przeprowadza się w zasadzie tylko na zakończenie etapu, który miał według założeń osiągnąć samodzielne rezultaty, możliwe do skwantyfikowania.

  - **EWALUACJA *EX ANTE***

    Ewaluacja danego procesu dokonywana jeszcze przed jego rozpoczęciem, w celu ustalenia bazowych wartości wskaźników, z którymi potem będą porównywane etapowe i końcowe wartości wskaźników.

  - **EWALUACJA KOŃCOWA (*EX POST*)**

    Ewaluacja końcowa, to najbardziej typowy przykład ewaluacji: dokonywana jest ona po zakończeniu ocenianego procesu.

- **INTEGRACJA SPOŁECZNA**

Z punktu widzenia jednostki, proces jej włączania społecznego, przełamywania jej wykluczenia. Z punktu widzenia społeczeństwa – proces budowania spójności społecznej.

- **INTERWENCJA KRYZYSOWA**

Interdyscyplinarna natychmiastowa interwencja wspierająca osobę w sytuacji kryzysu, w tym pomoc sytuacyjna i psychologiczna. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej.

- **KAPITAŁ SPOŁECZNY**

Kapitał społeczny to sieć istniejących w danej grupie społecznych relacji zaufania, lojalności i solidarności, tworząca warunki do faktycznego współdziałania jednostek we wspólnym interesie i rozwijania pomiędzy tymi jednostkami realnych kooperacji o różnych celach.

- **MARGINALIZACJA**

Marginalizacja oznacza spadek znaczenia danej jednostki lub grupy społecznej w społeczeństwie, osłabienie jej wpływu na życie społeczne, subiektywne odbieranie jej głosu przez resztę społeczeństwa jako mało ważnego. Skutkiem marginalizacji (procesu) jest wykluczenie społeczne (stan).

- **MIESZKANIA SPECJALNEGO PRZEZNACZENIA**

Określenie „mieszkania specjalnego przeznaczenia" określa zbiorczo lokale mieszkalne wyodrębnione z gminnego zasobu mieszkaniowego oraz pozyskane z innych źródeł, przeznaczone do realizowania funkcji mieszkaniowej na zasadach specjalnych, jako usługi społecznej (publicznej lub rynkowej), a w szczególności mieszkania **chronione**, **readaptacyjne, serwisowane, treningowe i wspomagane.**

- **MIESZKANIE CHRONIONE**

  Mieszkanie chronione to forma pomocy społecznej w postaci lokalu mieszkalnego, mająca zapewnić osobom w nim zamieszkującym przygotowanie – pod opieką odpowiednich specjalistów, np. pracownika socjalnego – do prowadzenia samodzielnego życia w społeczeństwie lub zastąpić pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Mieszkania chronione mają służyć osobom, które ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymagają usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki.

- **MIESZKANIE READAPTACYJNE**

  Mieszkania readaptacyjne to lokal mieszkalny przeznaczony dla osób, które przeszły podstawowy program pomocy osobie bezdomnej realizowany w schroniskach i oczekują na mieszkanie z zasobów gminy. Celem funkcjonowania mieszkań readaptacyjnych jest pomoc w wykształceniu umiejętności samodzielnego życia i integracji ze społecznością lokalną.

- **MIESZKANIE SERWISOWANE**

  Mieszkanie serwisowane to miejsce samodzielnego zamieszkiwania dla osób niesamodzielnych lub o znacząco ograniczonej samodzielności (np. osób starszych, osób z niepełnosprawnością intelektualną itp.), którym wraz z mieszkaniem dostarczana jest komercyjna usługa regularnego albo stałego wsparcia opiekuna lub asystenta osobistego.

- **MIESZKANIE TRENINGOWE**

  Mieszkanie treningowe to miejsce okresowego zamieszkiwania, w którym osoby tam przebywające pod opieka specjalistów przygotowują się do samodzielnego życia w mieszkaniu chronionym lub wspomaganym.

- **MIESZKANIE WSPOMAGANE**

  Mieszkanie wspomagane to szersze określenie mieszkania udostępnianego jako usługa społeczna łącząca usługę pobytową polegającą na zamieszkiwaniu w mieszkaniu indywidualnym z asystenturą, wsparciem lub opieką. Mieszkaniem wspomaganym jest przykładowo: mieszkanie chronione, treningowe, readaptacyjne, albo podobne prowadzone na podstawie przepisów lokalnych (ale nie jest nim mieszkanie serwisowane prowadzone na zasadach usługi komercyjnej)..

- **MONITORING**

  Monitoring to obserwowanie jakiegoś procesu i odnotowywanie jego zmieniającego się stanu w celu uzyskania wiedzy o jego przebiegu. W odniesieniu do niniejszej Strategii monitoring to bieżące gromadzenie informacji o terminowości realizacji elementów SRPS i uzyskanych produktach (bezpośrednich wynikach mierzalnych np. w jednostkach fizycznych lub finansowych).

- **NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ**

  Według Europejskiego Forum Niepełnosprawności osobą niepełnosprawną jest jednostka w pełni swoich praw, znajdująca się w sytuacji upośledzającej ją na skutek barier środowiskowych, ekonomicznych i społecznych, których z powodu występujących u niej uszkodzeń nie może przezwyciężyć w taki sposób, jak inni ludzie.

- **NORMY SPOŁECZNE**

  Normy społeczne to przyjęte w danej społeczności względnie trwałe **wzorce funkcjonowania akceptowalnego społecznie**; to zbiory nieformalnych reguł określających, co jest a co nie jest akceptowane w danej społeczności. To także oczekiwane społecznie wzorce funkcjonowania poszczególnych grup i jednostek.

- **PROBLEM SPOŁECZNY**

Przez ***problem społeczny*** będziemy rozumieli w niniejszej Polityce Społecznej zaobserwowane lub spodziewane (potencjalne) zjawisko społeczne – stan, proces lub układ warunków – który w Polityce Społecznej SŁUPSK 2025+ uznano za niekorzystny i wymagające interwencji: przeciwdziałania, redukcji szkód lub rozwinięcia równoważących je potencjałów..

- **PROFILAKTYKA**

Profilaktyka to zapobieganie powstaniu niekorzystnego zjawiska, zanim ono wystąpi, poprzez oddziaływanie zawczasu na jego rozpoznane przyczyny lub poprzez budowanie zabezpieczeń przed tym zjawiskiem, lub wyprzedzające łagodzenie skutków zjawiska, któremu zapobiec się nie da.

- **PROFILAKTYKA UNIWERSALNA**

Profilaktyka uniwersalna to profilaktyka kierowana do populacji uniwersalnej (np. wszystkich uczniów w określonym wieku), bez względu na stopień ryzyka wystąpienia zachowań problemowych; ma na celu przeciwdziałanie inicjacji poprzez dostarczenie odpowiedniej informacji oraz wzmacnianie czynników chroniących i redukcję czynników ryzyka.

- **PROFILAKTYKA SELEKTYWNA**

Profilaktyka selektywna to profilaktyka ukierunkowana na grupy zwiększonego ryzyka, wymagająca dobrego rozpoznania tych grup uczniów w społeczności szkolnej; ma na celu zapobieganie, ograniczenie lub zaprzestanie podejmowania przez jednostkę zachowań ryzykownych.

- **PROFILAKTYKA WSKAZUJĄCA**

To profilaktyka kierowana do osób, u których rozpoznano objawy zaburzeń lub szczególnie zagrożonych rozwojem problemów wynikających z używania substancji psychoaktywnych

- **PROGRAM PROFILAKTYCZNY**

Programy profilaktyczne to działania psychoedukacyjne podejmowane wg określonego scenariusza, których celem jest zapobieganie zachowaniom ryzykownym odbiorców i szkodom w ich otoczeniu.

- **PROGRAM PROFILAKTYCZNY O POTWIERDZONEJ SKUTECZNOŚCI**

W odniesieniu do profilaktyki uzależnień – to program profilaktyczny wpisany do bazy Systemu Rekomendacji Programów Profilaktycznych i Promocji Zdrowia Psychicznego KBPN, ORE, IPiN oraz PARPA, mający w tej bazie oznaczenie „Program Rekomendowany" lub – przy braku programów rekomendowanych danego rodzaju – oznaczenie „Dobra Praktyka". Z kolei w innych obszarach profilaktyki można szukać analogicznych sposobów potwierdzania przez uprawnione podmioty; przykładowo program profilaktyki i promocji zdrowia psychicznego może być realizowany na podstawie programu polityki zdrowotnej zaopiniowanego przez Agencję Oceny Technologii Medycznej i Taryfikacji.

- **PROGRAM PROFILAKTYCZNY O POTWIERDZONEJ WIARYGODNOŚCI**

Programem o potwierdzonej wiarygodności jest – w braku rozwiązania o potwierdzonej skuteczności w danej dziedzinie – istniejące lub projektowane rozwiązanie oparte na wiedzy naukowej i poparte rekomendacją uprawnionych organów i instytucji albo uznanych specjalistów z danego obszaru wiedzy, jako rozwiązanie dobrze rokujące**.**

- **REINTEGRACJA RODZINY**

Reintegracja rodziny oznacza planowy proces odbudowy więzi rodzinnych, które zostały zerwane lub zachwiane, i trwa do chwili powrotu dziecka do domu. W sytuacji umieszczenia małoletniego poza rodziną naturalną, reintegracja powinna być podjęta jak najszybciej. W ramach tego procesu rodzicom udziela się m. in. porad, mediacji, pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także kieruje na terapię, warsztaty korekcyjno-edukacyjne

oraz do grup wsparcia. Działania podejmowane na rzecz powrotu dziecka do rodziny biologicznej mają charakter zespołowy, a uczestniczą w nich m. in. pracownicy socjalni, asystenci rodziny, kuratorzy, pedagodzy szkolni i wychowawcy.

- **RÓWNOŚĆ SZANS**

Równość to realna możliwość korzystania z posiadanych praw na równi z innymi, niezablokowana przez stereotypy społeczne, obyczaje, wpojone obawy itp. Równość szans dotyczy obiektywnych możliwości samorealizacji (np. dostępu do: wykształcenia, zatrudnienia, możliwości rozwijania talentów i bogacenia się) oraz szans subiektywnych (wyuczonych postaw i nawyków, utrwalonych przekonań, ukształtowanego społecznie poziomu wiary we własne siły itp.).

- **SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA**

W rozumieniu Rady Europy – spójność społeczna to zdolność społeczeństwa do zapewnienia dobrobytu wszystkim swoim członkom, zminimalizowania różnic i uniknięcia polaryzacji. W praktyce istotą spójności społecznej jest budowanie takich relacji społecznych, aby naturalna różnorodność wzbogacająca społeczeństwo nie przeradzała się w bolesne podziały generujące nieufność i wrogość między grupami społecznymi a nawet w segregację społeczną.

- UBÓSTWO

Ubóstwo to stan doznawania przez kogoś przynajmniej jednego z tych dwóch problemów[3]:

- głęboki niedostatek – jego dochody ekwiwalentne na członka rodziny są niższe niż 60% mediany takich dochodów w danym kraju (kryterium dochodowe),
- głęboka deprywacja materialna – brak środków na wydatki związane z realizacją podstawowych, uzasadnionych potrzeb: opłacenia bieżących rachunków za czynsz i energię, ogrzania domu, pokrycia niespodziewanych wydatków, zjedzenia przynajmniej raz na dwa dni posiłku z odpowiednią ilością białka, spędzenia tygodnia urlopu rocznie poza miejscem zamieszkania, posiadania podstawowych udogodnień technicznych standardowych dla danego społeczeństwa (kryterium wydatkowe).

- **UBÓSTWO ENERGETYCZNE**

Ubóstwo energetyczne to stan ubóstwa względnego dotyczący gospodarstwa domowego, w którym gospodarstwo to jest ekonomicznie zmuszone do rezygnacji z komfortu cieplnego, odpowiedniego oświetlenia i możliwości gotowania posiłków lub jest zagrożone koniecznością zadłużania się na koszty energetyczne tych funkcji. Umowną miarą ubóstwa energetycznego jest przeznaczanie więcej niż 30% dochodów dyspozycyjnych na koszty energetyczne gospodarstwa domowego.

- UZALEŻNIENIE

Zgodnie z obowiązującą w Polsce Międzynarodową Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-10 uzależnienie rozpoznaje się, jeśli trzy lub więcej z następujących objawów występowało łącznie przez co najmniej 1 miesiąc lub, jeżeli utrzymywało się krócej niż 1 miesiąc, to występowało w sposób powtarzający się w okresie 12 miesięcy:

1. Silne pragnienie lub poczucie przymusu użycia
2. Upośledzenie kontroli nad zachowaniem związanym z używaniem, tj. nad jego rozpoczynaniem, kończeniem oraz poziomem użycia,
3. Fizjologiczne objawy stanu abstynencyjnego pojawiające się, gdy użycie jest ograniczane lub przerywane,
4. Wzrost tolerancji tj. konieczność przyjmowania istotnie wzrastających ilości substancji, w celu osiągnięcia pożądanego efektu.
5. Silne pochłonięcie sprawą używania przejawiające się istotną zmianą dotychczasowych zamiłowań i zainteresowań porzucanych lub ograniczanych z powodu używania,
6. Uporczywe używanie, pomimo oczywistych dowodów występowania szkodliwych następstw, choć charakter i rozmiar szkód są już danej osobie znane.

[3] Definicja EAPN dodaje jeszcze trzecie kryterium: skrajnie niskiej intensywności pracy. W niniejszym opracowaniu nie stosujemy tego kryterium zakładając, że zawiera się ono w obu pozostałych kryteriach.

- **WŁĄCZENIE SPOŁECZNE**

  Włączenie społeczne to odnosząca się do danej jednostki jej realna możliwość faktycznego uczestnictwa w relacjach społecznych – funkcjonowanie w kręgu znajomych, zawieranie przyjaźni, podejmowanie pracy, doznawanie szacunku i uznania itp. – oraz faktyczne korzystanie z tych możliwości przez jednostkę według jej własnych potrzeb.

- **WYKLUCZENIE SPOŁECZNE**

  Wykluczenie to doznawany przez jednostkę lub grupę faktyczny brak możliwości lub znaczne utrudnienie pełnienia ról społecznych dostępnych dla innych, nawiązywania normalnych relacji społecznych, korzystania z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenia zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. Wykluczona społecznie jest jednostka lub grupa, która w sensie formalnym należy do danego społeczeństwa i chce uczestniczyć w jego życiu czynnie, lecz nie może z powodów będących poza jej kontrolą.

- **WYUCZONA BEZRADNOŚĆ**

  Źródłem zespołu wyuczonej bezradności (LHS – *Learned Helplessness Syndrome*) jest zawsze osobiste długotrwałe doświadczenie braku sprawczości w sytuacji narażenia na czynniki traumatyzujące, których dana osoba nie jest w stanie uniknąć, niezależnie od tego, jakie starania by podjęła. Mechanizm utrwalania się LHS polega na tym, że osoba narażona na długotrwałą traumę oducza się prób przeciwdziałania jako nieskutecznych i kiedy potem już mogłaby zmienić swoje warunki na lepsze, nie umie zmobilizować się do tego, bo nie ma odpowiednich zasobów psychicznych (woli, wiary w siebie).

- **ZAGROŻENIE WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM**

  Zagrożenie wykluczeniem społecznym to zaobserwowany stan społeczny danej osoby lub dotyczący jej układ warunków społecznych, który uprawdopodobnia w wysokim stopniu zaistnienie w przyszłości stanu wykluczania społecznego tej osoby. Możemy mówić o *bezpośrednim zagrożeniu wykluczeniem* jeśli dana sytuacja uprawdopodobnia zaistnienie wykluczenia w najbliższej przyszłości, lub o *pośrednim zagrożeniu wykluczeniem* jeśli dana sytuacja uprawdopodobnia zaistnienie wykluczenia w przyszłości dalszej, a więc przy współdziałaniu większej ilości czynników.

1.2.2. Wykaz użytych skrótów:

IPSiSS ..... Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

KCIKdOHL ..... Krajowe Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi

LHS ..... *Learned Helplessness Syndrome* (Zespół Wyuczonej Bezradności)

MKPiRPA .....Miejska Komisja Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

MOPR ..... Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie

ODN .....Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli

OPON ..... Ośrodek Pomocy Osobom Nietrzeźwym

PPP .....Pracownia Psychologiczno-Pedagogiczna

UPN ..... Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii

UPP ..... Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie

UPS ..... Ustawa o Pomocy Społecznej

UWT ..... Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi

2. DIAGNOZA SPOŁECZNA MIASTA SŁUPSKA

2.1. Tło diagnozy: Słupsk na tle grupy porównawczej

Aby ocenić sytuację społeczną Słupska w sposób pogłębiony i odróżnić zjawiska faktycznie kryzysowe od typowych zjawisk zachodzących we wszystkich podobnych miastach, zdecydowano się porównać poszczególne zakresy danych dla Słupska z analogicznymi zakresami danych dla **grupy porównawczej** (grupy tła) złożonej z miast o zbliżonej liczbie ludności i podobnej specyfice. Grupę skonstruowano wybierając wszystkie miasta w Polsce o liczbie ludności[4] pomiędzy 80 tysięcy a 105 tysięcy. Miast takich – licząc wraz z Słupskiem – zidentyfikowano **osiem**[5].

Ryc. 3. Grupa porównawcza miast podobnych liczba ludności latami

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	średnia wieloletnia
Kalisz	104 867	104 300	103 738	103 090	102 575	101 902	103 412
Legnica	102 708	102 057	101 768	101 133	100 769	100 455	101 482
Grudziądz	98 236	97 731	97 443	96 887	96 111	95 781	97 032
Słupsk	**95 274**	**94 530**	**93 706**	**92 869**	**92 170**	**91 715**	**93 377**
Jaworzno	94 470	93 971	93 556	93 076	92 618	92 215	93 318
Jastrzębie-Zdrój	91 946	91 412	91 073	90 549	90 089	89 707	90 796
Nowy Sącz	84 243	83 987	83 868	83 820	83 829	83 947	83 949
Jelenia Góra	83 097	82 369	81 640	81 190	80 889	80 325	81 585
Średnia dla grupy:	*94 355*	*93 795*	*93 349*	*92 827*	*92 381*	*92 006*	*93 119*

Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS (BDL)

Jak widać, dane dla Słupska są względnie zbliżone do średniej dla całej grupy, można więc zakładać, że grupa tła została dobrana trafnie.

Aby upewnić się, że grupa tła jest dobrana trafnie, sprawdzono, czy któreś z miast nie jest rażąco zamożniejsze lub rażąco uboższe od pozostałych, zarówno pod względem dochodów budżetu, jak i pod względem sytuacji dochodowej mieszkańców.

Ryc. 4. Miasta z grupy tła: dochody budżetu *per capita* w latach 2012 – 2017

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Nowy Sącz	4 530,29 zł	4 559,09 zł	5 009,78 zł	5 493,35 zł	5 809,13 zł	6 107,43 zł
Słupsk	**4 747,01 zł**	**4 434,52 zł**	**5 197,14 zł**	**5 421,00 zł**	**5 437,00 zł**	**5 819,30 zł**
Kalisz	4 034,56 zł	4 432,91 zł	4 389,57 zł	4 549,83 zł	5 219,82 zł	5 601,32 zł
Grudziądz	4 148,50 zł	4 825,52 zł	5 183,39 zł	5 099,43 zł	5 544,43 zł	5 498,17 zł
Legnica	3 920,20 zł	4 004,80 zł	4 177,94 zł	4 481,12 zł	4 775,36 zł	5 397,40 zł
Jaworzno	3 910,68 zł	4 163,29 zł	4 326,43 zł	4 449,14 zł	4 961,74 zł	5 312,47 zł
Jelenia Góra	4 484,84 zł	4 497,70 zł	4 447,15 zł	4 298,07 zł	4 752,50 zł	5 116,88 zł
Jastrzębie-Zdrój	3 907,59 zł	4 312,24 zł	3 655,43 zł	4 172,82 zł	4 892,66 zł	4 805,68 zł
Średnia dla grupy	*4 210,46 zł*	*4 403,76 zł*	*4 548,35 zł*	*4 745,60 zł*	*5 174,08 zł*	*5 457,33 zł*

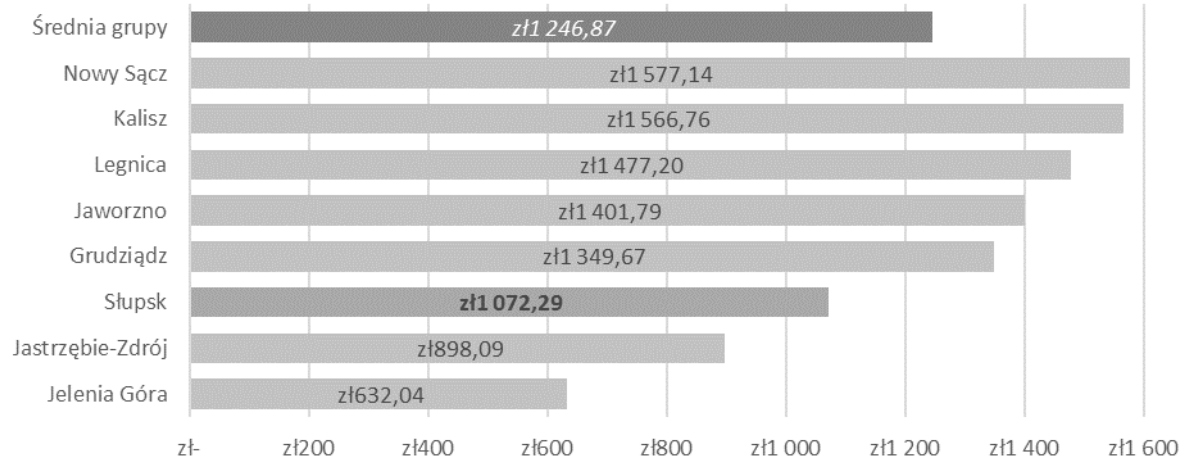
Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS

Jak widać, grupa porównawcza jest względnie spójna jeśli chodzi o dochody budżetu. Słupsk sytuuje się na drugim miejscu z względnie wysokimi dochodami budżetu per capita, co dobrze rokuje celom Polityki Społecznej.

[4] Posłużono się tu *liczbą ludności* obliczoną dla każdego z miast jako średnia z lat 20012 – 2017.

[5] W niektórych zestawieniach do grupy porównawczej została dodana gmina Kobylnica dla zobrazowania relacji Słupska z najbliższym otoczeniem.

Ryc. 5. Dochody budżetu per capita: przyrost w latach 2012 – 2017

Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS

Dla porządku wypada jednak odnotować, że dochody budżetu w Słupsku rosną nieco wolniej, niż średnio w grupie, więc nie jest oczywiste, czy w dłuższej perspektywie Słupsk zachowa swoją pozycję jednego z zamożniejszych dochodowo miast wśród miast podobnej wielkości.

Sytuacja wygląda jednak odmiennie, gdy przyjrzymy się wynagrodzeniom mieszkańców.

Ryc. 6. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto (2012-2017)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Przyrost 2012 - 2017
Jastrzębie-Zdrój	5 974,57 zł	6 384,43 zł	6 536,76 zł	6 182,71 zł	6 131,62 zł	6 609,12 zł	634,55 zł
Jaworzno	4 226,59 zł	4 704,74 zł	4 714,66 zł	5 333,82 zł	5 314,60 zł	5 370,16 zł	1 143,57 zł
Jelenia Góra	3 291,09 zł	3 367,22 zł	3 577,03 zł	3 835,12 zł	3 979,80 zł	4 237,50 zł	946,41 zł
Legnica	3 034,05 zł	3 188,81 zł	3 406,69 zł	3 582,11 zł	3 728,92 zł	3 998,28 zł	964,23 zł
Kalisz	3 150,01 zł	3 264,40 zł	3 395,84 zł	3 532,30 zł	3 648,00 zł	3 889,60 zł	739,59 zł
Słupsk	**3 234,17 zł**	**3 330,92 zł**	**3 384,58 zł**	**3 478,22 zł**	**3 620,36 zł**	**3 840,62 zł**	**606,45 zł**
Nowy Sącz	2 985,71 zł	3 098,19 zł	3 193,43 zł	3 302,29 zł	3 416,14 zł	3 578,27 zł	592,56 zł
Grudziądz	2 885,61 zł	3 021,42 zł	3 196,00 zł	3 212,29 zł	3 323,90 zł	3 513,56 zł	627,95 zł
ŚREDNIA	*3 597,73 zł*	*3 795,02 zł*	*3 925,62 zł*	*4 057,36 zł*	*4 145,42 zł*	*4 379,64 zł*	*781,91 zł*

Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS; uszeregowanie według danych za rok 2017

Ryc. 7. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto jako odsetek średniego wynagrodzenia w Polsce

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Przyrost 2012-2017
Jastrzębie-Zdrój	159,6	164,7	163,3	149,0	142,9	146,0	-13,6
Jaworzno	112,9	121,3	117,7	128,5	123,9	118,6	5,7
Jelenia Góra	87,9	86,8	89,3	92,4	92,8	93,6	5,7
Legnica	81,0	82,2	85,1	86,3	86,9	88,3	7,3
Kalisz	84,1	84,2	84,8	85,1	85,0	85,9	1,8
Słupsk	**86,4**	**85,9**	**84,5**	**83,8**	**84,4**	**84,8**	**-1,6**
Nowy Sącz	79,7	79,9	79,8	79,6	79,6	79,0	-0,7
Grudziądz	77,1	77,9	79,8	77,4	77,5	77,6	0,5
ŚREDNIA	*87,0*	*88,3*	*88,7*	*90,4*	*90,0*	*89,7*	*2,7*

Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS; uszeregowanie według danych za rok 2017

Słupsk sytuuje się nie tylko na trzecim miejscu od końca tabeli dochodów mieszkańców, ale także znalazł się w gronie trzech miast w grupie, w których dystans do średniej krajowej pogorszył się.

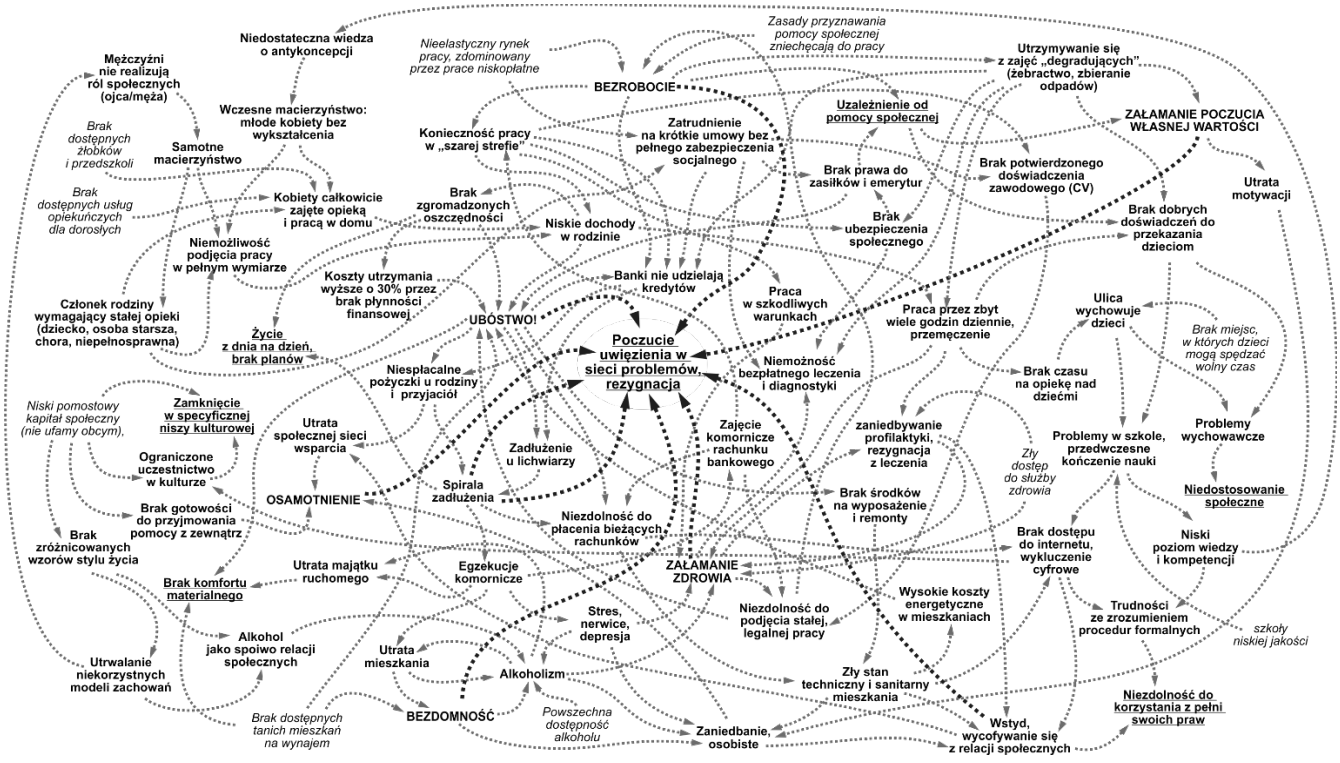
Konkluzja 1. Można stwierdzić, że w porównaniu z podobnymi miastami Słupsk jest miastem stosunkowo niskich zarobków mieszkańców ale jednocześnie – miastem o stosunkowo wysokich dochodach budżetu. To ważna przesłanka dla planowania sposobu finansowania Polityki Społecznej.

2.1.1.1. Sieć współzależności w obrębie problemów społecznych

Pracując nad polityką społeczną miasta Słupska i badając problemy społeczne, jakich doznają osoby mieszkające w Słupsku, za podstawową zasadę przyjmujemy **sieciowy charakter tych problemów**, wyrażający się w tym, że poszczególne, jednostkowe problemy w praktyce splatają się zawsze w złożoną sieć współzależności przyczynowo skutkowych – „pajęczynę problemów". W taką pajęczynę każdy z nas może wpaść na wiele sposobów, nawet jeśli dotychczas funkcjonował zupełnie prawidłowo. „Pajęczyna problemów" ma tę cechę, że bardzo trudno z niej wyjść skupiając się na rozwiązywaniu tylko pojedynczego problemu.

Bardzo często takie zbyt wąsko zaplanowane działania, które podejmujemy dla rozwiązania jednego problemu danej osoby uwikłanej w tę sieć, działają miejscowo i doraźnie, ale przy okazji pogłębiają inne problemy egzystencji tej osoby i zamiast rozwiązać jej problemy wciągają ją głębiej w „pajęczynę problemów".

Ryc. 8. „Pajęczyna problemów" – sieć współzależności między problemami społecznymi

Opracowanie: W. Kłosowski – z wykorzystaniem elementów opracowania EGO Evaluation s.c.

Konkluzja 2. Zasadą zarówno niniejszej diagnozy, jak i części planistycznej tego opracowania jest sieciowe podejście do problemów społecznych w Słupsku, i dostrzeganie złożonych relacji przyczynowo-skutkowych pomiędzy nimi, oparte koncepcyjnie na powyżej przedstawionym schemacie tak zwanej „Pajęczyny problemów" (albo – „labiryntu problemów").

2.2. Demografia

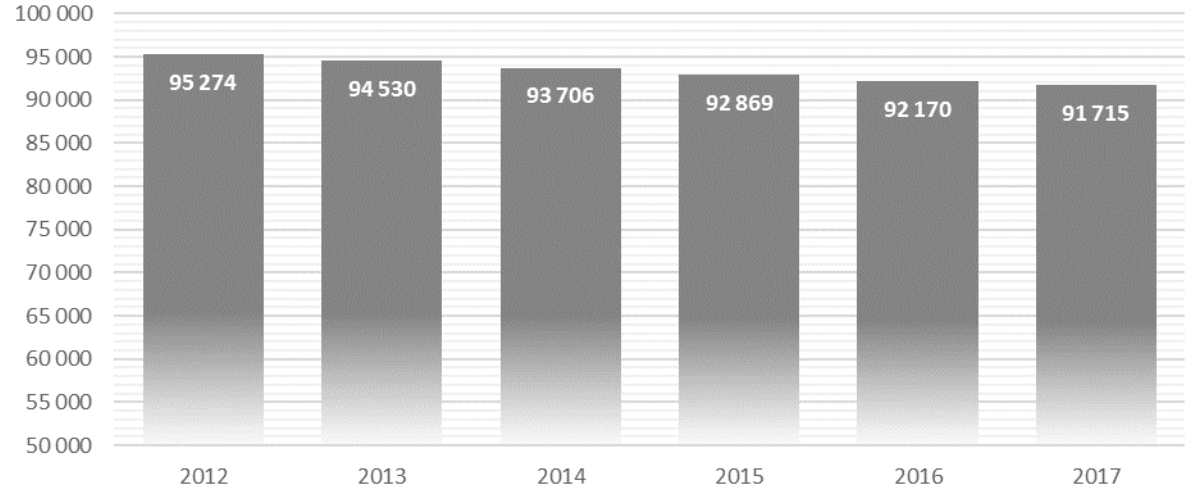
W tym rozdziale diagnozy omówiono problemy wynikające z kurczenia się liczebności populacji, zmiany jej struktury wiekowej (starzenia się), a także problemy zmian dzietności i struktury rodzin.

2.2.1. Diagnoza problemów demograficznych

2.2.1.1. Depopulacja miasta

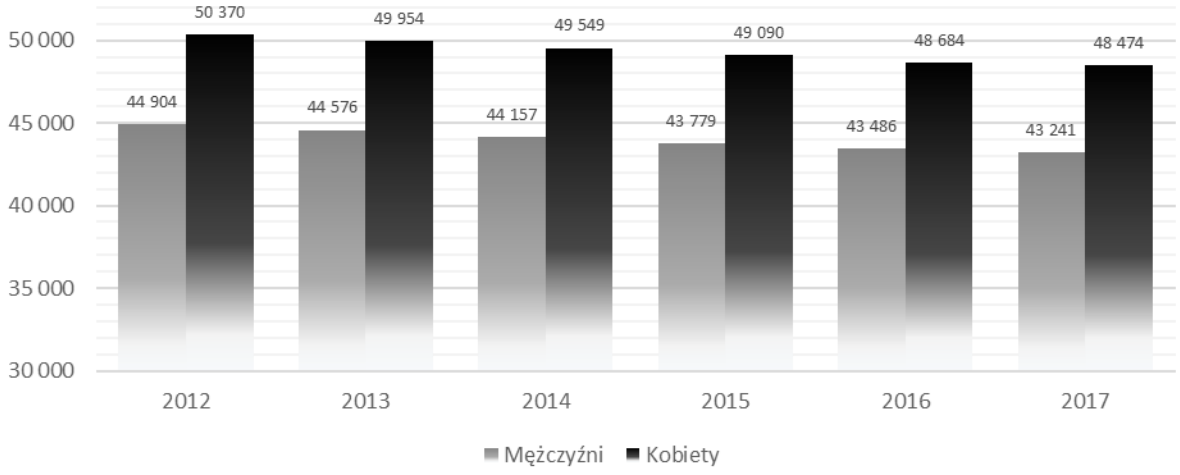
Problem depopulacji i kurczenia się miast (*shrinking cities*) oraz starzenia się ich mieszkańców staje się coraz dotkliwszy w Europie: problem ten dotyka także Słupska. Zjawisko narasta od kilkunastu lat i w perspektywie wieloletniej jest prognozowana jego kontynuacja. **Depopulacja oraz starzenie się społeczności, to najpoważniejszy problem strategiczny miast europejskich, w tym także Słupska.**

Ryc. 9. Ludność Słupska do 2012-2017 r, stan z czerwca każdego roku.

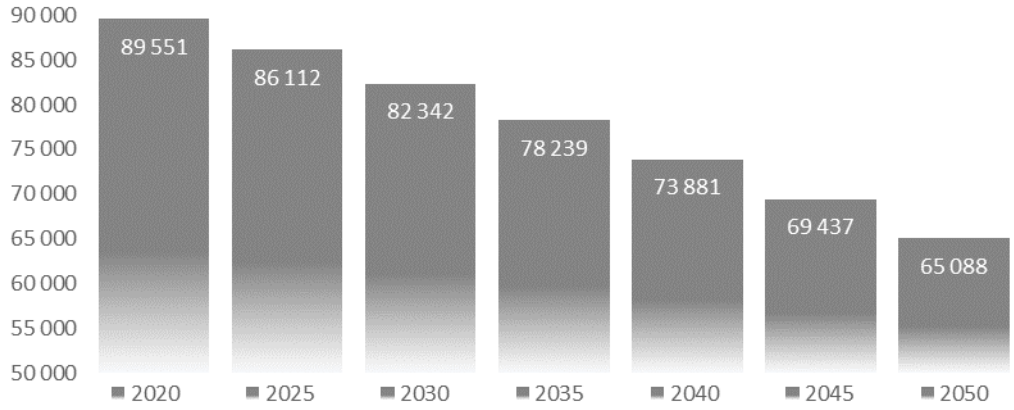
Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS

Ryc. 10. Ludność Słupska według płci 2012 – 2017 r. (stan z czerwca każdego roku).

Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS

Ryc. 11. Prognoza demograficzna GUS dla Słupska 2020-2050 - ludność ogólnie

Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS

Depopulacja Słupska przewidywana przez GUS będzie następowała dość szybko i w ciągu następnych 30 lat liczba ludności skurczy się niemal do 65 tysięcy.

Przytoczona prognoza GUS – formułowana na podstawie danych do 2017 roku włącznie – okazuje się poprawna. Tempo spadku liczby mieszkańców zostało trafnie oszacowane; od 2012 roku Słupsk systematycznie tracił po około 800 mieszkańców. Depopulacja jednak w ostatnich latach nieco hamuje i w 2015 roku Słupsk stracił 700 osób, a w 2016 niecałe 500. Warto również zauważyć, niektóre z miast z grupy porównawczej zdołały zahamować spadek ludności i zanotowały w ostatnich latach przyrost ludności.

2.2.1.2. Ludność wg ekonomicznych grup wieku i starzenie się populacji

Oprócz obserwowania ogólnej liczby mieszkańców nie mniej ważne jest obserwowanie zmian jej struktury demograficznej (ekonomicznych grup wieku), a w tym kontekście – starzenia się populacji. Struktura populacji według ekonomicznych grup wieku jest istotna o tyle, że pokazuje zobiektywizowane statystyczne warunki do osiągania zamożności i – z drugiej strony – zagrożenia ubóstwem.

W prognozach oraz w grupowaniu ludności, zarówno GUS, jak i badacze którzy wcześniej prowadzili badania w Słupsku grupowali ludność kategoriami wiekowymi. Wyróżniano trzy kategorie wiekowe:

- Wiek przedprodukcyjny - obejmuje dzieci i młodzież od urodzenia do 18 roku życia.
- Wiek produkcyjny - obejmuje ludność od 18 roku życia do osiągnięcia wieku emerytalnego. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto 60 lat za wiek emerytalny dla kobiet oraz 65 lat za wiek emerytalny dla mężczyzn. W ramach tej grupy wyróżniamy podgrupę osób w wieku mobilnym i niemobilnym.
- Wiek poprodukcyjny - Obejmuje ludność w wieku emerytalnym i starszą. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto 60 lat za wiek emerytalny dla kobiet oraz 65 lat za wiek emerytalny dla mężczyzn.

W ramach prognozy demograficznej GUS pozmieniał (zgodnie ze swoimi przewidywaniami) dokładne definicje powyższych kategorii wiekowej. Kategorie wiekowe dla prognozy ludności opracowanej przez GUS w 2014 roku na lata 2014-2050:

- wiek przedprodukcyjny - 0 do 17 lat,
- wiek produkcyjny - od 18 lat do wieku emerytalnego, wiek mobilny - od 18 do 44 lat, wiek niemobilny - od 45 lat do wieku emerytalnego,
- wiek poprodukcyjny - powyżej wieku emerytalnego. Wiek emerytalny dla roku 2015 mężczyźni 65,75, kobiety 60,75, dla roku 2020 mężczyźni 67, kobiety 62, dla roku 2025 mężczyźni 67, kobiety 63,25, dla roku 2030 mężczyźni 67, kobiety 64,5, dla roku 2035 mężczyźni 67, kobiety 65,75, od roku 2040 mężczyźni i kobiety 67 lat.

Ryc. 12. Ludność Słupska w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym: stan w latach 2012 – 2017 i prognozy do 2050 r.

Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS

Jak widać z powyższego wykresu odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w Słupsku rośnie konsekwentnie, a odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym maleje w podobnym tempie (odpowiednio o 16,6 i 18,8 punktu procentowego w okresie 2012 - 2017). Dodać warto, że Słupsk starzeje się szybciej niż przewidywały prognozy GUS: już w 2016 Słupsk osiągnął strukturę wiekową przewidywaną w prognozie GUS na rok 2020.

Konkluzja 3. Tempo starzenia się populacji jest najpoważniejszym wyzwaniem strategicznym dla Słupska, podobnie jak dla społeczeństwa w ogóle. Obrazowe może być takie zestawienie. **Jeżeli w 2012 roku na każdego seniora w Słupsku przypadały cztery osoby młodsze od niego, to obecnie (2019) są to już tylko trzy osoby, a w roku 2050 będą to mniej niż 2 osoby!**

Pomimo, że aktualnie wskaźnik obciążenia demograficznego[6] dla Słupska jest na bardzo podobnym poziomie, jak w pozostałych miastach grupy porównawczej, to tempo wzrostu tego wskaźnika jest jednym z największych w całej grupie (szybciej wskaźnik obciążenia demograficznego rośnie tylko w Jeleniej Górze).

Ryc. 13. Wskaźniki struktury wieku w 2017 i ich przyrost 2012 – 2017.

wskaźnik obciążenia demograficznego	Wskaźnik zastępowalności pokoleń[7]

[6] Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym przypadająca średnio na 100 osób w wieku produkcyjnym.

	W 2017 r.	Przyrost od 2012	W 2017 r.	Przyrost od 2012
Jelenia Góra	71,1	13,5	189,0	36,5
Kalisz	70,6	9,2	148,4	26,0
Słupsk	**67,5**	**12,0**	**152,8**	**30,9**
Grudziądz	67,4	10,5	129,5	22,2
Jastrzębie-Zdrój	65,9	6,0	130,5	26,2
Legnica	65,3	10,7	140,7	27,1
Nowy Sącz	64,4	7,0	108,2	17,9
Jaworzno	60,1	7,3	131,7	18,6
Kobylnica	56,6	7,5	71,3	11,0

Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS (uporządkowanie według 2017 roku)

	ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2017	o ile wzrosła ilość osób w wieku poprodukcyjnym od 2012	współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi 2017	O ile współczynnik obciążenia demograficznego wzrósł od 2012 roku	wskaźnik starości (odsetek osób w wieku 65 lat i więcej) w 2017 roku	O ile wskaźnik starości zmienił się od 2012 roku
Jelenia Góra	46,5	11,7	33,3	9,0	21,9	4,7
Legnica	38,2	9,2	27,3	7,6	18,5	4,2
Grudziądz	38	8,5	27,3	6,4	18,3	3,5
Nowy Sącz	33,5	6,2	24,7	5,2	16,7	3,0
Słupsk	40,8	10,3	29,4	8,1	19,7	4,4
Jastrzębie-Zdrój	37,3	6,7	29,2	8,8	19,4	4,9
Jaworzno	34,1	6,1	25,4	4,6	17,5	2,6
Kalisz	42,2	8,4	30,9	7,1	20,3	3,8

Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS

Konkluzja 4. W Słupsku ubywa przede wszystkim osób z grupy w wieku produkcyjnym. Zmiany w proporcjach nie można wytłumaczyć wyłącznie starzeniem się populacji: Słupsk opuszcza więcej osób w wieku produkcyjnym niż do niego przybywa.

2.3. Problem ubóstwa

Ubóstwo – zdefiniowane tu jako stan doznawania przez kogoś głębokiego niedostatku (dochody na członka rodziny niższe niż 60% mediany w Polsce), lub głębokiej deprywacji materialnej (braku środków na wydatki związane z realizacją podstawowych, uzasadnionych potrzeb) – na użytek tej diagnozy zbadano przede wszystkim dochodowo: posłużona się tu głównie danymi o zasiłkach pomocy społecznej: zasiłku stałym, celowym i okresowym, z uwagi na uwarunkowanie przyznania tych zasiłków kryterium dochodowym. Pomocniczo oszacowano także wydatkowy aspekt ubóstwa poprzez przebadanie rozkładu przyznawania pomocy na dożywianie dzieci, uznając że występuje ona przede wszystkim w tych rodzinach, które nie są w stanie samodzielnie ponosić należytych wydatków na ten cel.

2.3.1. Pomoc społeczna

Pierwszym kryterium diagnostycznym sprawdzającym za pomocą którego ocenimy stan sfery społecznej w Słupsku, jest **natężenie korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej.**

[7] *Wskaźnik zastępowalności pokoleń*, to liczba ludności w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym.

***Środowiskowa pomoc społeczna**, to pomoc udzielana ludności w miejscu zamieszkania, za pośrednictwem ośrodka pomocy społecznej.*

Statystyka udzielanej pomocy środowiskowej została dodatkowo podana w podziale na beneficjentów będących poniżej i powyżej kryterium dochodowego. Bycie *poniżej kryterium dochodowego* oznacza, że dochód na osobę w rodzinie (lub na osobę samotnie gospodarującą) nie był wyższy, niż ustalone w ustawie kryterium do uzyskania świadczenia pieniężnego. Od 1 października 2015 kryteria dochodowe wynoszą: dla osoby samotnie gospodarującej - 701 zł a dla osoby w rodzinie - w wysokości 528 zł.

Warto zaznaczyć, że przyjęte kryterium nie jest dalekie od granicy skrajnego ubóstwa ekonomicznego:

- „Granica ubóstwa skrajnego, obliczana na podstawie minimum egzystencji. Minimum egzystencji szacowane jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych (IPiSS). Uwzględnia ono jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia .
- Ustawowa granica ubóstwa, określona jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.
- Relatywna granica ubóstwa, ustalona na poziomie 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (obliczonych na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych).

W przypadku ubóstwa skrajnego i relatywnego, w celu wyeliminowania wpływu, jaki na koszty utrzymania gospodarstw domowych wywiera ich struktura społeczno-demograficzna, zarówno przy obliczaniu poziomu wydatków w gospodarstwach domowych, jak i ustalaniu granic ubóstwa, zastosowano tzw. oryginalną skalę ekwiwalentności OECD.

Według tej skali wagę 1 przypisuje się pierwszej osobie w gospodarstwie domowym w wieku 14 lat i więcej; 0,7 – każdej następnej osobie w tym wieku; 0,5 –każdemu dziecku w wieku poniżej 14 lat. Oznacza to, że granica ubóstwa dla gospodarstwa 4-osobowego złożonego z dwóch osób dorosłych i dwojga dzieci w wieku poniżej 14 lat jest 2,7 razy wyższa niż dla gospodarstwa 1-osobowego. W IV kwartale 2017 r. dla gospodarstwa 1-osobowego minimum egzystencji wyniosło 582 zł a granica ubóstwa relatywnego 799 zł."[8]

Ryc. 14. Korzystający ze środowiskowej pomocy na 10 tys. ludności w latach 2012 – 2017.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Jaworzno	466	347	355	303	297	236
Jastrzębie-Zdrój	352	377	373	378	348	274
Jelenia Góra	506	536	491	422	393	378
Legnica	700	670	584	540	511	450
Słupsk	**728**	**767**	**718**	**653**	**596**	**495**
Nowy Sącz	751	779	707	650	618	544
Kalisz	719	820	726	696	645	590
Grudziądz	1202	1208	1059	967	880	764

Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS (miasta uszeregowano według średniej liczby w całym okresie)

Ryc. 15. Korzystający ze środowiskowej pomocy ogółem w procentach; Słupsk na tle grupy porównawczej w latach 2012 – 2017.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Jelenia Góra	5,1%	5,4%	4,9%	4,2%	3,9%	3,8%
Legnica	7,0%	6,7%	5,8%	5,4%	5,1%	4,5%
Grudziądz	12,0%	12,1%	10,6%	9,7%	8,8%	7,6%

[8] „Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r.", GUS, Warszawa 2018.

Nowy Sącz	7,5%	7,8%	7,1%	6,5%	6,2%	5,4%
Słupsk	**7,3%**	**7,7%**	**7,2%**	**6,5%**	**6,0%**	**5,0%**
Jastrzębie-Zdrój	3,5%	3,8%	3,7%	3,8%	3,5%	2,7%
Jaworzno	4,7%	3,5%	3,5%	3,0%	3,0%	2,4%
Kalisz	7,2%	8,2%	7,3%	7,0%	6,4%	5,9%

Opracowanie: P. Tubelewicz – na podstawie danych statystycznych GUS

Jak widać, sytuacja socjalna w całej grupie porównawczej (jak i zresztą w całej Polsce) poprawiła się od 2012 roku. Ma to związek z polepszeniem się sytuacji na rynku pracy, zmniejszonym bezrobociem oraz wprowadzeniem programu 500+. We wszystkich miastach z grupy porównawczej zachodzi bardzo podobny proces; wyraźnie zmniejsza się liczba osób które są poniżej kryterium dochodowego i pobierają zasiłek.

2.4. Wstępny raport z badania diagnostycznego

Niniejszy rozdział przedstawia wstępny, skrótowy raport z badań diagnostycznych problemów społecznych w Słupsku, zakończony wnioskami strategicznymi. Raport obejmuje skrótową informację o przyjętej metodyce badania[9], skrótowe sprawozdanie z etapu badania źródeł zastanych i etapu terenowego (wywiadów). Szczegółowe wyniki badań będą umieszczone w następnych rozdziałach, gdzie przyjmą postać ostatecznej listy problemów ustalonej w wyniku badań oraz listy rekomendacji wynikających ze strategicznych wniosków badawczych.

2.4.1. Przyjęty program badawczy: definicje, problemy badawcze, cele badania

W przekazanym Zamawiającemu odrębnym opracowaniu opisującym przyjętą metodykę pracy nad Polityką Społeczną SŁUPSK 2025+ opisano przyjęty program badawczy, który będzie służył zdiagnozowaniu problemów społecznych Słupska i stosowanych dotychczas praktyk przeciwdziałania problemom. W ramach programu w szczególności zdefiniowano podstawowe pojęcia, jakich będziemy używać diagnozując problemy społeczne Słupska. Przyjęta tam definicja *problemu społecznego* brzmi:

> *PROBLEM SPOŁECZNY to zaobserwowane lub spodziewane (potencjalne) zjawisko społeczne – stan, proces lub układ warunków – które w Polityce Społecznej SŁUPSK 2025+ uznano za niekorzystne i wymagające interwencji: przeciwdziałania, redukcji szkód lub rozwinięcia równoważących je potencjałów.*

Definicję tę uzupełnia przyjęta w tym samym opracowaniu definicja wykluczenia społecznego:

> *WYKLUCZENIE SPOŁECZNE (inaczej – ekskluzja społeczna) to doznawany przez jednostkę lub grupę faktyczny brak możliwości lub znaczne utrudnienie pełnienia ról społecznych dostępnych dla innych, nawiązywania normalnych relacji społecznych, korzystania z dóbr publicznych i infrastruktury społecznej, gromadzenia zasobów i zdobywanie dochodów w godny sposób. Wykluczona społecznie jest jednostka lub grupa, która w sensie formalnym należy do danego społeczeństwa i chce uczestniczyć w jego życiu czynnie, lecz nie może z powodów będących poza jej kontrolą.*

Problemy badawcze sformułowano na podstawie opisu przedmiotu zamówienia oraz na podstawie własnego doświadczenia eksperckiego zespołu Autorów, z nastawieniem na następujące uporządkowanie: główny problem badawczy wynika bezpośrednio ze wskazania OPZ, natomiast dodatkowe problemy badawcze mogą wynikać z OPZ lub z wskazań autorów badania. Główny problem badawczy definiujemy następująco:

> *Jakie problemy społeczne dotykają w drugiej połowie 2018 roku, lub z dużym prawdopodobieństwem mogą dotknąć w ciągu najbliższych siedmiu lat, mieszkańców Słupska, a szczególnie mieszkańców obszaru rewitalizacji, w tym osoby: młode, starsze, samotne, z małymi dziećmi, bezrobotne, poszukujące pracy, z niepełnosprawnością, imigrantów, cudzoziemców, osoby zadłużone i z egzekucją komorniczą, rodziny wielodzietne, osoby uzależnione, bezdomne i zagrożone bezdomnością, doświadczające przemocy, opuszczające pieczę zastępczą oraz opuszczające zakłady karne?*

[9] Pełny opis metodyki stanowił przedmiot odrębnego opracowania, przekazany zamawiającemu w sierpniu 2018 roku.

Dodatkowe problemy badawcze sformułowano następująco:

1. Czy da się odkryć lub ustalić **zobiektywizowaną gradację** odkrytych problemów społecznych? Jeśli tak, to – jaka to gradacja?
2. Jakie są **mechanizmy powstawania i utrwalania** się każdego ze zdiagnozowanych problemów w poszczególnych badanych grupach mieszkańców?
3. Jakie są **przyczyny utrwalania się wykluczenia społecznego** w poszczególnych grupach mieszkańców, z uwzględnieniem wszystkich wymiarów ekskluzji? Jaki jest w tym udział poszczególnych zdiagnozowanych problemów, jako czynników wykluczenia?
4. Czy można **poprawić sytuację osób** wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, a jeśli tak, to – w jaki sposób?
5. Jakie oddziaływania profilaktyczne i pomocowe realizowano dotychczas w Słupsku?

Głównym celem badania było **stworzenie opartej na wiedzy możliwie wyczerpującej listy problemów społecznych (obejmującej co najmniej co najmniej 30 problemów)** najważniejszych w kontekście przywrócenia i utrzymania spójności społecznej w Słupsku. Problemy te będą następnie objęte Polityką społeczną SŁUPSK 2025+.

Odrębnie podjęto próby wstępnego rozeznania: poziomu kapitału społecznego w poszczególnych środowiskach badanych zogniskowanymi wywiadami grupowymi oraz kultury organizacyjnej i stylów liderskich w instytucjach, których liderzy udzielali nam indywidualnych wywiadów pogłębionych. Jednak w tych obu zakresach w ramach tego programu badawczego nie byliśmy w stanie przeprowadzić pełnego badania dającego ugruntowaną wiedzę, a jedynie dokonać wstępnego rozeznania, którego wynik może być co najwyżej przesłanką do pełnego badania tych zjawisk w przyszłości. Oba te zjawiska mogą bowiem bardzo znacząco wpływać na skuteczność realizacji Polityki Społecznej SŁUPSK 2025+ w przyszłości.

2.4.2. Etap badania źródeł zastanych – sformułowanie wstępnej listy problemów

Pierwszym etapem przyjętego programu badawczego było badanie źródeł zastanych (inaczej *desk research*). To technika badań jakościowych polegająca na przeszukaniu i interpretacji istniejących źródeł wiedzy na temat badanego zjawiska: dokumentów, materiałów medialnych, literatury przedmiotu itp. Celem etapu badań *desk research* było wstępne zidentyfikowanie wyczerpującej listy problemów (co najmniej 30) **bez dokonywania na tym etapie ich gradacji według ważności.** Dodatkowymi celami tego etapu były: wstępne ustalenie w stosunku do każdego problemu opisanych w źródłach sposobów przeciwdziałania mu stosowanych dotychczas w Słupsku, oraz wstępne wytypowanie listy metod o potwierdzonej wiarygodności, służących redukcji tych problemów. Szczegółowy wykaz przeszukanych źródeł znajduje się na końcu opracowania. Obejmuje on ogółem 46 dokumentów źródłowych oraz 112 pozycji literatury, z czego 49 pozycji (44%) to źródła obcojęzyczne.

Na podstawie tej fazy badania zidentyfikowano wstępnie zbiór 44 problemów społecznych, które przedstawiono **Zespołowi do spraw opracowania SRPS** na posiedzeniu w dniu 31 sierpnia 2018 r. Po uwagach zespołu dodano jeden problem i przeformułowano sześć problemów, uzyskując listę 45 problemów społecznych, które zatwierdzono ostatecznie na posiedzeniu zespołu w dniu 7 września 2018 r. Zbiór problemów umownie uporządkowano w sześć obszarów i 30 podobszarów tematycznych, nie szeregując ich na tym etapie według ważności.

2.4.3. Etap badań terenowych – walidacja listy problemów

Etap badań terenowych to seria wywiadów jakościowych z wybranymi respondentami: indywidualnych wywiadów pogłębionych IDI oraz zogniskowanych wywiadów grupowych (FGI). Niektóre zagadnienia dodatkowo uzupełniono obserwacjami terenowymi i obserwacjami uczestniczącymi. Celem etapu badań terenowych było:

1. Zweryfikowanie (lub sfalsyfikowanie) hipotezy o występowaniu danego problemu w Słupsku.
2. Odkrycie ewentualnych problemów nie wykrytych na etapie badania źródeł zastanych;
3. W odniesieniu do tak zwalidowanej listy problemów społecznych w Słupsku – próba pogłębienia wiedzy badawczej o każdym z nich:
    a. Ustalenie w stosunku do każdego z problemów zweryfikowanych jego cech, które umożliwią następnie umieszczenie danego problemu w gradacji ważności wśród pozostałych problemów.
    b. Ustalenie w stosunku do każdego z problemów jego skutków dla społeczności, w celu ostatecznego umiejscowienia go w gradacji ważności wśród pozostałych problemów.

c. Ustalenie ewentualnego występowania dodatnich sprzężeń zwrotnych (mechanizmów wzajemnego nasilania się) pomiędzy poszczególnymi problemami z listy.
d. Ustalenie w stosunku do każdego z problemów przyczyn jego powstawania i mechanizmu utrwalania się (oraz ewentualnie – dziedziczenia, jeśli takie zjawisko zachodzi).
e. Ustalenie w stosunku do każdego z problemów możliwie pełnej listy adresowanych do tego problemu oddziaływań profilaktycznych i pomocowych, realizowanych dotychczas w Słupsku.

Przeprowadzono w sumie 57 wywiadów indywidualnych, i 22 wywiady grupowe, a dodatkowo dwie obserwacje terenowe i trzy obserwacje uczestniczące.

Trzy wywiady grupowe nie odbyły się na skutek niemożności zmobilizowania grupy respondentów; zastąpiono je każdorazowo wywiadami indywidualnymi (w dwóch przypadkach – przedsiębiorców i rodzin wielodzietnych – pojedynczym wywiadem, zaś w jednym przypadku – osób opuszczających zakłady karne – dwoma wywiadami: z pojedynczym respondentem i z parą respondentów). Dla uzupełnienia listy wywiadów grupowych o wywiady, które nie odbyły się, wskazano inne grupy respondentów. Nie odbył się także jeden zaplanowany wywiad indywidualny, lecz zastąpiono go skutecznie wywiadem z inną respondentką z tej samej grupy.

Dwa wywiady z uwagi na specyfikę tematu, lub specyficzne uwarunkowania respondenta, były znacznie krótsze, niż przewidywał to plan badawczy (w jednym przypadku było to zaledwie 14 minut). Z kolei kilka wywiadów było znacznie dłuższych niż czas zaplanowany.

W czasie realizacji poszczególnych wywiadów często ujawniały się nowe aspekty lub uwarunkowania badanych problemów, z czego wynikała konieczność przeprowadzenia kolejnych wywiadów, W tym trybie do listy początkowo zaplanowanych 40 wywiadów indywidualnych (z których jeden się nie udał, ale w to miejsce trzy inne pojawiły się zamiast wywiadów grupowych) dołączono 15 wywiadów dodatkowych, zaś do pierwotnej listy 19 wywiadów grupowych (z których trzy ostatecznie nie udały się) dołączono i zrealizowano 6 wywiadów dodatkowych.

Ryc. 16. Wywiady przeprowadzone w ramach terenowego etapu badań

Zaplanowane grupy respondentów	Zadania zrealizowane
Aktorzy zmiany w polityce społecznej miasta: dyrektorzy szkół/pedagodzy szkolni, dyrektorzy żłobków i przedszkoli, dzielnicowi/policjanci, pracownicy Urzędu Miejskiego w Słupsku, w tym Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych oraz Wydziału Zarządzania Funduszami a także Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Słupsku, osoby zatrudnione w ośrodkach terapeutycznych, lekarze, pracownicy placówek opiekuńczo-wychowawczych, wsparcia dziennego, oraz inni, pielęgniarki środowiskowe, przedstawiciele NGOs, instytucje kultury, kluby seniora i inne organizacje seniorskie, wspólnoty mieszkaniowe, przedstawiciele parafii, świetlice środowiskowe, komitet rewitalizacji	1. W tej grupie zrealizowano 52 indywidualne wywiady pogłębione. • Oprócz zaplanowanej listy 35 wywiadów zgodnie ze wskazaniami OPZ przeprowadzono trzy wywiady z respondentami pierwotnie zaplanowanych fokusów (osoby, co do której istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie i osoby opuszczające zakłady karne – uznano, że przedmiot wywiadu narzuca formę indywidualną). • Dalsze dwa wywiady dodano w miejsce fokusów, dla których nie udało się skompletować minimalnych grup respondentów (rodziny wielodzietne, przedsiębiorcy). • Wreszcie dwanaście wywiadów dodano w sytuacjach, gdy z wywiadów z grupy podstawowej wynikała konieczność przebadania kolejnych środowisk
Przedstawiciele grup dotychczas nieobjętych pomocą społeczną (zgodnie z wcześniejszymi etapami zadania) lub osoby wskazane przez innych jako osoby posiadające szerszy kontakt z daną grupą osób. Zamawiający podkreśla tu rolę właściwej rekrutacji rozmówców i wybrania takich osób, które wskażą na ewentualne „nowe" problemy społeczne. Metodę ich naboru zaproponuje Wykonawca na etapie metodologii.	Zrealizowano w tym segmencie pięć indywidualnych wywiadów pogłębionych: 1. Z Dziekanem Wydziału Nauk Społecznych Akademii Pomorskiej – w kontekście potencjału współpracy uczelni z miastem; 2. Z przedsiębiorcą z branży gastronomicznej – w kontekście potencjału ożywienia centrum w godzinach wieczornych 3. Z Dyrektorką hospicjum – w kontekście dostępności opieki paliatywnej i zapotrzebowania na nią 4. Dwa odrębne wywiady z liderami środowisk organizujących się oddolnie: kibicami Gryfa Słupsk i Bractwem Rycerskim Księcia Bogusława V – w kontekście jakości współpracy z UM

Zaplanowane grupy respondentów	Zadania zrealizowane
• osoby młode, • osoby starsze, • osoby samotne, • osoby z małymi dziećmi, • osoby bezrobotne, • osoby poszukujące pracy, • osoby z niepełnosprawnością, • imigranci, • cudzoziemcy, • osoby zadłużone, • rodziny wielodzietne, • osoby uzależnione, • osoby bezdomne, • osoby doświadczające przemocy, • osoby opuszczające pieczę zastępczą, • osoby opuszczające zakłady karne	Zrealizowano 16 zogniskowanych wywiadów grupowych FGI. W miejsce wywiadów z grupami, które połączono lub zastąpiono wywiadami indywidualnymi, zorganizowano dodatkowe wywiady z grupami nie branymi pod uwagę wcześniej, jak przykładowo: 1. Osobami zagrożonymi handlem ludźmi (pracą niewolniczą) 2. Osobami bezdomnymi funkcjonującymi poza systemem (nocującymi w pustostanach, na działkach itp.; 3. Grupą aktywności oddolnej – Bractwem Rycerskim 4. Pracownikami socjalnymi i asystentami rodzin, 5. Mieszkańcami objętymi obowiązkowym przekwaterowaniem w związku z remontami wynikającymi z programu rewitalizacji, 6. Osobami utrzymującymi się z sexworkingu
Rady pedagogiczne w szkołach na różnych poziomach edukacji (w tym 1 w szkole na obszarze rewitalizacji)	Zrealizowano 3 zogniskowane wywiady grupowe FGI
Uczniowie powyższych szkół	Zrealizowano 2 zogniskowane wywiady grupowe FGI
Rodzice uczniów powyższych szkół	Zrealizowano 1 zogniskowany wywiad grupowy FGI

Opracowanie własne

Na etapie badań terenowych zwalidowano listę problemów wstępnie zidentyfikowanych w fazie desk research (zweryfikowano ich faktyczne występowanie w Słupsku). Występowanie części problemów nie potwierdziło się; problemy takie zostały usunięte z listy. Wiele innych problemów ujawniło się w innej postaci, niż wynikałoby to z ujęć w literaturze przedmiotu. W rezultacie uzyskano następujący zwalidowany zbiór 44 problemów społecznych, które na tym etapie zostały potwierdzone co do ich faktycznego występowania, ale jeszcze nie były ułożone w ranking ważności (było to dopiero przedmiotem kolejnego etapu pracy). Oto ten zbiór problemów[10].

- Przemoc rówieśnicza wśród młodzieży
- Zbyt słabe wsparcie samoorganizacji środowisk młodzieży
- Wczesne rodzicielstwo
- Wyuczona bezradność
- Deficyt mieszkań komunalnych
- Brak pracy wysokiej jakości
- Niepełny system wychodzenia z bezdomności
- Nadużycia pracodawców wobec cudzoziemców
- Słabość pomocy postpenitencjarnej
- Nieefektywność wydatków na profilaktykę
- Nieskuteczny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie
- Zagrożenie przemocą seksualną i molestowaniem
- Niewystarczająca oferta wsparcia dla seniorów
- Deficyt placówek stacjonarnej i dziennej opieki nad seniorami
- Niewykorzystany potencjał sprawnych i aktywnych seniorów
- Brak satysfakcjonującej możliwości studiowania
- Wielodzietność w zbiegu z samotnym rodzicielstwem
- Ubóstwo
- Ubóstwo energetyczne
- Spirala zadłużenia
- Suburbanizacja

[10] Szczegółowe opisy poszczególnych problemów przedstawiono w kolejnym rozdziale, który prezentuje już nie zbiór a listę problemów społecznych ułożoną według ważności skorygowanej o wektor zmienności.

- Niewystarczająca integracja osób niepełnosprawnych
- Niewystarczające wsparcie rodzin i opiekunów osób niepełnosprawnych
- Nieefektywne działanie MKPiRPA
- Niewystarczająca oferta dla rodzin z małymi dziećmi:
- Problemy integracji cudzoziemców
- Niski status ekonomiczny służb społecznych
- Zbyt rzadkie stosowanie niekryminalizujących narzędzi wobec użytkowników narkotyków
- Problemy kultury ruchu drogowego
- Zmniejszające się kompetencje rodzicielskie
- Deficyt edukacji seksualnej
- Cyberuzależnienia i cyberprzemoc
- Brak infrastruktury dla bezdomnych nie mogących zachować trzeźwości
- Deficyt lekarzy specjalistów
- Niewykorzystany potencjał ośrodka akademickiego
- Niedostatek partycypacji szkolnej
- Przemoc wobec bezdomnych
- Niewystarczająca profilaktyka szkolna
- Osoby uzależnione niefunkcjonujące społecznie
- Osoby uzależnione funkcjonujące społecznie
- Uzależnienia behawioralne – narastający problem współczesności
- Problemy pieczy zastępczej
- Problemy zdrowia psychicznego
- Budynki szkół nie są wykorzystywane popołudniami

2.5. Wnioski strategiczne: lista rankingowa zidentyfikowanych problemów społecznych

2.5.1. Metoda rankingowania listy zidentyfikowanych problemów społecznych

Zaprezentowany pod koniec poprzedniego rozdziału zbiór 44 problemów należało teraz ułożyć w ranking ważności i siły wpływu na stan spójności społecznej w Słupsku. Trudność rankingowania problemów polega jednak na tym, że problemy mogą mieć bardzo różny charakter – być niepokojącymi stanami społecznymi, procesami prowadzącymi do takich stanów albo układami warunków (np. instytucjonalnych) uniemożliwiającymi rozwiązywanie problemów dwóch pierwszych rodzajów. Więc porównywanie ich ważności musi być wieloczynnikowe. Po drugie porównanie takie zawsze jest do pewnego stopnia arbitralne (zawiera element subiektywnej oceny, który problem oceniający uważa za ważniejszy). Aby uwzględnić potrzebę wieloczynnikowości oceny i ograniczyć arbitralność rankingu, przyjęto następującą metodykę rangowania problemów:

1. Przyjęto, że wszystkie problemy z listy – skoro trafiły na nią w wyniku badań – są ważne. Jednak ważność ta jest faktycznie zróżnicowana; celem rankingu nie jest więc wyeliminowanie jakiegokolwiek problemu z pola uwagi, ale wskazanie kolejności koncentrowania środków i sił na poszczególnych problemach. Ranking nie będzie miał więc charakteru eliminacyjnego (progowego) ale obejmie wszystkie 44 problemy, układając je w kolejności.
2. Aby ograniczyć arbitralność ocen, zdecydowano, że wszystkie problemy zostaną ocenione przez dwa zespoły specjalistów: zespół ekspercki Wykonawcy reprezentujący perspektywę zewnętrzną i odrębnie przez Zespół do spraw opracowania SRPS 2025+ złożony z lokalnych specjalistów, a więc reprezentujących perspektywę wewnętrzną.
3. Każdy z ekspertów oceniał każdy problem w skali od 1 do 5 (dopuszczono także oceny ułamkowe). Następnie oceny zsumowano metodą delficką (poprzez uśrednienie indywidualnych ocen eksperckich).

Oceny ekspertów zewnętrznych i wewnętrznych uśrednione w obu grupach wpłynęły w równym stopniu na ocenę końcową każdego z problemów (waga przeliczeniowa dla średniej z każdej z grup: 0,5).

4. Z kolei aby zapewnić wieloczynnikowość i wieloaspektowość oceny, oceniano każdy z problemów wg dwóch kryteriów:
    a. jego aktualnej rangi – siły oddziaływania na stan spójności społecznej w Słupsku, na którą to ocenę składało się:
        i. oszacowanie głębokości rozregulowującego wpływu danego problemu na sytuację społeczną w Słupsku, głębokości wykluczania, które on wywołuje,
        ii. ocena siły sieciowania z innymi problemami (skali problemów następczych),
        iii. szacunek liczebności populacji, której dany problem dotyczy;
        iv. szacunek społeczno-ekonomicznych kosztów zaniechań w obszarze problemu.
    b. Przewidywanego wektora zmienności i tempa zmian w najbliższych siedmiu latach (czy problem – gdyby nie podjąć interwencji – będzie stabilny, będzie się nasilał lub słabł, i w jakim tempie).
5. Ocena co do kryteriów a i b była dokonywana odrębnie przez każdego eksperta w odniesieniu do każdego z 44 problemów, tak więc każdy z ekspertów dokonywał 88 indywidualnych ocen.
6. Następnie ocena każdego problemu była integrowana następującą metodą:
    a. Przyjęto, że ocena stanu aktualnego nie może być jedynym, ani nawet głównym kryterium rankingującym problemy, bo stan tych problemów zmienia się bardzo szybko.
    b. Toteż ocenę rankingową dla każdego z problemów wyliczano najpierw dla stanu aktualnego (wyliczając sumę ważoną średniej oceny ekspertów wewnętrznych i zewnętrznych przy równych wagach przeliczeniowych 0,5.
    c. Następnie ocenę tę korygowano o 0,4 odchylenia oceny zmienności tego problemu (wyliczonego również jako średnia ważona o równych wagach) od wartości średniej dla skali pomiarowej, która wynosiła 3. Tak więc rangę problemów nasilających się odpowiednio podwyższano, zaś słabnących obniżano, a ranga problemów stabilnych pozostawała bez zmian). Metodę przeliczeniową wyraża wzór (1).

$$R_{ost.} = \frac{0{,}5\,R_z + 0{,}5R_w}{2} + 0{,}4\left(\frac{0{,}5Z_z + 0{,}5Z_w}{2} - 3\right)$$

Gdzie:

R_{ost} = ranking ostateczny danego problemu

R_z = średni **r**anking oceniony przez ekspertów **z**ewnętrznych

R_w = średni **r**anking oceniony przez ekspertów **w**ewnętrznych

Z_z = średnia **z**mienność oceniona przez ekspertów **z**ewnętrznych

Z_w = średnia **z**mienność oceniona przez ekspertów **w**ewnętrznych

Liczba 3 odjęta od ułamka w wyrażeniu w drugim nawiasie to średnia wartość skali ocen (od 1 do 5). W ten sposób wyniki powyżej średniej są reprezentowane przez liczby dodatnie, a poniżej średniej – przez liczby ujemne, zaś wartość dokładnie równa średniej wyniesie zero. Dzięki temu wyniki są łatwiejsze do intuicyjnego odczytywania.

Wyliczona w ten sposób wartość wskaźnika R_{ost} dla każdego z problemów była podstawą do ułożenia problemów w ranking.

2.5.2. Ranking problemów społecznych Słupska

Listę problemów społecznych Słupska ułożoną w kolejności ich ocenionej rangi przedstawia tabela poniżej. W tabeli zaproponowano umowny podział problemów na pięć klas priorytetyzacji:

1. Problemy o najwyższym priorytecie ranking wyższy, niż 4,30,
2. Problemy o wysokim priorytecie ranking między 3,91 a 4,30
3. Problemy o średnim priorytecie ranking między 3,51 a 3,90
4. Problemy o niskim priorytecie ranking między 3,11 a 3,50
5. Problemy o najniższym priorytecie ranking nie wyższy niż 3,10.

Przynależność problemu do danej klasy priorytetyzacji jest oznaczona w pierwszej kolumnie tabeli. Jak widać, w klasie najwyższego priorytetu znalazło się osiem problemów, w klasie wysokiego priorytetu – jedenaście problemów, średniego – dziewięć problemów, niższego – jedenaście i najniższego – pięć.

Ryc. 17. Lista rankingowa problemów społecznych Słupska z podziałem na pięć klas priorytetu

priorytet	*nr*	*Problem społeczny*	*ranking*
Najwyższy priorytet	1	Nieskuteczny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie	**4,90**
	2	Deficyt lekarzy specjalistów	**4,76**
	3	Niski status ekonomiczny służb społecznych	**4,72**
	4	Brak pracy wysokiej jakości	**4,56**
	5	Nieefektywność wydatków na profilaktykę	**4,49**
	6	Suburbanizacja	**4,35**
	7	Deficyt placówek stacjonarnej i dziennej opieki nad seniorami	**4,31**
	8	Deficyt mieszkań komunalnych	**4,31**
wysoki priorytet	9	Cyberuzależnienia i cyberprzemoc	**4,27**
	10	Niewykorzystany potencjał ośrodka akademickiego	**4,11**
	11	Nieefektywne działanie Miejskiej Komisji Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	**4,07**
	12	Zmniejszające się kompetencje rodzicielskie	**4,05**
	13	Brak satysfakcjonującej możliwości studiowania	**4,03**
	14	Problemy zdrowia psychicznego	**4,01**
	15	Wyuczona bezradność	**3,99**
	16	Niewystarczająca oferta wsparcia dla seniorów	**3,96**
	17	Niewystarczające wsparcie rodzin i opiekunów osób niepełnosprawnych	**3,93**
	18	Ubóstwo	**3,92**
	19	Przemoc rówieśnicza wśród młodzieży	**3,91**
średni priorytet	20	Deficyt edukacji seksualnej	**3,88**
	21	Spirala zadłużenia	**3,87**
	22	Niewystarczająca profilaktyka szkolna	**3,85**
	23	Nadużycia pracodawców wobec cudzoziemców	**3,75**
	24	Zbyt rzadkie stosowanie niekryminalizujących narzędzi wobec użytkowników narkotyków	**3,69**
	25	Niedostatek partycypacji szkolnej	**3,68**
	26	Niepełny system wychodzenia z bezdomności	**3,65**
	27	Ubóstwo energetyczne	**3,63**

	28	Niewystarczająca integracja osób niepełnosprawnych	**3,61**
niższy priorytet	29	Problemy pieczy zastępczej	**3,45**
	30	Zbyt słabe wsparcie samoorganizacji środowisk młodzieży	**3,40**
	31	Zagrożenie przemocą seksualną i molestowaniem	**3,37**
	32	Niewykorzystany potencjał sprawnych i aktywnych seniorów	**3,35**
	33	Niewystarczająca oferta dla rodzin z małymi dziećmi:	**3,32**
	34	Brak infrastruktury dla bezdomnych nie mogących zachować trzeźwości	**3,29**
	35	Osoby uzależnione niefunkcjonujące społecznie	**3,28**
	36	Uzależnienia behawioralne – narastający problem współczesności	**3,27**
	37	Wielodzietność w zbiegu z samotnym rodzicielstwem	**3,23**
	38	Problemy integracji cudzoziemców	**3,23**
	39	Przemoc wobec bezdomnych	**3,21**
najniższy priorytet	40	Budynki szkół nie są wykorzystywane popołudniami	**2,93**
	41	Osoby uzależnione funkcjonujące społecznie	**2,90**
	42	Problemy kultury ruchu drogowego	**2,85**
	43	Słabość pomocy postpenitencjarnej	**2,84**
	44	Wczesne rodzicielstwo	**2,22**

Opracowanie własne na podstawie głosowania zespołu eksperckiego Wykonawcy i Zespołu d.s. opracowania SRPS

2.5.3. Problemy społeczne wyłączone do odrębnych programów strategicznych

Ponieważ przeprowadzona diagnoza była nakierowana na odkrycie wszystkich problemów społecznych, w tym także takich, których rozwiązanie leży poza polityką społeczną, na liście 44 problemów znalazły się i takie, które należało zarekomendować do włączenia w inne programy strategiczne miasta Słupska i tym samym wyłączenie ich z Polityki Społecznej SŁUSPK 2025+. Wśród nich znalazły się także problemy o bardzo wysokim i wysokim priorytecie. Ich rozwiązanie wymaga jednak działań spoza zakresu polityki społecznej.

Ryc. 18. Lista zdiagnozowanych problemów społecznych, które zarekomendowano do uwzględnienia w innych dokumentach strategicznych miasta Słupska, wraz ze wskazaniem tych dokumentów.

Nr.	Problem społeczny	waga	Rekomendowano do uwzględnienia w dokumencie strategicznym:
1.	Deficyt lekarzy specjalistów	4,76	Strategia Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022[11]
2.	Brak pracy wysokiej jakości	4,56	Strategia Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022
3.	Suburbanizacja	4,35	Strategia Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022, Strategią Rozwoju Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Miasta Słupska na lata 2014 – 2020[12]
4.	Deficyt mieszkań komunalnych[13]	4,31	Program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Miasta Słupska w latach 2017-2021[14]
5.	Niewykorzystany potencjał ośrodka akademickiego	4,11	Strategia Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022
6.	Brak satysfakcjonującej możliwości studiowania	4,03	Strategia Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022
7.	Zbyt słabe wsparcie samoorganizacji środowisk młodzieży	3,40	Program współpracy Miasta Słupska z organizacjami pozarządowymi na lata 2016 – 2020[15]
8.	Zagrożenie przemocą seksualną i molestowaniem	3,37	Strategia Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022
9.	Niewystarczająca oferta dla rodzin z małymi dziećmi (*w kontekście zatrzymania suburbanizacji*)	3,32	Strategia Rozwoju Miasta Słupska na lata 2017 – 2022

[11] http://bip.um.slupsk.pl/rada_miejska/uchwaly_rady_miejskiej/26169.html

[12] http://bip.um.slupsk.pl/rada_miejska/uchwaly_rady_miejskiej/22789.html

[13] w Polityce Społecznej pozostaje kwestia deficytu mieszkań specjalnego przeznaczenia

[14] http://bip.um.slupsk.pl/rada_miejska/uchwaly_rady_miejskiej/26060.html

[15] http://bip.um.slupsk.pl/rada_miejska/uchwaly_rady_miejskiej/24001.html

Opracowanie własne

2.5.4. Ostateczna lista problemów rekomendowana do objęcia niniejszą Polityką

Po wyłączeniu dziewięciu zdiagnozowanych problemów (oraz jednego częściowo) do odrębnych dokumentów strategicznych zdecydowano się jeszcze wyłączyć z listy dwa problemy o najniższym rankingu, a więc: *Słabość pomocy postpenitencjarnej* (waga 2,84) i *Wczesne rodzicielstwo* (waga 2,22), ponieważ obie te kwestie – jak wykazała diagnoza – de facto **nie mają charakteru strategicznego** a ponadto są objęte działaniami bieżącymi.

Ryc. 19. Ostateczna lista problemów objętych Polityką Społeczną SŁUPSK 2025+

nr	*Problem społeczny*	*ranking*
1	Nieskuteczny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie	4,90
2	Niski status ekonomiczny służb społecznych	4,72
3	Nieefektywność wydatków na profilaktykę uzależnień i przemocy w rodzinie	4,49
4	Deficyt placówek stacjonarnej i dziennej opieki nad seniorami	4,31
5	Deficyt mieszkań specjalnego przeznaczenia	4,31
6	Cyberuzależnienia i cyberprzemoc	4,27
7	Nieefektywne działanie MKPiRPA	4,07
8	Zmniejszające się kompetencje rodzicielskie	4,05
9	Problemy zdrowia psychicznego	4,01
10	Wyuczona bezradność	3,99
11	Niewystarczająca oferta wsparcia dla seniorów	3,96
12	Niewystarczające wsparcie rodzin i opiekunów osób niepełnosprawnych	3,93
13	Ubóstwo	3,92
14	Przemoc rówieśnicza wśród młodzieży	3,91
15	Deficyt edukacji seksualnej	3,88
16	Spirala zadłużenia	3,87
17	Niewystarczająca profilaktyka psychologiczno-pedagogiczna w szkołach	3,85
18	Nadużycia pracodawców wobec cudzoziemców	3,75
19	Zbyt rzadkie stosowanie niekryminalizujących narzędzi wobec użytkowników narkotyków	3,69
20	Niedostatek partycypacji szkolnej	3,68
21	Niepełny system wychodzenia z bezdomności	3,65
22	Ubóstwo energetyczne	3,63
23	Niewystarczająca integracja osób niepełnosprawnych	3,61
24	Problemy pieczy zastępczej	3,45
25	Niewykorzystany potencjał sprawnych i aktywnych seniorów	3,35
26	Brak infrastruktury dla bezdomnych nie mogących zachować trzeźwości	3,29
27	Osoby uzależnione niefunkcjonujące społecznie	3,28
28	Uzależnienia behawioralne – narastający problem współczesności	3,27
29	Wielodzietność w zbiegu z samotnym rodzicielstwem	3,23
30	Problemy integracji cudzoziemców	3,23

nr	*Problem społeczny*	*ranking*
31	Przemoc wobec bezdomnych	3,21
32	Budynki szkół nie są wykorzystywane popołudniami	2,93
33	Osoby uzależnione funkcjonujące społecznie	2,90

Opracowanie własne

2.5.5. *Drzewo Celów* – wstępna rekomendacja co do odpowiedzi na problemy

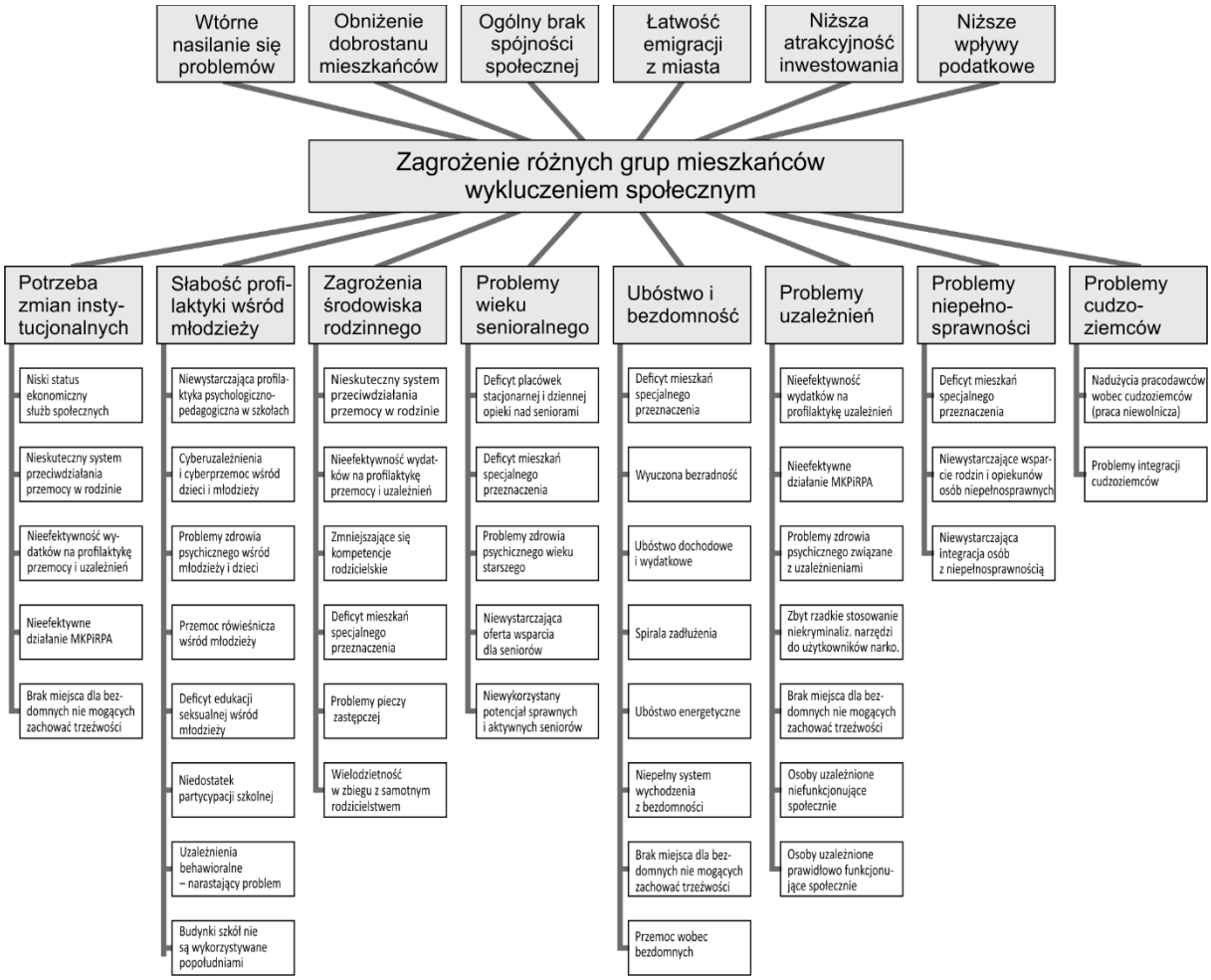
Drzewo Celów jest heurystyczną techniką tworzenia uporządkowanego systemu celów działania w oparciu o strukturę problemów, jakie mają być przez te działania rozwiązane. A więc pierwszym etapem dla sporządzenia drzewa celów jest sporządzenie *Drzewa Problemów* – struktury wzajemnego wynikania z siebie zdiagnozowanych problemów, która ujawni problemy węzłowe i kluczowe.

Z kolei *Drzewo Celów* będzie strukturą celów zdefiniowanych w odpowiedzi na problemy w ten sposób, że w odpowiedzi na problemy kluczowe i węzłowe, jakie ujawniły się podczas układania struktury powiązań *Drzewa Problemów,* ustanawia się kluczowe i węzłowe cele do osiągnięcia. Z reguły cel jest formułowany w taki sposób, aby był on bezpośrednią odpowiedzią na dany problem z *Drzewa Problemów*; celem jest rozwiązanie danego problemu, lub zredukowanie wynikających z niego szkód, lub rozwinięcie potencjału równoważącego negatywne skutki danego problemu. **Według takiej właśnie metody w niniejszej Polityce Społecznej SŁUPSK 2025+ zostało ułożone Drzewo Celów.**

2.5.5.1. „Drzewo problemów" – uporządkowanie strukturalne zdiagnozowanych problemów

Zdiagnozowane 33 problemy społeczne, które ostatecznie wybrano do objęcia Polityką Społeczną SŁUPSK 2025+, układają się w poniższą strukturę Drzewa Problemów.

Ryc. 20. „Drzewo Problemów"

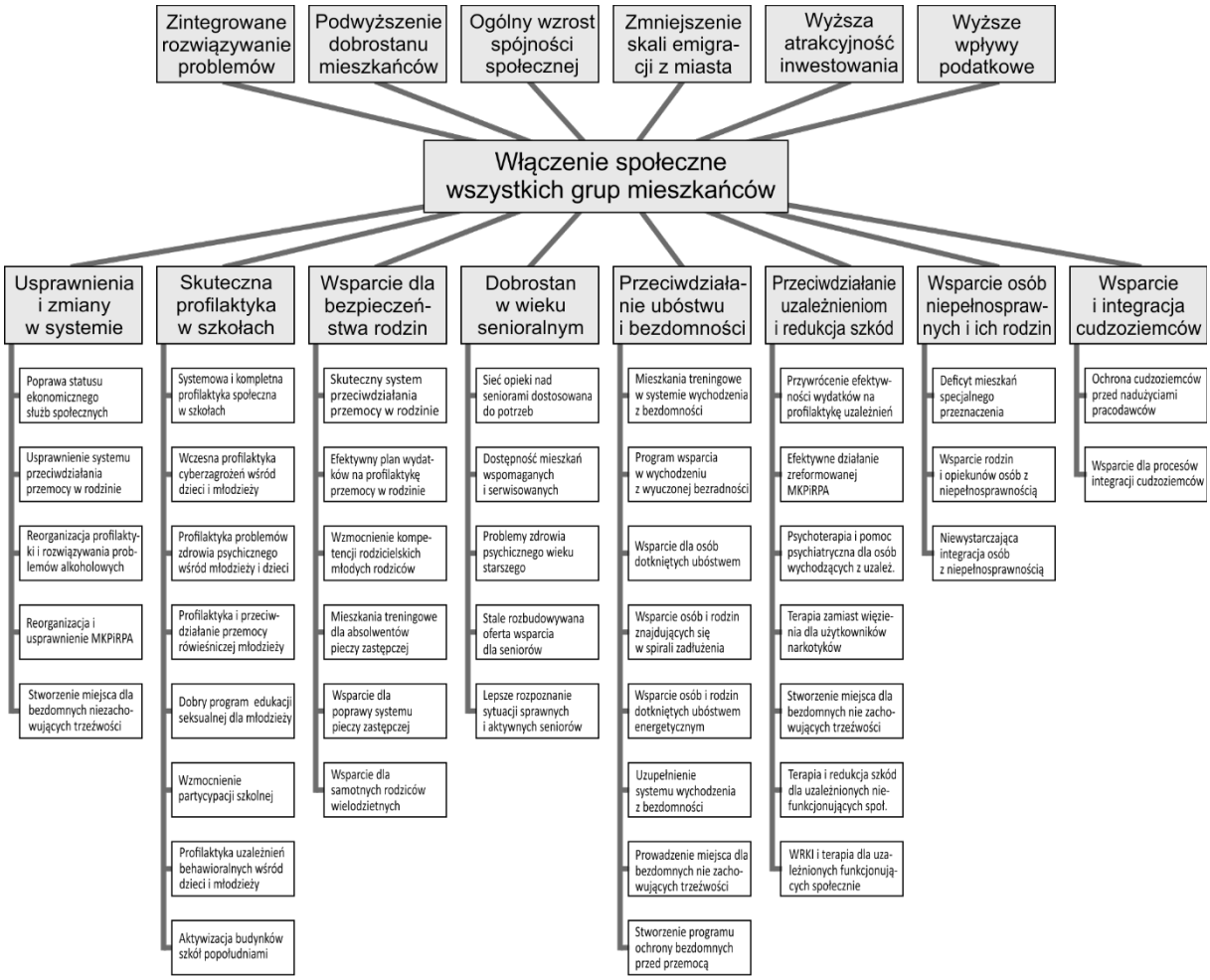
Opracowanie własne

- „Korzenie" drzewa problemów głębszego poziomu, to zdiagnozowane wcześniej problemy społeczne.
- Główne korzenie, to „obszary problemowe" grupujące problemy podobne i powiązane.
- „Pień" *Drzewa Problemów* to główny problem węzłowy całej sytuacji społecznej Słupska. Problemy z poszczególnych obszarów zbiegają się w nim w ogólny stan problemowy, w ramach którego problemy pozornie odległe zaczynają na siebie pośrednio oddziaływać i przenikać się, jak w modelu „Pajęczyny Problemów".
- „Gałęzie" drzewa symbolizują możliwe następstwa problemowe, jakie będą miały miejsce, gdyby nie zostały rozwiązane problemy-korzenie. Ta część *Drzewa Problemów* ujawnia szersze uzasadnienie dla pojęcia starań i inwestowania środków w rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów-korzeni, ukazując całość rozległych negatywnych następstw, których można uniknąć przez działania wyprzedzające.

2.5.5.2. „Drzewo Celów" – zaproponowana struktura celów Polityki Społecznej SŁUPSK 2025+

Powyżej opisane *Drzewo Problemów* posłużyło z kolei do opisania *Drzewa Celów* Polityki Społecznej SŁUPSKI 2026+, sporządzonego zgodnie z opisaną powyżej metodyką.

Ryc. 21. „Drzewo Celów”

Opracowanie własne

3. Strategiczny plan działań

3.1. Wprowadzenie metodyczne

Niniejszy strategiczny plan działań w ramach Polityki Społecznej SŁUPSK 2025+ powinien być odczytywany zgodnie z poniższym opisem.

1. Plan obejmuje zadania strategiczne polityki społecznej Słupska, a więc takie, które zostały sformułowane z intencją przezwyciężenia któregoś ze zdiagnozowanych problemów społecznych o randze strategicznej. Zadania mają formę **programów strategicznych**. Programy z kolei są pogrupowane w **obszary koncentracji działań**.
2. Struktura celów (misja, obszary koncentracji działań i cele strategiczne) jest stała, niezmienna w całym okresie realizowania niniejszej polityki.
3. Natomiast zestaw realizujących cele **programów strategicznych** ma charakter dynamiczny:
    a. Część programów może być realizowana przez cały okres obowiązywania Polityki.
    b. Inne programy kończą się w trakcie obowiązywania niniejszej Polityki.
    c. Niektóre z nich otwierają z kolei pole do rozpoczęcia kolejnych programów (np. programy diagnostyczne, dające podstawę do sformułowania programów zaradczych),
    d. Jeszcze inne mogą być uruchamiane na podstawie corocznych ewaluacji postępów osiągania celów Polityki.
    e. Wreszcie niektóre planowane zamierzenia, a także niektóre przedsięwzięcia realizowane dotychczas, będą w niniejszym planie strategicznym zapisane jako „idee wymagające nadania im formy projektu". Oznacza to, że dane przedsięwzięcie (realizowane dotychczas lub dopiero postulowane) zostanie przez koordynatora właściwego celu strategicznego skierowane do metodycznego dopracowania.
4. Inicjatorami (wnioskodawcami) uruchamiania nowych programów mogą być koordynatorzy celów, koordynatorzy wyższego szczebla, a także partnerzy społeczni: organizacje pozarządowe, podmioty pracujące na rzecz beneficjentów i same środowiska beneficjentów. Decyzję o uruchomieniu nowego programu podejmuje Koordynator Polityki Społecznej.

3.2. Przyjęta struktura realizacji Polityki Społecznej

Przyjmujemy w niniejszej Polityce prostą, klasyczną strukturę celów.

1. Generalny cel Polityki Społecznej SŁUPSK 2025 jest zawarty w deklaracji jej misji. Wszystkie dalsze rozstrzygnięcia muszą być zgodne z misją.
2. Misji towarzyszy **wizja strategiczna rozwoju sfery społecznej** w Słupsku, będąca zapisem pożądanego stanu docelowego, jaki powinien być osiągnięty do 2025 roku.
3. Z rozwinięcia misji wynikają **obszary koncentracji działań**, oznaczone wielkimi literami: A, B, C, D…
4. W każdym z obszarów koncentracji działań wyznaczamy z kolei grupę kilku **celów strategicznych**. Cele oznaczamy odpowiednio literą i cyfrą, np. A.1, A.2 itd., gdzie litera oznacza obszar koncentracji działań, do jakiego należy dany cel, a cyfra – numer kolejny celu w ramach danego obszaru.
5. Z kolei cele strategiczne będą realizowane poprzez **programy strategiczne**. Programy to całości wykonawcze (zestawy przedsięwzięć), które będą bezpośrednio wprowadzane w życie. Przyjęto zasadę, że każdy cel strategiczny może być realizowany poprzez jeden lub kilka programów. Programy są oznaczone literą i dwiema cyframi, np. A.3.2 (co oznacza: „drugi z programów realizujących cel A.3").

3.3. Misja Polityki Społecznej SŁUPSK 2025+

Misja to generalna wartość, do której dążenie jest niezmiennym celem samorządu miasta Słupska w perspektywie długoletniej. Misja musi stanowić inspirującą odpowiedź na zdiagnozowane problemy i zjawiska kryzysowe w sferze społecznej. **Przyjęta misja Polityki Społecznej Słupska brzmi:**

Słupsk włącza

Rozumiemy tę misję następująco:

1. Słupsk „włącza" wszystkich mieszańców i w znaczeniu *inkluzji społecznej*: umożliwia każdemu faktyczne uczestnictwo w relacjach społecznych – funkcjonowanie w kręgu znajomych, zawieranie przyjaźni, podejmowanie pracy, doznawanie szacunku i uznania itp.
2. Zarazem Słupsk „włącza" każdego w znaczeniu „uruchomienia tego, co wcześniej było wyłączone, nieczynne", a więc – uruchamia i aktywizuje potencjał każdego mieszkańca i każdej mieszkanki.
3. Słupsk włącza także w spójny obszar miasta enklawy dotychczas zaniedbane i cechujące się przestrzenną koncentracją zjawisk wykluczenia społecznego, w szczególności obszar rewitalizacji.

3.4. Wizja słupskiej sfery społecznej 2025+

W 2025 roku każda osoba mieszkająca w Słupsku ma poczucie, że żyje otoczona przyjazną społecznością mieszkańców akceptujących się nawzajem w swej różnorodności i tworzących wspierającą się wzajemnie wspólnotę. Młodzież szkolna ma tutaj najlepszy w Polsce, kompleksowy i pogłębiony program profilaktyki problemów społecznych, dzięki któremu wchodzi w życie dobrze przygotowana na wyzwania współczesności. Seniorzy – najszybciej rosnąca grupa społeczna – organizują się w środowiska aktywności i samopomocy oraz mają świetnie zorganizowany system usług społecznych. Problem przemocy w rodzinie jest rozwiązywany systemowo, a dotknięte nim osoby otrzymują realną i skuteczną pomoc. Z każdym rokiem zmniejsza się dysproporcja w nasileniu problemów społecznych pomiędzy obszarem rewitalizacji a resztą miasta. Po woli ograniczane jest zjawisko ubóstwa energetycznego. Osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny odnotowują zdecydowaną poprawę swojej sytuacji. Cudzoziemcy mieszkający w Słupsku czują się w pełni akceptowani jako sąsiedzi, współpracownicy czy koledzy. Rozwiązania instytucjonalne zostały przeorganizowane i usprawnione tak, że do Słupska przyjeżdżają goście z całego kraju podpatrywać tutejszą praktykę. Wszyscy w Słupsku czują, że **Słupsk faktycznie włącza**.

3.5. Obszary Koncentracji Działań

Obszary Koncentracji Działań to części realizacyjne Polityki Społecznej SŁUPSK 2025 wydzielone według kryterium spójności zarządczej. Nie są więc to klasyczne działy „tematyczne", czy „dziedzinowe" Polityki, ale takie jej części, które wymagają skoordynowanego zarządzania. W szczegółowych przypadkach zdarza się więc tak, że jakaś dziedzina

tematyczna jest rozbita pomiędzy różne obszary koncentracji działań, ponieważ jej odpowiednie części powinny być zarządzane w spójności z programami z różnych obszarów. Przykładowo: odpowiednie części problematyki *zdrowia psychicznego* pojawiają się w obszarze „Uzależnienia" (w zakresie jego tematyki), w obszarze „Seniorzy" (w aspekcie zmian demencyjnych wieku starszego) i w obszarze „Młodzież" (w aspekcie zagrożeń dla zdrowia psychicznego młodzieży), gdyż taki podział ułatwia sprawne zarządzanie odpowiednimi działaniami.

Podczas opracowywania *Drzewa Problemów* podsumowującego diagnozę **wskazano osiem problemów węzłowych (głównych korzeni drzewa problemów).** W odpowiedzi na nie wyznacza się **osiem Obszarów Koncentracji Działań** oznaczonych kolejnymi wielkimi literami Alfabetu.

Ryc. 22. Kluczowe problemy społeczne oraz odpowiadające im obszary koncentracji działań

PROBLEM WĘZŁOWY:	OBSZAR KONCENTRACJI DZIAŁAŃ:		waga
Potrzeba zmian instytucjonalnych	A	**Usprawnienia i zmiany w systemie**	**13%**
Słabość profilaktyki wśród młodzieży	B	**Skuteczna profilaktyka w szkołach**	**25%**
Zagrożenia środowiska rodzinnego	**C**	**Wsparcie dla bezpieczeństwa rodzin**	**13%**
Problemy wieku senioralnego	D	**Dobrostan w wieku senioralnym**	**13%**
Ubóstwo i bezdomność	E	**Przeciwdziałanie ubóstwu i bezdomności**	**13%**
Problemy uzależnień	F	**Przeciwdziałanie uzależnieniom i redukcja szkód**	**13%**
Problemy niepełnosprawności	G	**Wsparcie osób niepełnosprawnych i ich rodzin**	**5%**
Problemy cudzoziemców	H	**Wsparcie i integracja cudzoziemców**	**5%**
		RAZEM:	**100%**

Opracowanie własne

Wagi poszczególnych *obszarów* sumują się do 100%, a więc można je odczytywać jako procentowy udział zadań z danego obszaru w realizacji całej Polityki Społecznej. Jak widać, zadania z obszaru B stanowią jedną czwartą całej polityki , zaś zadania wchodzące w skład dwóch ostatnich obszarów mają wagi zaledwie pięcioprocentowe. Nie wynika to z ich mniejszej ważności, ale z faktu, że w tych obszarach jest po prostu znacznie mniej zadań (wagi poszczególnych obszarów to wynik zsumowania wag poszczególnych zdiagnozowanych problemów objętych działaniami z danego obszaru.

Obszar A. **Usprawnienia i zmiany w systemie**

Obszar koncentracji działań A zawiera cele o charakterze narzędziowym, związane z koniecznością zmian w systemie instytucjonalnym polityki społecznej: przekształcenia struktur, reorganizacje, usprawnienia procedur i zmiany zasad. Cele te – choć bezpośrednio nie dotyczą zmiany stanu społecznego – odnoszą się do stworzenia układu warunków instytucjonalnych, jaki jest niezbędny dla osiągnięcia celów z pozostałych siedmiu obszarów. Zidentyfikowano **cztery takie cele**:

- Cel A.1. Usprawnienie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- Cel A.2. Reorganizacja systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych;
- Cel A.3. Przekształcenie izby wytrzeźwień w świetlicę typu *wet house* i noclegownię;
- Cel A.4. Poprawa statusu ekonomicznego służb społecznych.

Oto opisy tych celów i proponowanych w ich ramach programów.

Cel strategiczny A.1 **Usprawnienie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie**

Program A.1.1: **Reorganizacja finansowania zadań przeciwdziałania przemocy w rodzinie**

- **Cel programu:**
  Zapewnienie efektywnego finansowania zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

- **Opis programu:**
  Ważnym źródłem finansowania zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie są środki pochodzące z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż alkoholu. Należy corocznie – na poziomie planowania budżetu miasta – dokonywać wstępnego podziału środków z tych opłat na dwie duże grupy zadań polityki społecznej:

  a. Zadania z zakresu ochrony zdrowia, w której mieszczą si: *zwalczanie narkomanii* i *przeciwdziałanie alkoholizmowi;*

  b. Zadania z zakresu pomocy społecznej, gdzie mieszczą się *zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie* (o których mowa w art. 4^1 ust. 1 p 2. Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi)

  Środki przeznaczone na system przeciwdziałania przemocy w rodzinie winny pozostawać w dyspozycji MOPR z przeznaczeniem w szczególności na: indywidualne plany pomocy (IPP), wkłady własne do projektów opartych o finasowanie zewnętrzne, oraz prowadzenie Systemu Interwencji Kryzysowej.

- **Formy realizacji programu:**
  Zapisy w projektach kolejnych budżetów rocznych.

- **Odpowiedzialny:**
  Prezydent Miasta

- **Harmonogram i kosztorys:**
  Program polega na działaniach organizacyjnych (podjęciu i wdrożeniu decyzji o nowym podziale środków) i sam w sobie jest bezkosztowy. Koszty poszczególnych zadań systemu zostaną uwzględnione przy właściwych programach.

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Wskaźnik binarny: TAK-NIE (zrealizowano – nie zrealizowano),

Program A.1.2: **Sprawny Zespół Interdyscyplinarny ds. przemocy w rodzinie**

- **Cel programu:**
  Usprawnienie działania Zespołu Interdyscyplinarnego.

- **Opis programu:**
  W pracy Zespołu Interdyscyplinarnego powołanego przez Prezydenta Miasta do spraw przemocy w rodzinie wprowadza się następujące zasady:
  - Wprowadza się pracę nad poszczególnymi indywidualnymi niebieskimi kartami w gronie całego zespołu interdyscyplinarnego. To zespół interdyscyplinarny powinien do każdej niebieskiej karty wypracowywać kolegialnie co najmniej zasadniczy kształt indywidualnego postępowania w danym przypadku i indywidualnego planu pomocy (IPP).
  - Zespół interdyscyplinarny powołuje grupę roboczą[16] do konkretnego przypadku Niebieskiej Karty, wydając jej rekomendacje. Zespół może powierzyć grupie roboczej przygotowanie indywidualnego planu pomocy (IPP) dla danego przypadku.
  - W przypadku powtórnej sytuacji przemocy w danej rodzinie, gdzie już jest (lub była wcześniej) wdrożona procedura niebieskiej karty, IPP jest przygotowywany przez zespół interdyscyplinarny. Grupie roboczej w takim przypadku zleca się tylko wdrożenie planu.
  - Procedurę Niebieskiej Karty zamyka Zespół Interdyscyplinarny uchwałą. Zespół może upoważnić grupę roboczą do dokonania oceny, czy zachodzą przesłanki §18 ust. 1 Rozporządzenia[17]. Jeżeli Grupa wnioskuje o zamknięcie Karty, Zespół podejmuje decyzję uchwałą.
  - Przewiduje się poszerzenie składu Zespołu Interdyscyplinarnego o przedstawicieli Sądu Rejonowego, po porozumieniu z jego Prezesem[18], oraz o przedstawicieli edukacji w porozumieniu z Wydziałem Edukacji UM.
  - Sprawozdawczość z pracy zespołu interdyscyplinarnego powinna zawierać dane służące:
    - monitorowaniu sytuacji w zakresie przemocy, a więc – ilości inicjowanych, trwających i zamykanych w danym okresie procedur według rodzajów przemocy z powodu których rozpoczynana jest procedura, ilościowego opisu zjawisk: ilości osób dotkniętych przemocą, ilości osób stosujących przemoc (obu tych grup w podziale na kobiety, mężczyzn i nieletnich, w ujęciu krzyżowym[19]), statystyki zamykania procedur niebieskiej karty w podziale na rodzaje przyczyn zamknięcia procedury itp.;
    - monitorowaniu skuteczności podejmowanych działań: ilości indywidualnych planów pomocy, rodzajów czynności podejmowanych w ich ramach, skuteczności poszczególnych rodzajów działań. Należy gromadzić dane w takim ujęciu aby w kolejnym roku mieć podstawę do podjęcia decyzji o rozszerzeniu niektórych działań jako skutecznych i ograniczeniu innych jako nieskutecznych.

[16] Przesądza o tym brzmienie art. 9a ust. 10 Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, który brzmi: „Zespół interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze w celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach" Nie może powołać grupy roboczej przewodniczący ani pracownicy etatowi obsługujący pracę zespołu. Robi to z mocy ustawy zawsze Zespół (uchwałą jako jedyną formą wyrażania woli ciała kolegialnego).

[17] Mowa o *Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty" oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta"*; przywołany przepis brzmi: „Zakończenie procedury następuje w przypadku: 1) ustania przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy albo 2) rozstrzygnięcia o braku zasadności podejmowania działań".

[18] Podstawą jest art. Art. 9a ust 5 UPP (*przedstawiciele podmiotów innych niż określone w ust. 3, działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie*).

[19] Dane ilościowe powinny umożliwiać odczytanie jaki odsetek sprawców to mężczyźni/kobiety/nieletni w stosunku do całej grupy ofiar ale też odrębnie w stosunku do mężczyzn/kobiet/nieletnich.

- **Formy realizacji programu:**
  Przyjęcie przez Zespół Interdyscyplinarny wewnętrznego regulaminu pracy.

- **Odpowiedzialny:**
  MOPR

- **Harmonogram i kosztorys:**

  Program bezkosztowy.

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**

  Wskaźnik binarny: TAK-NIE (zrealizowano – nie zrealizowano).

Program A.1.3: **Słupski Program Interwencji Kryzysowej**

- **Cel programu:**
  Utworzenie i prowadzenie Słupskiego Programu Interwencji Kryzysowej..

- **Opis programu:**
  Zgodnie z artykułem 47 ustawy o pomocy społecznej, dotyczącej prowadzenia przez powiat jako zadania własnego tzw. ośrodka interwencji kryzysowej:

  > „Art. 47. 1. Interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej.
  >
  > 2. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany dochód.
  >
  > 3. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych – schronienia do 3 miesięcy."

  Słupski Program Interwencji Kryzysowej polega na skoordynowanym wykonywaniu przez różne podmioty odrębnych usług, które z punktu widzenia beneficjenta końcowego powinny działać jak jeden spójny system wsparcia w kryzysie i natychmiastowej pomocy sytuacyjnej (w tym – udzielenia schronienia).

- **Formy realizacji programu:**
  Słupski Program Interwencji Kryzysowej powinien świadczyć pomoc psychologiczną i udzielać natychmiastowej pomocy sytuacyjnej w formie poradnictwa, konsultacji i pomocy w załatwieniu najpilniejszych spraw życiowych. Dla osób doznających przemocy w rodzinie oraz – w uzasadnionych przypadkach – dla innych osób w sytuacji kryzysowej, wymagających pomocy w formie czasowego pobytu poza dotychczasowym miejscem zamieszkania, w ramach Programu powinien być prowadzony całodobowy hostel. W ramach programu przewiduje się:

  - Pracę całodzienną (12-godzinną) osób mających wykształcenie interwenta kryzysowego, mogących dokonać wstępnej diagnozy sytuacji i podjąć decyzję o dalszym przebiegu interwencji. Interwenci kryzysowi powinni być dostępni dla klientów w ciągu dnia zarówno pod telefonem jak i fizycznie.
  - Nocny (12-godzinny) dyżur telefoniczny osoby mającej przygotowanie do prowadzenia interwencji kryzysowej (może on być zakontraktowany u wykonawcy innej usługi całodobowej, z uwagi na racjonalizację kosztów i lepsze wykorzystanie dyżurujących specjalistów).
  - Prowadzenie hostelu dla ofiar przemocy w rodzinie (funkcja podstawowa) i – w razie uznania przez interwenta kryzysowego takiej konieczności – także dla innych osób w kryzysie, o ile nie kłóci się to z funkcją podstawową hostelu.

W ramach Programu poza wąsko rozumianą interwencją kryzysową powinna być prowadzona usługa *case managment* która polegałaby na zapewnieniu osobom w kryzysie pomoc sytuacyjną (polegającą najczęściej na bezpośredniej, fizycznej pomocy w załatwieniu pilnych spraw życiowych).

- **Odpowiedzialny:**
  MOPR – we współpracy z Wydziałem Zdrowia i wykonawcami zewnętrznymi poszczególnych usług, jak hostel czy nocny dyżur telefoniczny.

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	[tworzenie modelu działania oraz pilotażowe wdrażanie programu]	50 000
2020	[działanie programu]	150 000
2021	[działanie programu i ewaluacja]	150 000
2022	[działanie programu]	150 000
2023	[działanie programu i ewaluacja]	150 000
2024	[działanie programu]	150 000
2025	[działanie programu i ewaluacja]	150 000

UWAGA: kosztorys obejmuje również usługę noclegową, wraz z zapewnieniem posiłku.

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Liczba wytworzonych modeli interwencji wobec określonych grup osób,
  - Liczba beneficjentów,
  - Liczba osobo-godzin gotowości pracowników dyżurujących,
  - Liczba interwencji (udanych – nieudanych), na podstawie raportów z interwencji kryzysowej,
  - Jakościowe opisanie rezultatów poszczególnych procedur.

Program A.1.4: **Reorganizacja punktu TAMA**

- **Cel programu:**
  Uporządkowanie statusu formalnego i zakresu zadań punktu TAMA.

- **Opis programu:**

Punkt Tama wykonujący pracę na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie, wymaga zorganizowania na przejrzystych zasadach i zdefiniowania zakresu zadań. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie przejmie prowadzenie punktu TAMA, zdefiniuje jego zadania według potrzeb systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Miasto Słupsk rozpisze konkurs na wykonawstwo zdefiniowanych przez MOPR zadań. Zależnie od zdefiniowanych zadań będzie to konkurs na podstawie przepisów ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, lub w trybie art. 14 ustawy o zdrowiu publicznym.

- **Formy realizacji programu:**
  Konkurs (w formie zależnej od przyjętych zadań).

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM we współpracy z MOPR

- **Harmonogram i kosztorys:**
  Koszty zależne od przyjętych zadań.

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  Wskaźnik binarny: TAK-NIE (zrealizowano – nie zrealizowano)

Cel strategiczny A.2 **Reorganizacja systemu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych**

Program A.2.1: **Przekształcenia struktury instytucjonalnej związane ze zmianą zadań**

- **Cel programu:**
  Dostosowanie struktury instytucjonalnej do aktualnego stanu wykonywanych zadań.

- **Opis programu:**
  Wobec nowego podziału zadań w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie traci uzasadnienie samodzielne stanowisko Pełnomocnika Prezydenta Miasta do spraw Przeciwdziałania Alkoholizmowi. Dotychczasowe zadania Pełnomocnika zostały przeniesione:

  - w części dotyczącej profilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom (zadania z działu 851 Ochrona zdrowia) – do Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych UM;
  - w części dotyczącej przeciwdziałania przemocy w rodzinie (zadania z działu 852 Pomoc Społeczna) – do Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie.

  Przeniesienie tych zadań pociąga za sobą zmianę obsady kadrowej jednostek nią objętych.

- **Formy realizacji programu:**
  Zarządzenie Prezydenta Miasta

- **Odpowiedzialny:**
  Prezydent Miasta

- **Harmonogram i kosztorys:**
  Program nie wywołuje kosztów w niniejszej Polityce Społecznej.

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  Wskaźnik binarny: TAK-NIE (zrealizowano – nie zrealizowano)

Program A.2.2: **Reorganizacja Miejskiej Komisji Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych**

- **Cel programu:**
  Usprawnienie pracy Komisji i zwiększenie efektywności jej działań.

- **Opis programu:**
  Reorganizacja Komisji będzie polegała na przeprowadzeniu trzech działań:

  - podziale komisji na dwa zespoły robocze i przydzieleniu im odrębnych zadań;
  - zmianie zasad wynagradzania członków Komisji na uzależnienie wynagrodzeń od realnie wykonywanych zadań;
  - ponownym naborze i przeszkoleniu członków Komisji.

Podział na dwa zespoły robocze będzie odpowiadał ustawowej strukturze zadań Komisji. Pierwszy z zespołów będzie skoncentrowany na postępowaniach dotyczących zobowiązania do leczenia odwykowego, zaś drugi – na kontrolowaniu warunków korzystania z zezwoleń na sprzedaż alkoholu.

Wynagrodzenia Komisji będą ściśle powiązane z wykonywaniem konkretnych zadań: dyżurów lub kontroli w punktach sprzedaży.

Przewidziano połączoną rekrutację i szkolenie komisji, metodą uczestniczącą, z udziałem zewnętrznego specjalisty pracującego bezpośrednio w składzie Komisji przez okres szkolenia.

- **Formy realizacji programu:**
  Zmiana regulaminu i powołanie nowego składu komisji.

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM.

- **Harmonogram i kosztorys**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	Wyłonienie wykonawcy zadania przeszkolenia komisji, przeprowadzenie szkolenia	24 000
2020	Działanie komisji (wynagrodzenia)	111 600
2021	Działanie komisji (wynagrodzenia)	111 600
2022	Działanie komisji (wynagrodzenia)	111 600
2023	Działanie komisji (wynagrodzenia)	111 600
2024	Działanie komisji (wynagrodzenia)	111 600
2025	Działanie komisji (wynagrodzenia)	111 600

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Wskaźnik binarny TAK – NIE.

Cel strategiczny A.3 **Przekształcenie izby wytrzeźwień w Ośrodek Pomocy Osobom Nietrzeźwym**

- **Cel programu:**

  Celem programu jest przekształcenie SORPA (izby wytrzeźwień) w nowoczesny Ośrodek Pomocy Osobom Nietrzeźwym (OPON) – świetlicę dzienną z dodatkowymi funkcjami.

- **Opis programu:**
  Program polega na przygotowaniu SORPA do przekształcenia w OPON ze świetlicą i dodatkowymi funkcjami. Zadaniem programu jest dostosowanie SORPA do przekształcenia bez gwałtownych zmian w zatrudnieniu oraz dokonanie niezbędnych zmian prawnych w sposób możliwie płynny. W ramach programu przewidziane jest stworzenie modelu działania OPON (świetlicy typu *wet house* z dodatkowymi funkcjami).
- **Formy realizacji programu:**
  - zmiana statusu SORPA z jednostki miejskiej (izby wytrzeźwień) na formę organizacyjną prowadzoną na zlecenie miasta i w miejskiej infrastrukturze przez organizację pozarządową.
  - umorzenie nieściągalnej części zadłużenia wobec SORPA.
  - Przygotowanie modelu funkcjonowania OPON.
  - Ogłoszenie konkursu na prowadzenie OPON do końca roku (z preferencjami utrzymania większości personelu przy zniesieniu części zbędnych w takiej sytuacji stanowisk, np. dyrektora jednostki),

- **Odpowiedzialny:**

  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM

- **Harmonogram i kosztorys: (program JEDNOROCZNY)**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	1. Likwidacja SORPA jako jednostki miejskiej i utworzenie OPON jako formy działalności zlecanej wykonawcy zewnętrznemu; 2. Umorzenie nieściągalnych zadłużeń wobec SORPA; 3. Opracowanie modelu i rozpisanie konkursu na prowadzenie OPON.	600 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Wskaźnik binarny: TAK-NIE (zrealizowano – nie zrealizowano)

Cel strategiczny A.4 **Poprawa statusu ekonomicznego służb społecznych**

Program A.4.1: **Motywacja do lepszej pracy**

- **Cel programu:**
  Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu i poprawa warunków pracy i wynagradzania służb społecznych.

- **Opis programu:**
  Praca w systemie polityki społecznej wymaga wysokich kompetencji i jest odpowiedzialna. Toteż system wynagradzania za nią musi zapewniać motywację do podejmowania i dobrego wykonywania tej pracy. Celem jest wynegocjowanie do końca 2019 roku systemu wzrostu wynagrodzeń, który będzie w przewidywalny dla pracowników sposób rozkładał w okresie wieloletnim podwyżki płac, a jednocześnie uwzględni realia budżetowe miasta Słupska. System powinien zostać wypracowany w ciągu 2019 roku i zacząć funkcjonować od roku 2020. Pomocniczym środkiem poprawy sytuacji powinien być system dodatkowego wynagradzania zadań podejmowanych ponad obowiązki etatowe, lepiej wiążący płace z indywidualną efektywnością.

  Specyfika pracy socjalnej w terenie wymaga intensywnego przemieszczania się wielokrotnie w ciągu dnia, czasami do odległych lokalizacji (miejsce zamieszkania podopiecznego – instytucje związane z jego sytuacją – siedziba MOPR itd.). Toteż naturalna jest dopuszczalność korzystania przez pracowników służb społecznych z prywatnych samochodów w zakresie, jaki uznają oni za uzasadniony. Przewiduje się objęcie pracowników socjalnych, asystentów rodzin, opiekunów, streetworkerów i innych osób pracujących w systemie polityki społecznej podmiotowym zwolnieniem z opłaty za parkowanie na terenie całego miasta (na zasadach podobnych do zwolnienia krwiodawców).

  Wśród pozapłacowych czynników przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu, przewiduje się zorganizowanie systemowej superwizji dla pracowników terenowych: pracowników socjalnych, asystentów rodzin, streetworkerów itp. Przy poziomie stresu, jaki towarzyszy codziennej pracy tych służb, oraz przy jednoczesnym oczekiwaniu zachowania wysokiej empatii, profesjonalna superwizja jest długofalowo warunkiem niezbędnym dobrego wykonywania pracy.

- **Formy realizacji programu:**
  Formy będą wypracowane w II półroczu 2019 roku.

- **Odpowiedzialny:**
  Prezydent Miasta

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**

  Wskaźnik binarny: TAK-NIE (zrealizowano – nie zrealizowano),

Obszar B. **Skuteczna profilaktyka w szkołach**

Obszar koncentracji działań B zawiera cele strategiczne realizowane wśród dzieci i młodzieży szkolnej, służące lepszemu przygotowaniu ich na wyzwania współczesności. Zidentyfikowano **trzy takie cele**:

- Cel B.1. Systemowa i kompletna profilaktyka społeczna w szkołach;
- Cel B.2. Pomoc w zakresie problemów zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży;
- Cel B.4. Aktywizacja budynków szkolnych popołudniami.

Oto opisy tych celów i proponowanych w ich ramach programów.

Cel strategiczny B.1 **Systemowa i kompletna profilaktyka społeczna w szkołach**

Program B.1.1: **Systemowy program profilaktyki społecznej w słupskich szkołach**

Jest to największy co do skali program całej polityki społecznej.

- **Cel programu:**
  Lepsze przygotowanie kolejnych pokoleń młodych słupszczan na wyzwania współczesności i przyszłości.

- **Opis programu:**
  Dla wdrożenia prawidłowej i kompleksowej profilaktyki w szkołach potrzebne jest opracowanie wieloaspektowego programu profilaktycznego dla uczniów różnych poziomów szkół i różnych grup wiekowych. Następnie przewidziana jest pilotażowa realizacja modelu, i dopiero wówczas szkolenie grupy słupskich trenerów w celu jego szerokiej realizacji. Program powinien powstawać z wykorzystaniem wiedzy specjalistów zatrudnionych w szkołach.

  Model powinien zawierać kompleksowe oddziaływanie profilaktyczne i opierać się na zasadzie *train of trainers*, w którym wyłoniony w konkursie doświadczony wykonawca zewnętrzny stworzy we współpracy ze specjalistami lokalnymi odpowiedni model programu profilaktycznego, a następnie zorganizuje system szkolenia uzupełniającego wiedzę trenerów lokalnych, którzy następnie będą realizowali program. Wykonawca zewnętrzny powinien również przeszkolić bardziej kompleksowo węższą grupę trenerów, którzy będą mieć uprawnienia do szkolenia następnych trenerów. Miasto Słupsk musi mieć swobodę korzystania z programu i modyfikowania go według potrzeb lokalnych i w oparciu o praktyczne doświadczenia z wdrażania, a więc musi otrzymać od wykonawcy nie tylko model programu, ale i odpowiednią licencję. Zamówienie powinno obejmować pilotażowe przeprowadzenie szkoleń na każdym poziomie edukacji (klasy 2-5 i 6-8 szkoły podstawowej, szkoła ponadpodstawowa) w celu zweryfikowania treści opracowanego programu.

  Program powinien zawierać w sobie następujące moduły:

  - moduł wstępny edukacji antydyskryminacyjnej (w tym ważną część dotyczącą rozbrojenia stereotypów na temat uzależnień i bezdomności oraz zaburzeń psychicznych),
  - moduł profilaktyki uzależnień od środków psychoaktywnych,
  - moduł profilaktyki i przeciwdziałania przemocy rówieśniczej, w tym cyberprzemocy,
  - moduł profilaktyki pozostałych uzależnień behawioralnych, w tym cyberuzależnień,
  - moduł profilaktyki pozostałych cyberzagrożeń, w tym ryzykownych zachowań w sieci,
  - moduł edukacji seksualnej,
  - moduł edukacji w zakresie kompetencji miękkich
  - moduł edukacji na rzecz społeczeństwa obywatelskiego i wdrożenia praktyk partycypacyjnych.

Taki zakres tematyczny jest warunkiem zgodności programu z „Deklaracją Warszawską”[20]. Realizacja programu w latach następnych powinna objąć każdego ucznia w Słupsku choć raz.

Przewiduje się realizację programów profilaktycznych opierających się na schemacie kaskadowym (trenerzy zewnętrzni uczą lokalnych realizatorów, zaś realizatorzy realizują program, powtarzając go następnie corocznie). Realizatorów lokalnych należy szukać wśród wychowawców i pedagogów w szkołach.

- **Moduł wstępny edukacji antydyskryminacyjnej**

  Moduł edukacji antydyskryminacyjnej obejmuje program edukacji antydyskryminacyjnej, w tym ważną część dotyczącą rozbrojenia stereotypów na temat uzależnień i bezdomności oraz zaburzeń psychicznych. Ten moduł jest podstawą normatywną i „ramą operacyjną” każdego nowoczesnego programu profilaktyki uniwersalnej. Przeciwdziałanie dyskryminacji to szereg działań polegających na zapobieganiu nierównemu traktowaniu osób ze względu na ich przynależność do grup słabszych, bardziej narażonych mniejszościowych. Przeciwdziałanie dyskryminacji to również praca nad autorefleksyjnością, edukacją normatywną oraz umiejętnością działania w sytuacji gdy nas lub innych dotyka dyskryminacja, uprzedzenia, lub jesteśmy ofiarą postrzegania stereotypowego.

- **Moduł profilaktyki uzależnień od środków psychoaktywnych**

  W ramach tego modułu przewidziano nie tylko zajęcia z uczniami ale też szkolenia dla nauczycieli i rodziców dotyczące zarówno zagrożeń związanych z substancjami psychoaktywnymi, w tym nowymi substancjami psychoaktywnymi („dopalaczami”). Częstym powodem braku podejmowania leczenia, jak i braku reakcji w przypadku niepokojących oznak związanych z używaniem substancji psychoaktywnych są stereotypy związane z uzależnieniami. Często też brak reakcji na oznaki szkodliwego używania substancji psychoaktywnych przez kolegę/koleżankę są spowodowane nikłą edukacją obywatelską.

- **Moduł profilaktyki i przeciwdziałania przemocy rówieśniczej, w tym cyberprzemocy**

  Przewiduje się włączenie do programu profilaktyki uniwersalnej w szkołach modułu STOP *przemocy rówieśniczej* począwszy od roku szkolnego 2019/2020. Moduł powinien objąć wszystkie szkoły podległe samorządowi miasta Słupska i wszystkie rodzaje przemocy rówieśniczej, w tym także nasilającą się cyberprzemocy wśród młodzieży: stalking, happy slapping itd. Moduł powinien objąć:

  - program podstawowych szkoleń rad pedagogicznych i dyrektorów szkół.
  - pogłębiony program szkoleń zakończonych szczegółowymi zaleceniami dla pedagogów i psychologów szkolnych,
  - komponent przygotowujący nauczycieli do podstawowego przeszkolenia rodziców.
  - wprowadzenie w statutach szkół:
    - wyraźnego zakazu dręczenia wraz z jego szeroką definicją, oraz opisem obowiązkowej procedury postępowania ze sprawcami.
    - zapisu o obowiązku zapewnienia przez szkołę w każdej sprawie dręczenia, sesji *sprawiedliwości naprawczej*[21]z udziałem mediatora, z poszanowaniem prawa ofiary do decyzji, czy chce w mediacji uczestniczyć [22]. Celem szkoły w takich sprawach nie ma być „wymierzenie kary”, ale doprowadzenie do naprawienia szkód przez sprawcę.
  - Dodatkowo w klasach VII – VIII szkoły podstawowej i w szkołach ponadpodstawowych powinien zostać uruchomiony (a tam gdzie już funkcjonował – znacznie wzmocniony) system mediacji rówieśniczej. Mediatorów rówieśniczych można także dodatkowo przeszkolić w zakresie moderowania procedur sprawiedliwości naprawczej.
  - Przewidziano także wzmocnienie wsparcia psychologicznego dla ofiar przemocy oraz dostępność interwencji kryzysowej.

[20] „Deklaracja Warszawska to oficjalne stanowisko Polski w sprawie polityki narkotykowej na specjalną sesję ONZ UNGASS 2016

[21] Sprawiedliwość naprawcza (*restorative justice*) to proces, w którym spotykają się: sprawca występku, ofiara i wspierająca ją społeczność, aby wspólnie rozstrzygnąć, jak wyrównać krzywdy powstałe w wyniku występku (nie zaś – jak ukarać sprawcę). Z reguły wymaga się, aby sprawca podjął działania naprawcze, zaś ofiara wspierana przez społeczność mogła wypowiedzieć się co do formy zadośćuczynienia.

[22] Sprawiedliwość naprawcza nie jest mediacją między sprawcą a ofiarą, tylko – między sprawcą a społecznością szkolną stojącą po stronie ofiary; sprawca winien zaproponować naprawienie szkód, jakie wyrządził ofierze i społeczności.

- **Moduł profilaktyki pozostałych uzależnień behawioralnych, w tym cyberuzależnień**

  Moduł obejmuje najróżniejsze uzależnień od określonych zachowań: cyberuzależnienia, uzależnienia od hazardu, od opalania się na solarium i wielu innych. Bardzo częstą przyczyną uzależnień behawioralnych jest nieumiejętność radzenia sobie z własnymi emocjami oraz nieumiejętnością przebywania w grupie. Dlatego w przeciwdziałaniu uzależnieniom behawioralnym ważne jest by wspierać umiejętności funkcjonowania w grupie w świecie realnym oraz zwiększyć nacisk w edukacji na kompetencje miękkie. Częstym powodem braku leczenia uzależnień behawioralnych jest stereotyp, że to „tylko zachowanie", że „zawsze można przestać", że nie są to uzależniania od substancji psychoaktywnych więc można się nimi nie przejmować. Szkolenie powinno przełamać ten błędny stereotyp.

- **Moduł profilaktyki pozostałych cyberzagrożeń, w tym ryzykownych zachowań w sieci**

  Edukacja dotyczących nowych technologii informacyjnych często skupia się na przemocy w internecie bądź uzależnieniu od internetu. Tymczasem problem jest o wiele szerszy; na co dzień według badań większość Polaków zachowuje się w sposób niebezpieczny dla siebie w internecie np. podając swoje prawdziwe dane na wielu stronach, nie używając bezpiecznych możliwości przeglądania internetu itp. Zachowania takie są powodowane często stereotypami oraz nieumiejętnością bezpiecznego poruszania się w internecie. Dlatego przewidziano do włączenia w moduł dotyczących umiejętności miękkich elementu edukacji z zakresu „miękkich kompetencji cyfrowych" oraz połączenia z punktem "moduł wstępny programu profilaktycznego: edukacja antydyskryminacyjna".

  - Przewidziano szkolenia nie tylko dla uczniów, ale i dla nauczycieli i rodziców dotyczące zarówno zagrożeń, jak i potencjałów wychowawczych nowych technologii, oraz programy edukacyjne kształtujące wśród uczniów kompetencje rozsądnego i bezpiecznego korzystania z nowych technologii.
  - Przewidziano stałą wymianę doświadczeń i dobrych praktyk między szkołami, które stosują różne metody radzenia sobie z problemem.
  - Jako profilaktyka uniwersalna ważne jest szerokie włączenie uczniów w proces współdecydowania o szkolnych regulacjach związanych z używaniem nowych technologii (łatwiej przestrzega się reguł, które się samemu współtworzyło).

- **Moduł edukacji seksualnej**

  Przewidziano potraktowanie edukacji seksualnej w szkołach jako integralnej części szerokiego programu profilaktyki społecznej. Edukacja seksualna w takim ujęciu służy nie tylko ograniczeniu skali podejmowania przez młodzież ryzykownych zachowań seksualnych (a więc profilaktyce niechcianych ciąż czy chorób przenoszonych drogą płciową), ale przede wszystkim jest częścią przygotowania do dojrzałości: wiedzy o dojrzewaniu, świadomego przeżywania własnej seksualności, kształtowania dojrzałego podejścia do relacji, refleksji nad językiem, jakim rozmawiamy o sferze seksualnej itd. Rekomenduje my właśnie takie – pogłębione, humanistyczne i interdyscyplinarne, a nie wąsko biologiczno-medyczne – podejście do edukacji seksualnej.

  Poniżej przedstawiamy przykładowy zakres treści programu edukacji seksualnej dla szkół średnich[23], jako punkt odniesienia dla przyszłego programu dla Słupska.

  - **O rozwoju człowieka** przez całe życie. O umyśle i ciele, czyli o emocjach, uczuciach, płciowości, cielesności i seksualności. Definicja „zdrowia" i koncepcja „człowieka jako istoty seksualnej" według wytycznych Światowej Organizacji Zdrowia WHO.
  - **Kilka słów o dojrzewaniu**. Czym jest dojrzewanie i jakie są jego fazy? Jak dojrzewają dziewczyny a jak chłopcy? Jakie emocje i uczucia towarzyszą dojrzewaniu? Jak zmienia się ciało? Jak o siebie dbać w tym okresie? Dojrzewanie płciowe a dojrzewanie psychiczne i emocjonalne.
  - **Ćwiczenia językowe**. Zajęcia mają za zadanie pobudzić do refleksji nad rolą języka w myśleniu i mówieniu o emocjach, uczuciach i cielesności. Odwołamy się do koncepcji językowego obrazu świata, czyli porozmawiamy o tym, jak język, którego używamy kształtuje nasze widzenie świata, relacji międzyludzkich i siebie samych.
  - **Jak stworzyć dobry związek**? Jakie cechy powinien mieć partner/ka i co to znaczy dobry związek. W tym kontekście odniesiemy się do takich pojęć jak: miłość, przyjaźń, zaufanie, lojal-

[23] Przytoczony przykład to autorski program Aleksandry Dulas i Anny Jurek Fundacji Nowoczesnej Edukacji SPUNK z Łodzi, realizowany w formie warsztatowej w licznych miastach i mający bardzo dobre opinie (www.spunk.pl www.facebook.com/fundacja.spunk).

ność, troska o siebie i drugą osobę, odpowiedzialność, szacunek. Jak seksualność wiąże się z miłością? Kiedy, wiadomo, że jest się gotowym na „pierwszy raz" oraz jak nie dać się zmanipulować np. przez środowisko rówieśnicze w podejmowaniu decyzji o rozpoczęciu współżycia.

- **Co to jest tożsamość seksualna i orientacja psychoseksualna?** Czym jest i na jakim etapie rozwoju człowieka kształtuje się tożsamość seksualna? Jak tworzy się orientacja psychoseksualna? Jakie istnieją orientacje? W kim się zakochujemy? O związkach jedno- i dwu- płciowych. Nieheteroseksualność – fakty i mity.
- **O antykoncepcji.** Kiedy i jak podjąć rozmowę dotyczącą „zabezpieczania się", wspólna odpowiedzialność za wybór metody i tego konsekwencje. Omówione zostaną następujące tematy: czym jest antykoncepcja i do czego służy, miesięczny cykl kobiecy, rodzaje antykoncepcji: naturalna, mechaniczna, chemiczna, hormonalna, ich wady i zalety, wskazania zdrowotne, co to jest wskaźnik Pearl'a, jakie cechy powinna mieć dobra antykoncepcja.
- **O ciąży, słów kilka.** „Jestem w ciąży" – i co dalej? Do kogo warto się zwrócić w takiej sytuacji, kogo poprosić o wsparcie i pomoc? Omówienie hipotetycznej sytuacji i możliwych opcji dalszego działania. Jakie konsekwencje niesie ze sobą ciąża dla dziewczyny, a jakie dla chłopaka?
- **Co to znaczy być dobrym rodzicem?** Będę miał/a dziecko, czyli jak zmieni się moje życie. Kim jest mama, kim jest tata – jakie obowiązki i zadania wiążą się z nowymi rolami. Cechy dobrego rodzica. Czego dziecko oczekuje od nas jako rodziców?
- **Co oprócz przyjemności może przynieść seks**, czyli o chorobach przenoszonych drogą płciową. O odpowiedzialności za zdrowie swoje i drugiej osoby. Omówienie wybranych chorób. Czym jest wirus HPV? Czym jest wirus HIV? Jak można się nimi zakazić? Czym jest AIDS? Jak zadbać o własne zdrowie i bezpieczeństwo.
- **Jaki wizerunek kobiety i mężczyzny kreują media?** Uczestnicy poznają sposób tworzenia wizerunków kobiety i mężczyzny na potrzeby mediów. Zastanowią się, jak to wpływa na sposób, w jaki postrzegają siebie i innych. Podjęty zostanie temat dotyczący seksualizacji dziewcząt i chłopców i związanych z tym zagrożeń. Dowiedzą się, co to jest stereotyp płci.
- **Pornografia**. Czym jest pornografia? Jaką funkcję pełni w życiu człowieka? Czy z filmów pornograficznych można czerpać wiedzę? Jak pornografia może kształtować nasze wyobrażenia o: seksie, wyglądzie partnerki/partnera, relacjach międzyludzkich? Porozmawiamy o zagrożeniach związanych z pornografią, szczególnie jeśli chodzi o pokazywanie sytuacji przemocowych.
- **Granice, na które możemy sobie pozwolić w relacjach intymnych z innymi**. Czym jest asertywność? Kiedy warto i należy być asertywną/asertywnym? Jak radzić sobie w sytuacjach, kiedy ktoś przekracza nasze granice? O rodzajach przemocy i sposobach radzenia sobie w takich sytuacjach.
- **Aspekty prawne związane z zachowaniami o charakterze seksualnym.** Na jakich zasadach można utrwalać wizerunek drugiej osoby i umieszczać go w sieci? Jakie obwarowania prawne dotyczą kontaktów przez systemy teleinformatyczne i telekomunikacyjne? Kiedy według prawa można podejmować kontakty seksualne? Jak prawo chroni osoby małoletnie i niepełnoletnie?

- **Moduł edukacji w zakresie kompetencji miękkich**

Nauka kompetencji miękkich jest – obok edukacji antydyskryminacyjnej – drugim najważniejszym zadaniem w ramach proponowanego przez nas programu profilaktyki szkolnej. Brak kompetencji miękkich jest jednym z możliwych i często diagnozowanych źródeł problemów społecznych np. przemocy czy uzależnień. Trening umiejętności życiowych jest jedną z uznanych strategii profilaktycznych. Najważniejszymi kompetencjami miękkimi w ramach proponowanego przez nas programu są:

- W odniesieniu do kompetencji miękkich, których należy dostarczyć uczniom – uczestnikom programu profilaktycznego:
    - kompetencje z zakresu radzenia sobie z własnymi emocjami i redukcji stresu;
    - kompetencje z zakresu asertywnej komunikacji bez przemocy;
    - kompetencje z zakresu dobrego integrowania się z grupą, harmonijnej współpracy w zespole, świadomego przyjmowania ról zespołowych;
- W odniesieniu do kompetencji miękkich niezbędnych nauczycielom-trenerom:
    - Kompetencje z zakresu integrowania grupy,
    - Umiejętność przekazywania wiedzy z zakresu umiejętności miękkich (umiejętności komunikacyjne);

- Umiejętności z zakresu prowadzenia procesu grupowego; praktycznie każda grupa może ze względu na napięcia wewnętrzne rozpaść się zanim się scementuje. By nauczyć kogoś bycia w grupie, trzeba umieć stworzyć warunki by taka grupa w której uczeń przebywa powstała i stanowiła pewną całość. Oddziaływanie programu będzie o wiele skuteczniejsze, jeśli będzie on prowadzony z grupą, a nie ze zbiorem pojedynczych jednostek.

- **Moduł edukacji na rzecz społeczeństwa obywatelskiego i wdrożenia praktyk partycypacyjnych.**

  Wdrożenie praktyk partycypacyjnych w szkołach i związany z nim moduł edukacji na rzecz społeczeństwa obywatelskiego powinien być rozumiany – zgodnie z zapisami Deklaracji Warszawskiej – jako podstawa profilaktyki uniwersalnej. Badania potwierdzają, że umocnione poczucie własnej podmiotowości i osobistego wpływu sprawczego na otaczający świat radykalnie zmniejszają wśród młodych ludzi zagrożenie uzależnień i ryzykownych zachowań, a także jest elementem profilaktyki części problemów zdrowia psychicznego.

  Przewidziano podmiotowe zaangażowanie uczniów w decydowanie o sprawach szkoły jako ważny element profilaktyki uniwersalnej. Rekomendowane elementy to:

  1. Promocja przez miasto wiedzy o dobrych praktykach partycypacyjnych w szkołach.
  2. Dzielenie się przez szkoły (w nieoceniającym i nierywalizacyjnym kontekście) dobrymi praktykami co do partycypacji uczniowskiej (forum wymiany dobrych praktyk).
  3. Warsztaty dla nauczycieli oswajające z praktyką partycypacji i uczące odróżniać autentyczną partycypację od „rytuałów partycypacyjnych".
  4. Ważnym elementem powinno być intensywniejsze niż dotychczas wykorzystywanie Młodzieżowej Rady Miasta jako narzędzia rzeczywistej partycypacji.

- **Odpowiedzialny:**

  Wydział Edukacji Urzędu Miejskiego.

  Współpraca: szkoły, organizacje pozarządowe, ODN Słupsk, PPP

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	Rozpisanie konkursu na model programu, wyłonienie wykonawcy	0
2020	Opracowanie modelu i przeprowadzenie pilotażu	120 000,00 zł
2021	Zakończenie pilotażu (I półrocze) – wdrażanie programu (II półrocze)	120 000,00 zł
2022	Realizacja programu	120 000,00 zł
2023	Realizacja programu	120 000,00 zł
2024	Realizacja programu	120 000,00 zł
2025	Realizacja programu	120 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**

  - W roku 2019 – pomyślne wyłonienie wykonawcy modelu (wskaźnik binarny: zrealizowano – nie zrealizowano),
  - W roku 2020 – pomyślne przetestowanie modelu (Wskaźnik binarny: zrealizowano – nie zrealizowano),
  - W kolejnych latach – odsetek uczniów objętych oddziaływaniem programu (wartość referencyjna – 100%)

Cel strategiczny B.2 **Pomoc w zakresie problemów zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży**

- **Cel programu:**
  Profesjonalne wczesne rozpoznawanie problemów zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży.

- **Opis programu:**
  Program polega na wdrożeniu systemowej współpracy szkół z Poradniami Psychologiczno-Pedagogicznymi w celu wczesnego i fachowego rozpoznawania i diagnozowania problemów dzieci i młodzieży w zakresie zdrowia psychicznego. Ma o na celu wprowadzenie zwyczaju sięgania po fachową diagnozę zamiast amatorskiego oceniania objawów chorobowych jako negatywnych postaw lub zachowań.

  Program polega na przeszkoleniu wychowawców klas w zakresie korzystania ze współpracy z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi w przypadku stwierdzenia nietypowych zachowań uczniów mogących być symptomem choroby.

- **Formy realizacji programu:**
  Szkolenie dla nauczycieli we współpracy z Poradniami Psychologiczno-Pedagogicznymi.

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Edukacji UM

- **Harmonogram i kosztorys:**
  Program bezkosztowy

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Liczba przeszkolonych nauczycieli.

Cel strategiczny B.3 **Aktywizacja budynków szkolnych popołudniami**

- **Cel programu:**
  Lepsze wykorzystanie infrastruktury miejskiej oraz efektywniejsze włączenie szkół w aktywizację społeczności lokalnej.

- **Opis programu:**
  Problem braku wykorzystania budynków szkolnych popołudniami uzyskał bardzo niską ocenę rankingową (2,93) nie jest to więc program priorytetowy, lecz dodatkowy. Jednak stan, w którym w budynkach szkół łatwiej jest popołudniami zorganizować zajęcia komercyjne, niż usytuować tam aktywność obywatelską, nie wydaje się ani prawidłowy, ani korzystny dla miasta. Wobec tego:

  - Przewiduje się przebadanie możliwości wykorzystania budynków szkół popołudniami na wielopokoleniową aktywność sąsiedzką mieszkańców z bezpośredniego otoczenia danej szkoły.
  - Pierwszym etapem będzie przebadanie opinii dyrektorów szkół w sprawie zaktywizowania budynków szkolnych popołudniami i wieczorami. Dyrektorzy zostanę zapytani o bariery takiej aktywizacji. Oszacowany zostanie koszt finansowy pokonania tych barier.
  - Pilotażowo zostanie przygotowana koncepcja aktywizacji budynków szkół w obszarze rewitalizacji, uwzględniająca specyficzną koncentrację potrzeb w tym obszarze.

.

- **Formy realizacji programu:**
  Badanie opinii

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Edukacji UM

- **Harmonogram i kosztorys:**

  Program bezkosztowy.

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Wskaźnik binarny: TAK-NIE (zrealizowano – nie zrealizowano).

Obszar C. **Wsparcie dla bezpieczeństwa rodzin**

Obszar koncentracji działań C zawiera cele związane z funkcjonowaniem rodzin i pieczy zastępczej, w tym bezpieczeństwa w rodzinie i ochrony przed przemocą. Zidentyfikowano **cztery takie cele**:

- Cel C.1. Skuteczny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- Cel C.2. Wzmocnienie kompetencji rodzicielskich młodych rodziców;
- Cel C.3. Wsparcie dla poprawy systemu pieczy zastępczej;
- Cel C.4. Wyrównywanie szans rodzin.

Oto opisy tych celów i proponowanych w ich ramach programów.

Cel strategiczny C.1 **Skuteczny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie**

Program C.1.1: **Indywidualne plany pomocy osobom dotkniętym przemocą (IPP)**

- **Cel programu:**
  Wprowadzenie do stałej praktyki w Słupsku modelu pracy poprzez Indywidualne Plany Pomocy.

- **Opis programu:**
  1. Standardowym postępowaniem w przypadku zainicjowania procedury Niebieskiej Karty jest wdrożenie w danej rodzinie Indywidualnego Planu Pomocy.
  2. Przyjmuje się zasadę, że przynajmniej główny zrąb (zasadnicze kierunki, priorytety i główne wytyczne) każdego indywidualnego planu pomocy jest formułowanie **przez zespół interdyscyplinarny**.
     a. Najbardziej typowym rozwiązaniem jest sytuacja, gdy grupę roboczą zespół powołuje do realizacji już wstępnie naszkicowanego planu. W takich przypadkach grupa sporządza szczegółowy IPP na podstawie wstępnych wytycznych Zespołu.
     b. W przypadkach trudniejszych to zespół powinien układać cały plan, a nie tylko jego główne wytyczne.
     c. Tylko w przypadkach bardzo prostych zadanie przygotowania IPP można zlecać w całości grupie roboczej.
  3. Jako ważny element pomocy w ramach IPP należy uwzględniać indywidualną asystenturę – pomoc w wykonywaniu kolejnych kroków planu. Uwzględniając fakt, że z bardzo często ofiary przemocy doznają porażenia woli, zmagają się z lękiem, mają głęboko podkopane poczucie własnej wartości, **asystentura** – polegająca czasami wręcz na „prowadzeniu za rękę" ofiary przez cały proces uwalniania danej rodziny od przemocy – **jest zasadniczym pożądanym elementem pracy z problemem przemocy w rodzinie**. To asystentura stanowi też zasadniczy element kosztów IPP.
  4. Do celów corocznego planowania zadań przyjmuje się rekomendowaną liczbę IPP nie mniejszą, niż 30 rocznie[24]. Przyjmuje się szacunkowy koszt jednego Indywidualnego Planu Pomocy w kwocie nie mniejszej, niż 3,6 tys. zł.

- **Formy realizacji programu:**
  Wdrożenie odpowiedniej praktyki w Zespole Interdyscyplinarnym

- **Odpowiedzialny:**
  Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego

[24] Chyba że liczba aktualnie uruchomionych Niebieskich Kart jest niższa; wówczas prowadzi się IPP dla wszystkich Kart w toku.

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	Realizacja w II półroczu	54 000,00 zł
2020	realizacja	108 000,00 zł
2021	Realizacja	108 000,00 zł
2022	Realizacja	108 000,00 zł
2023	Realizacja	108 000,00 zł
2024	Realizacja	108 000,00 zł
2025	Realizacja	108 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**

  Wskaźnik binarny: TAK-NIE (zrealizowano – nie zrealizowano)

Program C.1.2: **Izolowanie sprawców zamiast kierowania ofiar do schronienia**

- **Cel programu:**

  Wprowadzenie do stałej praktyki izolowania osób co do których istnieje domniemaniem że dopuściły się sprawstwa przemocy.

- **Opis programu:**

1. **Bezpiecznym miejscem schronienia dla ofiary przemocy powinien być jej własny dom**. Przewiduje się wdrożenie możliwie szeroko mechanizm doraźnego izolowania sprawców przemocy od ofiar przemocy (a nie odwrotnie!) poprzez działania prokuratorskie w toku postępowania przygotowawczego (opisane w formularzu B Niebieskiej Karty), oraz instrumenty uzyskiwane przed sądem:
   a. oddanie podejrzanego pod dozór Policji z zakazem kontaktowania się z pokrzywdzonym[25];
   b. oddanie podejrzanego pod dozór Policji zamiast zastosowania tymczasowego aresztowania, pod warunkiem że w wyznaczonym terminie opuści on lokal zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym oraz określi miejsce swojego pobytu;
   c. nakazanie podejrzanemu czasowego opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym — jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa groził (Art. 275a. KPK).
   d. Zorganizowanie pomocy prawnej dla ofiar w uzyskiwaniu sądowych zakazów zbliżania się[26].
   e. Zorganizowanie pomocy prawnej dla ofiar w uzyskiwaniu trwałego izolowania sprawców poprzez nakaz opuszczenia lokalu w trybie art. 11a UPP[27].

[25] Zakaz taki polega na nałożeniu na podejrzanego o stosowanie przemocy w rodzinie przez Prokuratora obowiązku powstrzymywania się od kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną. Prokurator tytułem środka zapobiegawczego w trybie art. 275 kpk można nałożyć na podejrzanego taki warunek, oddając go jednocześnie pod dozór Policji. Złamanie obowiązków nałożonych w trybie art. 275 kpk może skutkować tymczasowym aresztowane sprawcy.

[26] Zakaz kontaktowania jest nie tylko środkiem zapobiegawczym, ale także środkiem karnym (dodatkową sankcją, którą sąd może nałożyć na skazanego) i został uregulowany w kodeksie karnym. Art. 41a § 1 k.k. Przepis ten stanowi, że sąd może orzec zakaz kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób, w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego lub inne przestępstwo przeciwko wolności oraz w razie skazania za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy, w tym zwłaszcza przemocy wobec osoby najbliższej.

[27] Zgodnie z art. 11a ust. 1 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie osoba nią dotknięta może żądać, aby sąd zobowiązał sprawcę-członka rodziny do opuszczenia mieszkania. Rozprawa powinna odbyć się w terminie miesiąca od dnia wpływu wniosku. Z kolei art. 41a § 3a. stanowi, że w razie orzeczenia nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym za przestępstwa określone w rozdziałach XXV i XXVI k.k. sąd orzeka na ten sam okres zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego.

2. Nie przewiduje się organizowania ani utrzymywania ze środków miejskich specjalnego miejsca pobytu dla sprawców przemocy izolowanych od ofiar[28]. Sprawca sam winien zadbać o miejsce pobytu dla siebie. W skrajnym przypadku, osobie, której nakazano w trybie art. 275a KPK okresowo opuścić lokal mieszkalny zajmowany wspólnie z pokrzywdzonym, należy – tylko na jej wniosek – wskazywać miejsce noclegowe w istniejącej w Słupsku noclegowni dla osób bezdomnych (i pobierać opłatę za to miejsce na zasadach ogólnych).

- **Formy realizacji programu:**
  Wdrożenie odpowiedniej praktyki w Zespole Interdyscyplinarnym

- **Odpowiedzialny:**
  Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego

- **Harmonogram i kosztorys:**
  Program bezkosztowy.

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Odsetek spraw wymagających doraźnej izolacji stron, w którym izolację te uzyskano poprzez środki zastosowane wobec sprawcy, a nie poprzez udzielenie schronienia ofierze (wartość referencyjna = 100%)

Program C.1.3: **Kompetentny Zespół Interdyscyplinarny**

- **Cel programu:**
  Podniesienie kompetencji Zespołu Interdyscyplinarnego.

- **Opis programu:**
  W Zespole Interdyscyplinarnym z samej istoty spotykają się specjaliści z różnych dziedzin, a ich wiedza – często bardzo specjalistyczna – powinna się efektywnie uzupełniać w procesie kompleksowego rozwiązywania problemów przemocy w rodzinie. Podobna sytuacja jest w szerszym systemie obejmującym instytucje zaangażowane w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Potrzebne jest uwspólnianie wiedzy.

  Przewiduje się system szkoleń (w tym szkoleń wzajemnych) i systematycznie uzupełnianie wiedzy, szczególnie o specyfice form przemocy innych niż fizyczna i psychiczna: ekonomicznej, seksualnej, przemocy zaniedbania. Szkolenie powinno być kierowane do kadr, w tym – kadr kierowniczych oraz specjalistów współpracujących w systemie: pracowników socjalnych i asystentów rodzin, nauczycieli, wychowawców i pedagogów szkolnych, lekarzy i pielęgniarek, policjantów, kuratorów sądowych (rodzinnych i do spraw osób dorosłych), organizacji pozarządowych.

- **Formy realizacji programu:**
  - Szkolenia własne;
  - Uczestnictwo w szkoleniach zewnętrznych

- **Odpowiedzialny:**
  MOPR

[28] Art. 275a Kodeksu Postępowania Karnego, §5 brzmi: „§ 5. Wydając postanowienie o nakazie okresowego opuszczenia przez oskarżonego lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, można, na wniosek oskarżonego, wskazać mu miejsce pobytu w placówkach zapewniających miejsca noclegowe (…)". Więc po pierwsze może to być noclegownia, a po drugie wskazanie następuje tylko na wniosek oskarżonego/podejrzanego i nie jest obligatoryjne.

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	Pilotaż II półrocze	2 000,00 zł
2020	realizacja	4 000,00 zł
2021	realizacja	4 000,00 zł
2022	realizacja	4 000,00 zł
2023	realizacja	4 000,00 zł
2024	realizacja	4 000,00 zł
2025	realizacja	4 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Ilość osobo-dni szkolenia

Cel strategiczny C.2 **Wzmocnienie kompetencji rodzicielskich młodych rodziców**

Program C.2.1: **Diagnoza potrzeb młodych rodziców w zakresie podnoszenia kompetencji rodzicielskich**

- **Cel programu:**
  Przygotowanie gruntu pod wzmocnienie współpracy rodziców ze szkołami.

- **Opis programu:**
  Program polega na zdiagnozowaniu potrzeb i barier w dziedzinie podnoszenia kompetencji rodzicielskich odczuwanych przez samych rodziców (wywiady).
  - Prawdopodobnie potrzebna jest oferta szkoleń prowadzonych w formie warsztatowej w niestygmatyzującym kontekście, np. „uniwersytet dla rodziców" we współpracy z Akademią Pomorską, co zweryfikuje przeprowadzone badania.
  - Badanie powinno przewidywać w próbie nadreprezentację rodziców z obszaru rewitalizacji, z uwagi na spodziewaną tam szczególną koncentrację potrzeb.
  - Planowane jest wykorzystanie dostrzeganego przez placówki edukacyjne rosnącego zainteresowania ojców udziałem w wychowaniu dzieci np. przez kampanie społeczne „jak być fajnym tatą". Jednym z celów długofalowych jest podwyższenie kompetencji rodzicielskich w zakresie rozpoznawania i przeciwdziałania zaburzeniom afektywnym, w szczególności depresji, rozpoznawania i przeciwdziałania zaburzeniom więzi oraz kształtowania prawidłowej więzi w rodzinie.

- **Formy realizacji programu:**
  Badawczy program jednoroczny prowadzony we współpracy z Akademią Pomorską, w oparciu o szkoły i ich kontakt z respondentami – rodzicami.

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Edukacji UM,

  Współpraca: Akademia Pomorska, PPP, ODN

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	Wstępny etap: rozmowy z Akademią Pomorską	0,00 zł
2020	Program badawczy (badania jakościowe zakończone rekomendacjami dla programu podnoszenia kompetencji rodzicielskich)	60 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Wskaźnik binarny (zrealizowano – nie zrealizowano).

Cel strategiczny C.3 **Wsparcie dla poprawy systemu pieczy zastępczej**

Program C.3.1: **Absolwenci pieczy zastępczej – lepiej przygotowani do życia**

- **Cel programu:**
  Wyposażenie absolwentów pieczy zastępczej w większy zasób kompetencji społecznych i umiejętności interpersonalnych, niezbędnych do dobrego funkcjonowania w samodzielnym życiu.

- **Opis programu:**
  Program polega na opracowaniu wachlarza zajęć podnoszących kompetencje społeczne i umiejętności interpersonalne, a następnie przeprowadzeniu programu dla podopiecznych pieczy zastępczej, który byłby współkształtowany przez samych podopiecznych. **Program byłby opracowany przez wykonawców programu profilaktycznego dla szkół jako jego moduł, bez dodatkowych kosztów.**

  Piecza zastępcza realizowana w placówkach opiekuńczo-wychowawczych wydaje się w miarę dobrze zaspokajać potrzeby materialno-bytowe dzieci, natomiast nie zawsze dobrze rozpoznane są ich potrzeby społeczne. W placówkach nie rozwija się w dostatecznym stopniu kompetencji obywatelskich, w tym praktyk partycypacji niezbędnych do przygotowania do samodzielnego życia. Brakuje również nacisku na rozwijanie kompetencji miękkich (asertywność, komunikowanie własnych potrzeb, integracja). Warto program dodatkowych zajęć, kursów itp. układać wspólnie z podopiecznymi, tak aby odpowiadał ich zainteresowaniom, a następnie szukać sposobów jego realizacji, zamiast przyjmować i narzucać dzieciom to, co płynie od donatorów.

  Przewidziano rozwijanie praktyk partycypacji i upodmiotowienia podopiecznych przebywających w pieczy zastępczej. Jest to kluczowe z punktu widzenia przyszłego usamodzielnienia podopiecznych.

- **Formy realizacji programu:**
  Zajęcia w placówkach i oferta dla rodzinnych form pieczy zastępczej.

- **Odpowiedzialny:**
  MOPR

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	(program ruszy w 2020 roku	0,00 zł
2020	Realizacja programu	30 000,00 zł
2021	Realizacja programu	30 000,00 zł
2022	Realizacja programu	30 000,00 zł
2023	Realizacja programu	30 000,00 zł
2024	Realizacja programu	30 000,00 zł
2025	Realizacja programu	30 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Ilość podopiecznych uczestniczących corocznie w pełnym programie,

Cel strategiczny C.4 **Wyrównywanie szans rodzin**

Program C.4.1: **Wsparcie dla niepełnych rodzin wielodzietnych – pilotaż**

- **Cel programu:**
  Celem długofalowym jest wyrównanie szans rodzin znajdujących się w sytuacji największego obciążenia zadaniami opiekuńczo-wychowawczymi. Celem doraźnym jest rozpoznanie możliwości wsparcia.

- **Opis programu:**
  Działania w ramach programu będą obejmować:
  - Dodatkowe, specjalne formy wsparcia w funkcjach opiekuńczych (ułatwiony dostęp dzieci do placówek, różnorodnych zajęć, form organizacji wolnego czasu, sportu, kultury).
  - działania na rzecz zwiększenia dostępu niepełnych rodzin wielodzietnych do miejskiej oferty usług, w tym transportu miejskiego, odpłatnych usług publicznych.
  - Promowanie wśród niepełnych rodzin wielodzietnych korzystania z Karty Dużej Rodziny (która im przysługuje, o czym nie zawsze wiedzą).

- **Formy realizacji programu:**
  Przebadanie możliwości stworzenia dodatkowych ułatwień dla wielodzietnych rodzin niepełnych

- **Odpowiedzialny:**
  MOPR

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	II półrocze 2019 – rozpoznanie możliwości zwolnień, ulg i zniżek	0,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Wskaźnik zostanie ustalony po dokonaniu rozeznania w 2019 roku co do możliwych ułatwień, zwolnień i ulg dla niepełnych rodzin wielodzietnych.

Obszar D. **Dobrostan w wieku senioralnym**

Obszar koncentracji działań D zawiera cele strategiczne związane z seniorami i problemami wieku seniorskiego. Zidentyfikowano **pięć takich celów**:

- Cel D.1. Sieć opieki nad seniorami dostosowana do potrzeb;
- Cel D.2. Dostępność mieszkań wspomaganych i serwisowanych;
- Cel D.3. Profilaktyka problemów zdrowia psychicznego wieku starszego;
- Cel D.4. Stale rozbudowywana oferta wsparcia dla seniorów;
- Cel D.5. Lepsze rozpoznanie sytuacji sprawnych i aktywnych seniorów.

Oto opisy tych celów i proponowanych w ich ramach programów.

Cel strategiczny D.1 **Sieć opieki nad seniorami dostosowana do potrzeb**

Program D.1.1: **Rozpoznanie potrzeb w zakresie opieki nad seniorami**

- **Cel programu:**
  Rozpoznanie skali i rodzajów potrzeb w zakresie stacjonarnej i dziennej zakresie opieki nad seniorami, oraz możliwości planowego wpływania na skalę i rodzaje tych potrzeb.

- **Opis programu:**
  Zasadniczym niepokojącym elementem w zakresie stacjonarnej i dziennej zakresie opieki nad nie w pełni samodzielnymi seniorami jest nierozpoznanie skali obecnych i przyszłych potrzeb w zakresie opieki nad seniorami niesamodzielnymi. Tymczasem wysoce prawdopodobny jest bardzo szybki wzrost zapotrzebowania na nowe miejsca organizacyjne w placówkach i formach obu typów: stacjonarnego i dziennego Prócz prawdopodobnie narastającego deficytu miejsc w obu formach usług, problemem jest także całkowity brak wyprofilowania usług w kierunku opieki nad osobami cierpiącymi na zmiany demencyjne wieku starszego i choroby otępienne.

  Program D.1.1. polega na zorganizowaniu – we współpracy z Akademią Pomorską – badań społecznych diagnozujących te potrzeby.

  - Rok 2019 będzie przeznaczony na opracowanie koncepcji badań. Przewiduje się, że badanie będzie obejmowało narzędzia ilościowe i jakościowe, oraz będzie miało charakter cykliczny (będzie powtarzane co 5 lat. Losowana próba do badań powinna być warstwowana terytorialnie w taki sposób, aby udział w niej respondentów z obszaru rewitalizacji był równy lub większy od udziału mieszkańców obszaru rewitalizacji w całej populacji mieszkańców Słupska. Badanie powinno dać pogłębioną odpowiedź na pytanie o aktualny stan potrzeb, ale także – o możliwość planowego wpływania na skalę tych potrzeb, np. poprzez profilaktykę, działania przedłużające samodzielność lub podtrzymujące „samodzielność wspomaganą" seniorów.
  - Rok 2020 – realizacja badania.
  - Rok 2025 – powtórzenie badania

- **Formy realizacji programu:**
  Program badawczy realizowane we współpracy z Akademią Pomorską

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	Etap przygotowawczy – współpraca z Akademią Pomorską	0,00 zł
2020	Badanie I	30 000,00 zł
2021		0,00 zł
2022		0,00 zł
2023		0,00 zł
2024		0,00 zł
2025		0,00 zł
		30 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Wskaźnik binarny: TAK – nie (zrealizowano – nie zrealizowano),

Cel strategiczny D.2 **Dostępność mieszkań wspomaganych i serwisowanych**

Program D.2.1: **Mieszkania wspomagane dla seniorów**

- **Cel programu:**
  Coroczne uruchamianie ustalonej minimalnej puli mieszkań wspomaganych dla seniorów.

- **Opis programu:**
  Program polega na corocznym szacowaniu potrzeb i ewentualnym uzyskiwaniu odpowiedniej do potrzeb i możliwości Miasta liczby mieszkań.

- **Formy realizacji programu:**
  Działanie własne gminy.

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM

- **Harmonogram i kosztorys:**

  Działanie ma charakter coroczny. Koszty w każdym roku będą zależne od rozpoznanych potrzeb skorygowanych do poziomu aktualnych możliwości miasta.

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Ilość mieszkań wspomaganych dla seniorów w systemie ogółem (narastająco);
  - Mieszkania udostępnione w danym roku jako odsetek mieszkań potrzebnych (według rozpoznania potrzeb).

Program D.2.2: **Mieszkania serwisowane jako usługa rynkowa**

- **Cel programu:**
  Współpraca z prywatnymi inwestorami na rynku wynajmu i sprzedaży mieszkań w celu uruchomienia komercyjnej usługi mieszkania serwisowanego.

- **Opis programu:**

  Mieszkanie serwisowane to odpowiednik mieszkania wspomaganego (usługi publicznej) realizowany komercyjnie przez podmioty rynkowe. Należy dążyć do porozumień z właścicielami prywatnego zasobu mieszkaniowego na wynajem w celu wytworzenia w Słupsku usługi mieszkania serwisowanego. Perspektywicznie może to prowadzić do współpracy polegającej na częściowym zakupie usług przez gminę a częściowym opłacaniu jej przez beneficjentów (mieszkańców lub ich rodziny).

  Po wprowadzeniu w Słupsku specjalnej strefy rewitalizacji planuje się przebadanie możliwości wykorzystywania instrumentu umowy urbanistycznej do zachęcania inwestorów prywatnych do tworzenia zasobu mieszkań serwisowanych.

- **Formy realizacji programu:**

  Działanie własne gminy.

- **Odpowiedzialny:**

  Wydział Zarządzania Funduszami we współpracy z Wydziałem Zdrowia UM

- **Harmonogram i kosztorys:**

  Działanie ma charakter coroczny. Przewiduje się bezkosztowy charakter programu (koszty ponosi strona prywatna, która będzie rynkowym wykonawcą odpłatnej usługi)..

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**

  - Ilość mieszkań serwisowanych dla seniorów w Słupsku ogółem (narastająco);

Cel strategiczny D.3 **Profilaktyka problemów zdrowia psychicznego wieku starszego**

Program D.3.1: **Aktywne starzenie się**

- **Cel programu:**

  Promowanie aktywnego starzenia się, w tym przygotowanie rodzin do wsparcia seniorów w aktywnym starzeniu się jako profilaktyka zaburzeń demencyjnych.

- **Opis programu:**

  Program będzie polegał na corocznym konkursie na działania promujące aktywność seniorów. Konkurs jest adresowany do realizatorów działań środowiskowych o charakterze długotrwałym (nie jednorazowych wydarzeń), zarówno wewnątrz środowiska seniorskiego, jak i przekraczających podziały pokoleniowe i angażujących seniorów w aktywności wspólne z innymi grupami pokoleniowymi.

- **Formy realizacji programu:**

  Konkurs na podstawie przepisów o działalności pożytku publicznego

- **Odpowiedzialny:**

  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	Przygotowanie zasad konkursu	0,00 zł
2020	Coroczny konkurs	30 000,00 zł
2021	Coroczny konkurs	30 000,00 zł
2022	Coroczny konkurs	30 000,00 zł
2023	Coroczny konkurs	30 000,00 zł
2024	Coroczny konkurs	30 000,00 zł
2025	Coroczny konkurs	30 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Liczba seniorów objętych aktywizacją przez okres nie krótszy, niż pół roku,

Cel strategiczny D.4 **Stale rozbudowywana oferta wsparcia dla seniorów**

Program D.4.1: **Teraz TY!**

- **Cel programu:**
  Wsparcie seniorów przeciążonych opieką nad członkami własnej rodziny w stworzeniu im możliwości odpoczynku i zadbania o siebie.

- **Opis programu:**
  Program jest adresowany do seniorów młodszych z tzw. „pokolenia kanapkowego", którzy z jednej strony sprawują jeszcze opiekę nad własnymi rodzicami w wieku sędziwym, a z drugiej strony są już obciążeni opieką nad wnukami i wspieraniem własnych dzieci. Ta nieznana co do liczebności grupa seniorów w statystykach może pozornie wyglądać na nieaktywną, bo nie udziela się w inicjatywach społeczno-kulturalnych czy rekreacyjno-sportowych. Jednak jej pozorna „nieaktywność" to nie wynik bierności, lecz przytłoczenia nadmiarem wymuszonej sytuacyjnie aktywności na rzecz swojej rodziny.

  W odniesieniu do tej ważnej grupy należy poszukiwać pomysłów wciągnięcia takich seniorów w aktywności rekreacyjne, polegające na „odzyskaniu własnego życia i zmniejszenia poziomu codziennego stresu, co musi się wiązać z przejęciem od nich części ich zadań opiekuńczych przez system.

  Program będzie miał charakter konkursu na inicjatywy na rzecz tej specyficznej grupy beneficjentów. Pierwszeństwo będą miały inicjatywy skutecznie odciążające seniorów pokolenia „kanapkowego" w ich zadaniach opiekuńczych (np. w sposób analogiczny do opieki wytchnieniowej). Dodatkową wartością może być oferta aktywności własnej połączonej z wypoczynkiem, przy czym preferencję punktacyjną będą miały projekty umożliwiające seniorom samorealizację (spełnienie osobistego potencjału), nie zaś udział w formach aktywności zorganizowanych arbitralnie.

- **Formy realizacji programu:**
  Konkurs na podstawie przepisów o działalności pożytku publicznego

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	Przygotowanie zasad konkursu	0,00 zł
2020	Coroczny konkurs	30 000,00 zł
2021	Coroczny konkurs	30 000,00 zł
2022	Coroczny konkurs	30 000,00 zł
2023	Coroczny konkurs	30 000,00 zł
2024	Coroczny konkurs	30 000,00 zł
2025	Coroczny konkurs	30 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Liczba seniorów „pokolenia kanapkowego" objętych aktywizacją i wsparciem w wykonywaniu dotychczasowych zadań na rzecz swojej rodziny

Cel strategiczny D.5 **Lepsze rozpoznanie sytuacji sprawnych i aktywnych seniorów**

Sprawni i aktywni seniorzy młodsi będą w nieodległej przyszłości nie tyle beneficjentami systemu wsparcia, co raczej jego aktywnym elementem. Bez dobrze z budowanego wolontariatu seniorów wczesnych (60 – 75 lat) na rzecz seniorów dojrzałych (76-85 lat) i sędziwych (ponad 85 lat) w ciągu najbliższych 30 lat system przestanie funkcjonować z przyczyn czysto demograficznych (zabraknie wykonawców zadań)**.**

Program D.5.1: **„Seniorzy wcześni – diagnoza potencjału i potrzeb"**

- **Cel programu:**
  Wdrożenie w ciągu sześciu lat trzech pilotaży seniorskich inicjatyw samopomocowych w oparciu o wolontariat seniorów wczesnych na rzecz starszych grup.

- **Opis programu:**
  W latach – odpowiednio – 2020, 2022 i 2024 przewiduje się uruchomienie i podtrzymywanie w aktywności) trzech kolejnych inicjatyw seniorskich opartych o wolontariat seniorów młodszych na rzecz seniorów starszych. Zadanie będzie miało charakter konkursu organizowanego co dwa lata (odpowiednio – w pierwszej połowie 2020, 2022 i 2024 roku). Zadaniem inicjatyw będzie przetestowanie form organizacyjnych seniorskiego wolontariatu opartego o samoorganizację wewnątrzśrodowiskową (a nie o wolontariat organizowany przez instytucje). Szczególnie cenne będzie przetestowanie rozwiązań organizacyjnych odpornych na zamieranie wraz z odejściem naturalnych liderów (co jest systemowym problemem inicjatyw młodzieżowych i seniorskich).

- **Formy realizacji programu:**
  Konkurs na podstawie przepisów o działalności pożytku publicznego organizowany co dwa lata.

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019		0,00 zł
2020	Konkurs I (umowa trzyletnia)	6 000,00 zł
2021		12 000,00 zł
2022	Konkurs II (umowa trzyletnia)	18 000,00 zł
2023		24 000,00 zł
2024	Konkurs III (umowa trzyletnia)	30 000,00 zł
2025		36 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**

  - Liczba seniorów aktywnie zaangażowanych w wolontariat przez co najmniej trzy miesiące,
  - Liczba seniorów – beneficjentów wsparcia przez wolontariuszy

Obszar E. **Przeciwdziałanie ubóstwu i bezdomności**

Obszar koncentracji działań E obejmuje cele strategiczne związane z ubóstwem i bezdomnością. W jego ramach ustanowiono **dwa generalne cele**:

- Cel E.1. Przeciwdziałanie ubóstwu;
- Cel E.2. Przeciwdziałanie bezdomności.

Oto opisy tych celów i proponowanych w ich ramach programów.

Cel strategiczny E.1 **Przeciwdziałanie ubóstwu**

Program E.1.1: **Program wsparcia w wychodzeniu z wyuczonej bezradności**

- **Cel programu:**
  Przerwanie stanu wyuczonej bezradności poprzez dostarczenie osobom dotkniętym LHS pierwszych doświadczeń własnej sprawczości.

- **Opis programu:**
  Źródłem zespołu wyuczonej bezradności (LHS – *Learned Helplessness Syndrome*) jest zawsze osobiste długotrwałe doświadczenie braku sprawczości w sytuacji narażenia na czynniki traumatyzujące, których dana osoba nie jest w stanie uniknąć, niezależnie od tego, jakie starania by podjęła. Mechanizm utrwalania się LHS polega na tym, że osoba narażona na długotrwałą traumę oducza się prób przeciwdziałania jako nieskutecznych i kiedy potem już mogłaby zmienić swoje warunki na lepsze, nie umie zmobilizować się do tego. Zwraca się uwagę szczególnie na wpływ LHS na problemy szkolne i problemy z zatrudnieniem. Tłumaczy ono dobrze nieskuteczność niektórych działań aktywizacyjnych na rynku pracy, czy niepowodzenia szkolne dzieci dotkniętych tym zaburzeniem.

  Przeszkolenie służb socjalnych ze specyfiki LHS: uświadomienie, że LHS nie wynika z indywidualnej „postawy", czy „stylu życia", lecz jest zaburzeniem funkcjonowania psychospołecznego wynikającym z bardzo głębokiego naruszenia zasobów danej osoby;

  Oprócz oddziaływań terapeutycznych potwierdzoną skuteczność mają także działania społeczne dostarczające osobom dotkniętym LHS pierwszych indywidualnych doświadczeń sprawczości, np. w obszarze twórczości amatorskiej czy amatorskiego sportu (działania z zakresu animacji kultury i sportu). Rekomendujemy więc upowszechnianie działań animatorskich w obszarze rewitalizacji, przy czym animatorzy muszą rozumieć, że osoby dotknięte LHS nie pojawią się same na żadnych zajęciach, że trzeba je w aktywność cierpliwie i pomysłowo wciągać.

  Wiara we własne siły i poczucie sprawczości jest zasobem niezastępowalnym. Odbudowywanie poczucia sprawczości u osób dotkniętych LHS jest jedynym zalecanym sposobem działania. Nie da się poczucia sprawczości niczym zastąpić, ani zredukować szkód wynikających z jego braku.

- **Formy realizacji programu:**
  Program jest przewidziany do **uruchomienia po raz pierwszy w 2021 roku.** Rok 2020 będzie czasem namysłu nad możliwą w warunkach słupskich formą jego realizacji. Wstępnie rekomendowaną formą jest wspieranie indywidualnych, liderskich przedsięwzięć kulturalnych i sportowych w środowiskach dotkniętych wyuczoną bezradnością, szczególnie na obszarze rewitalzaicji.

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych

- **Harmonogram i kosztorys:**

  Program zawieszony. Finansowanie będzie znane po opracowaniu szczegółowej koncepcji programu w II połowie 2020 roku

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**

  Program zawieszony. Wskaźniki będą ustalone po opracowaniu szczegółowej koncepcji programu w II połowie 2020 roku,

Program E.1.2: **Wsparcie dla osób i rodzin znajdujących się w spirali zadłużenia**

- **Cel programu:**
  Przerwanie „pajęczyny problemów", jaka powstaje wokół spirali zadłużenia.

- **Opis programu:**
  Program będzie polegał na udzielaniu osobom i rodzinom w spirali zadłużenia pomocy prawnej i asystenckiej w **przejściu procedury upadłości konsumenckiej**. Jego uruchomienie jest przewidywane na 2020 rok.

- **Formy realizacji programu:**
  Uruchomienie stałych porad prawnych i upowszechnienie w systemie wiedzy o instrumencie upadłości konsumenckiej.

- **Odpowiedzialny:**
  MOPR

- **Harmonogram i kosztorys:**

  Przewiduje się dodatkowe porady prawne i pomoc w przeprowadzeniu upadłości konsumenckiej w ramach już istniejących porad prawnych, jako poszerzenie usługi oraz poprzez pomoc pracownika socjalnego.

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**

  - Liczba upadłości skutecznie przeprowadzonych jako odsetek osób zgłaszających się do systemu w sytuacji niespłacalnego zadłużenia o charakterze spirali.

Program E.1.3: **Wsparcie dla osób i rodzin dotkniętych ubóstwem energetycznym**

- **Cel programu:**
  Wypracowanie rozwiązań – szczególnie w obszarze rewitalizacji – realnie wspierających gospodarstwa w sytuacji ubóstwa energetycznego.

- **Opis programu:**
  W pierwszym etapie jest przewidziana będzie szeroka diagnoza skali ubóstwa energetycznego w Słupsku (szczegółowe badanie wydatków na energię 200 rodzin). Przewiduje się je na II połowę 2020 roku, z tym, że powinno ono szczególnie uwzględniać obszar rewitalizacji, w którym należy wylosować połowę próby badania), w tym zarówno zasób wyremontowany, jak i budynki stare (można spodziewać się w nich odmiennych postaci ubóstwa energetycznego).

  Po określeniu skali i specyfiki problemu w drugim etapie, w latach 2021 – 2025 przewidziane jest między innymi:

- szkolenia mieszkańców z zakresu możliwych sposobów obniżania rachunków za energię i propagowanie usprawnień energooszczędnych w gospodarstwach domowych;
- ochronę przed odłączeniem energii elektrycznej poprzez zasiłki celowe dla rodzin ubogich energetycznie;
- program zamiany mieszkań uwzględniający problem ubóstwa energetycznego.
- przebadanie możliwości stosowania przez dostawców ciepła sieciowego i energii elektrycznej taryf socjalnych np. wzorem brytyjskim, gdzie zachęca się dostawców do stosowania mechanizmów wsparcia dla odbiorców słabych ekonomicznie. Dostawcy mają swobodę w wyborze mechanizmów finansowania taryfy socjalnej: stosują rabaty, upusty, zamrażają ceny i stawki opłat).

Szczegółowy przebieg działań i kosztorys II etapu jest przewidziany do zaplanowania w II połowie 2020 roku.

- **Formy realizacji programu:**

  W roku 2020 – badanie sytuacji 200 wylosowanych rodzin

  Po roku 2020 – działania zaplanowane na podstawie wyników badania.

- **Odpowiedzialny:**

  I etap: Wydział Pozyskiwania Funduszy

  II etap: zależnie od zaplanowanych działań.

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	----	0,00 zł
2020	Nadania ilościowe (wywiad kwestionariuszowy) na próbie 200 osób	16 000,00 zł
2021	Kosz nieznany	0,00 zł
2022	Kosz nieznany	0,00 zł
2023	Kosz nieznany	0,00 zł
2024	Kosz nieznany	0,00 zł
2025	Kosz nieznany	0,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Wskaźnik binarny TAK - NIE,

Cel strategiczny E.2 **Przeciwdziałanie bezdomności**

Program E.2.1: **Bezpieczny nocleg dla bezdomnych kobiet**

- **Cel programu:**

  Stworzenie możliwości bezpiecznego noclegu dla bezdomnych kobiet.

- **Opis programu:**

  Program polega na uruchomieniu miejsc noclegowych dla bezdomnych kobiet przebywających w Słupsku. Miejsca powinny być dostępne począwszy od zimy 2019 – 2020

- **Formy realizacji programu:**

  Uruchomienie schroniska na terenie Słupska lub – doraźnie – zapewnienie bezpiecznych miejsc poza Słupskiem.

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019		
2020		
2021		
2022		
2023		
2024		
2025		

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Wskaźnik binarny TAK - NIE,

Program E.2.2: **Program ochrony bezdomnych przed przemocą**

- **Cel programu:**
  Zapewnienie realnej ochrony osób bezdomnych przed przemocą.

- **Opis programu:**
  Osoba bezdomna co do zasady ma prawa równe z innymi obywatelami. Nie może być więc z powodu bezdomności wyproszona z lokalu miejskiego: instytucji kultury, urzędu, obiektu sportowego. Osoby bezdomne nie mogą być także bezzasadnie wypraszane z przestrzeni publicznych: parków, terenów rekreacyjnych, ławek przyulicznych, jeżeli nie naruszają regulaminów tych miejsc, przy czym ograniczeń regulaminowych nie wolno interpretować rozszerzająco z uwagi na bezdomność osoby.

  Planowane jest uruchomienie programu streetworkerskiego nastawionego na pracę z bezdomnymi w terenie (ponieważ wewnątrzśrodowiskowa przemoc jednych bezdomnych wobec drugich rozwija się przede wszystkim, gdy środowisko bezdomnych jest hermetyczne i „nikt z zewnątrz tam nie zagląda".

  Planowane jest także przeszkolenie strażników miejskich i policjantów z służb patrolowo-interwencyjnych, co do oczekiwanego standardu traktowania bezdomnych, w myśl którego zasady stosowania przemocy bezpośredniej wobec bezdomnych są identyczne jak wobec pozostałych obywateli (a nie szersze lub obwarowane elastyczniejszymi kryteriami).

- **Formy realizacji programu:**
  Streetworking oraz szkolenie służb mundurowych

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych we współpracy ze strażą miejską.

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	Szkolenie straży miejskiej	2 400,00 zł
2020	streetworking	72 000,00 zł
2021	streetworking	72 000,00 zł
2022	streetworking	72 000,00 zł
2023	streetworking	72 000,00 zł
2024	streetworking	72 000,00 zł
2025	streetworking	72 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
    - Odsetek przeszkolonych strażników miejskich (wartość referencyjna 100%)
    - Ilość osobo-dni pracy streetworkerów w terenie rocznie (wartość referencyjna: 240)

Obszar F. **Przeciwdziałanie uzależnieniom i redukcja szkód**

Obszar koncentracji działań F obejmuje cele strategiczne związane z uzależnieniami. Zidentyfikowano **trzy takie cele**:

- Cel F.1. Niekryminalizujące metody postępowania wobec użytkowników narkotyków;
- Cel F.2. Redukcja szkód u osób uzależnionych, niefunkcjonujących społecznie;
- Cel F.3. Pomoc dla uzależnionych funkcjonujących społecznie.

Oto opisy tych celów i proponowanych w ich ramach programów.

Cel strategiczny F.1 **Niekryminalizujące metody postępowania wobec użytkowników narkotyków**

Stosowanie niekryminalizujących, profilaktycznych i leczniczych narzędzi wobec rekreacyjnych i regularnych użytkowników nielegalnych substancji psychoaktywnych bądź nowych substancji psychoaktywnych, jest jednym z kluczowych rozwiązań nowoczesnej polityki narkotykowej. Profilaktyka, postępowanie terapeutyczne i edukacyjno-naprawcze jest długofalowo bez porównania skuteczniejsze, niż karanie pozbawieniem wolności. W ramach celu strategicznego F1. przewiduje się poniższe programy strategiczne.

Program F.1.1: **„FreD goes net" – program realizowany we współpracy z Policją i wymiarem sprawiedliwości poprzedzony szkoleniami**

- **Cel programu:**

  Celem europejskiego programu „FreD goes net" jest uchronienie młodych ludzi przed wejściem w uzależnienie od narkotyków poprzez budowanie wśród użytkowników narkotyków świadomości ryzyka oraz odpowiedzialności za samego siebie.

- **Opis programu:**

  „FreD goes net" jest europejskim programem profilaktyki selektywnej, wdrożonym w Polsce po raz pierwszy przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii w ramach projektu międzynarodowego realizowanego latach 2007-2010.

  Adresatem programu są młode osoby w wieku 14-21 lat, które używają substancji psychoaktywnych w sposób okazjonalny lub szkodliwy. Program nie jest przeznaczony dla osób uzależnionych oraz używających takich substancji jak opiaty. Program jest oparty na metodzie krótkiej interwencji profilaktycznej, prowadzony jest w formie warsztatów z wykorzystaniem metod i założeń dialogu motywującego. Celem zajęć jest podniesienie wiedzy uczestników na temat szkodliwości używania substancji psychoaktywnych oraz zachęcenie ich do oceny indywidualnego ryzyka używania substancji psychoaktywnych oraz w efekcie do zmiany postaw i zachowania – ograniczenia używania substancji lub abstynencji. Udział w programie poprzedza indywidualna rozmowa wstępna, która spełnia następujące cele:

  - przekazanie potencjalnemu uczestnikowi informacji na temat treści programu i obowiązujących zasad,
  - stwierdzenie czy program jest odpowiedni dla danej osoby,
  - zmotywowanie młodego człowieka do uczestnictwa w programie.

  Jeśli w efekcie rozmowy kwalifikacyjnej program okaże się nieodpowiedni dla danej osoby np. ze względu na uzależnienie lub niechęć do uczestnictwa, poleca się udział w innym programie.

- **Formy realizacji programu:**

  - **Etap przygotowawczy:** szkolenia dla policji, sędziów i prokuratorów (m. in. W zakresie stosowania paragrafów: 62a, 72 i 73 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii) oraz rozesłanie materiałów edukacyjnych do pracowników wymiaru sprawiedliwości mających w zakresie swoich obowiązków sprawy zwią-

zane z posiadaniem substancji psychoaktywnych. Szkolenie powinno – analogicznie do finansowanych z KBPN szkoleń dla wymiaru sprawiedliwości – obejmować na dwa bloki tematyczne. Obydwa bloki mają składać się z części teoretycznej oraz części warsztatowej.

- Pierwszy blok tematyczny powinien dotyczyć zagadnień związanych z terapią uzależnień w kontekście obowiązujących przepisów prawa, roli terapeuty i oddziaływań pomocowych wobec podejrzanego/oskarżonego/podsądnego w procesie prawno-karnym.
- Drugi blok tematyczny skupia się na zagadnieniach prawnych w zakresie omówienia specyfiki przestępstw narkotykowych oraz możliwości zastosowania alternatywnych do karania schematów postępowania przez organy procesowe – umorzenie postępowania, zebranie informacji na temat używania, zawieszenie postępowania, warunkowe umorzenie postępowania, przerwa w karze, czy warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary[29].

- **Etap wdrożeniowy:**
  - **Realizacja programu FreD goes net:** zadanie realizowane będzie przez Słupską policję we współpracy z wymiarem sprawiedliwości i innymi instytucjami. Program realizowany jest w formie 8-godzinnych zajęć warsztatowych poruszających następujące zagadnienia:
    - konsekwencje i zagrożenia związane z substancjami psychoaktywnymi oraz aspekty prawne,
    - wzory używania substancji, fazy uzależnienia, postawy wobec używania,
    - indywidualne czynniki ryzyka i czynniki chroniące, rozpoznawanie i ocena sytuacji ryzykownych,
    - praktyczne rady mające na celu ograniczenie używania lub abstynencję, motywowanie do zmiany,
    - informacje na temat poradnictwa lokalnego lub innych form pomocy.

    W Słupsku program przewidziano do Realizowany we współpracy z policją (główny realizator na zlecenie Urzędu Miejskiego) i sądem rodzinnym.

- **Działania towarzyszące:**
  - **Partyworking** – działanie z typu *outreach* w środowisku ludzi mogących używać i używających rekreacyjnie, regularnie oraz szkodliwie substancji psychoaktywnych i/lub narażonych na ryzykowne zachowania seksualne. Metoda outreach to metoda pracy poza instytucjami, polegająca na wyjściu do klienta w jego środowisku. Jest to innowacyjna metoda pracy, skoncentrowana na potrzebach klienta. Metoda outreach pozwala na bezpośrednie dotarcie do grupy podwyższonego ryzyka bądź ludzi mających już określone problemy społeczne, czyli w przypadku tego działania, do osób używających. Partyworking odbywa się na festiwalach, w klubach muzycznych oraz w miejscach gdzie gromadzą się rekreacyjni użytkownicy substancji psychoaktywnych (np. bulwary wiślane w Warszawie). W ramach partyworkingu w Słupsku zakładamy obsługę przez partyworkerów głównych klubów muzycznych, imprez muzycznych na których mogą pojawić się substancje psychoaktywne, wydarzeń okazjonalnych np. studniówki oraz we współpracy z uczelnią w akademikach.
  - **Adwokatura** osób używających substancji psychoaktywnych - działania adwokackie będą polegać na dołączeniu osób złapanych z niewielkimi ilościami substancji psychoaktywnych do katalogu osób które mogą otrzymać bezpłatną pomoc prawną w Słupsku.

- **Odpowiedzialny:**
  - Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM – jako organizator etapu szkoleń i zleceniodawca programu FreD goes net,
  - Komenda Miejskiej Policji w Słupsku – jako partner realizujący program FreD goes net.
  - Podmiot zewnętrzny realizujący partyworking i wsparcie prawne.

[29] http://www.politykanarkotykowa.pl/dzialania-pspn/2017-szkolenia-dla-pracownikow-wymiaru-sprawiedliwosci-i-specjalistow-terapii/

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	[Przygotowanie do realizacji programu, odpowiednie szkolenia + szkolenie dla sędziów i prokuratorów oraz rozesłanie materiałów edukacyjnych + Adwokatura]	50 000
2020	[1. Fred goes net – 40 tysięcy, 2. Partyworking – około 20 tysięcy 3. Adwokatura – w ramach istniejącego programu (bezkosztowo)	60 000
2021	[1. Fred goes net – 40 tysięcy, 2. Partyworking – około 20 tysięcy 3. Adwokatura – w ramach istniejącego programu (bezkosztowo) 4. szkolenie dla sędziów i prokuratorów oraz rozesłanie materiałów edukacyjnych)]	75 000
2022	[1. Fred goes net – 40 tysięcy, 2. Partyworking – około 20 tysięcy 3. Adwokatura – w ramach istniejącego programu (bezkosztowo)	60 000
2023	[1. Fred goes net – 40 tysięcy, 2. Partyworking – około 20 tysięcy 3. Adwokatura – w ramach istniejącego programu (bezkosztowo) 4. szkolenie dla sędziów i prokuratorów oraz rozesłanie materiałów edukacyjnych)]	75 000
2024	[1. Fred goes net – 40 tysięcy, 2. Partyworking – około 20 tysięcy 3. Adwokatura – w ramach istniejącego programu (bezkosztowo)	60 000
2025	[1. Fred goes net – 40 tysięcy, 2. Partyworking – około 20 tysięcy 3. Adwokatura – w ramach istniejącego programu (bezkosztowo) 4. szkolenie dla sędziów i prokuratorów oraz rozesłanie materiałów edukacyjnych)]	75 000

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Liczba osób uczestniczących w programie *FreD goes net*,
  - Ilość wydarzeń z udziałem partyworkerów,
  - Ilość materiałów edukacyjnych rozdanych policji oraz wymiarowi spraw

Program F.1.2: **CANDIS – program realizowany we współpracy z podmiotami leczniczymi zajmującymi się zdrowiem psychicznym**

- **Cel programu:**

  Celem programu jest objęcie młodych ludzi (powyżej 16 lat) – użytkowników konopi – oddziaływaniem terapeutycznym ukierunkowanym na całkowite zaprzestanie lub ograniczenie używania konopi, pozostawanie w abstynencji przy zastosowaniu działań profilaktycznych zapobiegających nawrotom, oraz nauczenie się adekwatnego i skutecznego rozwiązywania problemów psychologicznych i społecznych.

- **Opis programu:**

  Ze względu na rozpowszechnienie w Słupsku używania marihuany przez młodzież wprowadza się programu CANDIS. Program CANDIS to indywidualny, krótkoterminowy program terapeutyczny dla osób mających problemy z powodu używania marihuany lub haszyszu. W programie mogą uczestniczyć osoby powyżej 16 roku życia, które chciałyby ograniczyć lub zrezygnować z używania przetworów konopi. Program obejmuje z reguły 10 sesji trwających 90 min. każda, które realizowane są w ciągu od 2 do 3 miesięcy i mają charakter indywidualnych rozmów z terapeutą.

  Program CANDIS jest wdrażany w Polsce przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii we współpracy z Centralnym Instytutem Zdrowia Psychicznego Uniwersytetu Heidelberga w Mannheim i Uniwersytetem Technicznym w Dreźnie.

- **Formy realizacji programu:**

  Program obejmuje z reguły 10 sesji trwających 90 min. każda, które realizowane są w ciągu od 2 do 3 miesięcy i mają charakter indywidualnych rozmów z terapeutą. Terapia jest bezpłatna.

- **Odpowiedzialny:**
  - Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM – jako zlecający,
  - Podmiot wyłoniony w postępowaniu – jako partner realizujący.

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019		0
2020	Realizacja programu Candis	30 000
2021	Realizacja programu Candis	30 000
2022	Realizacja programu Candis	30 000
2023	Realizacja programu Candis	30 000
2024	Realizacja programu Candis	30 000
2025	Realizacja programu Candis	30 000

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Corocznie - liczba osób uczestniczących w programie CANDIS,

Cel strategiczny F.2 **Redukcja szkód u osób uzależnionych, niefunkcjonujących społecznie**

Program F.2.1: **Ośrodek Pomocy Osobom Nietrzeźwym**

- **Cel programu:**

  Celem programu jest utworzenie Ośrodka Pomocy Osobom Nietrzeźwym: świetlicy całodziennej z dodatkowymi funkcjami. Ośrodek ma przede wszystkim pomagać osobom nietrzeźwym pozbawionym dachu nad głową. Główną funkcją ośrodka będzie świetlica z dodatkowymi programami redukcji szkód i wsparcia, działająca na zasadach *wet house* (z tolerowaniem umiarkowanej nietrzeźwości). Dodatkową funkcją realizowaną odrębnie w tym samym obiekcie jest ogrzewalnia dla osób bezdomnych z funkcją noclegu.

Opis programu:

Ośrodek Pomocy Osobom Nietrzeźwym adresuje swoje usługi przede wszystkim do osób bezdomnych, które nie mogą zachować trzeźwości. OPON jest więc adresowany do grupy na przecięciu dwóch problemów: bezdomności i uzależnienia od alkoholu.

OPON to połączenie – pod jednym dachem i w ramach jednego projektu adresowanego do tego samego kręgu osób – dwóch odrębnie kontraktowanych i odrębnie finansowanych stacjonarnych usług, które łączy to, że jest w nich tolerowana umiarkowana nietrzeźwość klientów pod warunkiem nieagresywnego zachowania. Te dwie funkcje to:

- Funkcja całodziennej świetlicy dla osób używających alkoholu, czynnej od 8:00 do 20:00. Dla tej funkcji będzie można zapewnić finansowanie w całości z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż alkoholu. Przewiduje się model *wet house*. W świetlicy powinien funkcjonować odrębnie punkt poradnictwa z dyżurami specjalistów. Świetlica powinna być też bazą działań dla streetworkerów pracujących z klientami usług.
- Funkcja ogrzewalni/noclegowni z tolerowaniem umiarkowanej nietrzeźwości, czynnej od 20:00: do 8:00[30]. Szacuje się, że jest potrzebnych 35 miejsc organizacyjnych o minimalnym

[30] Należy brać pod uwagę, że utworzenie ogrzewalni w OPON spowoduje przeniesienie się do niej dotychczasowych klientów istniejącej ogrzewalni z uwagi na bardziej sprzyjający regulamin nowej placówki (możliwość spania). Toteż należy brać pod uwagę zlikwidowanie dotychczasowej

standardzie (materac, dwa koce) utrzymanych w gotowości, w tym 5 miejsc „interwencyjnych" trzymanych w gotowości dla osób przywiezionych przez policję (za ich zgodą). Zakłada się zapewnienie możliwość umycia się i przebrania, uprania odzieży. Przewiduje się minimalną odpłatność nieobowiązkową.

W świetlicy OPON jest realizowana redukcja szkód z elementami wsparcia i profilaktyki, natomiast noclegownia OPON jest formą redukcji szkód wynikających z faktu istnienia w Słupsku znacznej grupy bezdomnych, którzy są najgłębiej wykluczeni, gdyż w związku z tym że nie mogą zachować trzeźwości, nie mają wstępu do ogólnej noclegowni dla bezdomnych.

Formy realizacji programu:

Świetlica dzienna typu *wet house* z funkcjami dodatkowymi:

- Dyżury pracownika socjalnego,
- Dyżury doradcy zawodowego (również dla osób w schronisku i mieszkaniach treningowych),
- Dyżur prawnika wspierający osoby w OPON w problemach z prawem, pomagającego pisać wnioski (np. o upadłość konsumencką),
- Organizacja drobnego programu reintegracji dzięki czemu osoby uzależnione mogłyby zarobić drobne pieniądze na swoje utrzymanie i uzyskać podmiotowość,
- Projekt Peer Work – do zespołu pracowników dołączają użytkownicy, którzy mają kontakt z lokalnym środowiskiem. Celem inicjatywy Peer Work jest poszerzenie oferty edukacyjno-profilaktycznej oraz pomocowej o sprawdzone strategie oddziaływań z zakresu ograniczania szkód zdrowotnych i społecznych w szczególności ukierunkowanych na profilaktykę w tym w formie *outreach* oraz docieranie do klientów do tej pory nie objętych pomocą społeczną.
- Wydawanie nieznacznych ilości pożywienia (zupka, konserwa, chleb),
- Usługi typu, prysznic, pralnia, wymiana ubrań, dezynfekcja, odwszawianie.
- Usługa typu *case managment* – pomoc w rozwiązaniu spraw urzędowych, dowód osobisty, ubezpieczenie, zasiłek, renta, meldunek, załatwianie mieszkania socjalnego. Dostosowywanie różnych form pomocy do indywidualnych potrzeb klientów-szeroko zakrojona współpraca z instytucjami zajmującymi się sprawami socjalnymi, zdrowotnymi, prawnymi, terapeutycznymi i innymi wynikającymi z potrzeby danego klienta. Klient nie jest osobą bierną lecz zaangażowaną w rozwiązywanie swoich problemów. Oczekuje się od niego aktywności, bazuje na jego mocnych stronach i zachęca do podejmowania odpowiedzialności.

Ogrzewalnia/noclegownia o minimalnym standardzie dla osób bezdomnych.

Odpowiedzialny:

Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM

Harmonogram i kosztorys:

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	[Stworzenie modelu OPON wraz z wet house]	50 000
2020	Prowadzenie OPON wraz z wet house i dodatkowymi funkcjami	800 000
2021	Prowadzenie OPON wraz z wet house i dodatkowymi funkcjami	800 000
2022	Prowadzenie OPON wraz z wet house i dodatkowymi funkcjami	800 000
2023	Prowadzenie OPON wraz z wet house i dodatkowymi funkcjami	800 000
2024	Prowadzenie OPON wraz z wet house i dodatkowymi funkcjami	800 000
2025	Prowadzenie OPON wraz z wet house i dodatkowymi funkcjami	800 000

Zakłada się zdobywanie zewnętrznych środków na dodatkowe działanie OPON.

Wskaźniki osiągnięcia celów:

- Liczba klientów świetlicy,
- Liczba klientów ogrzewalni,

ogrzewalni i przeniesienie dofinansowania do OPON.

- Liczba załatwionych spraw w ramach case managment,
- Liczba różnych usług (np. pomocy medycznej, porad prawnych, porad doradcy zawodowego),
- Liczba zatrudnionych peer workerów wraz z ilością osobo-godzin pracy,

Ponadto zakłada się w ramach zadanie „stworzenie modelu…" opracowanie systemu monitorującego wraz z narzędziami do monitoringu oraz wstępnym projektem przyszłej ewaluacji działania całego modelu.

Cel strategiczny F.3 **Pomoc dla uzależnionych funkcjonujących społecznie**

Program F.3.1: **Wczesne rozpoznanie – krótka interwencja**

- **Cel programu:**
  Objęcie osób uzależnionych, ale nadal prawidłowo funkcjonujących społecznie, wczesnym rozpoznaniem uzależnienia i krótką interwencją lekarsko-poradniczą zgodnie ze standardami WHO.

- **Opis programu:**
  Program ten w całości jest oparty na rekomendacjach PARPA na rok 2018. PARPA szacuje, że populacja osób pijących ryzykownie i szkodliwie jest aż cztery razy większa niż populacja osób uzależnionych od alkoholu i stanowi ok. 10% dorosłych mieszkańców Polski, a więc w odniesieniu do Słupska mówimy o populacji rzędu 9 tysięcy osób. Podstawową rekomendacją co do działań wobec tych osób (pijących ryzykownie lub szkodliwie, ale nadal poprawnie funkcjonujących społecznie) jest **wdrażanie do podstawowej opieki zdrowotnej programów wczesnego rozpoznawania i krótkiej interwencji (WRKI)**. W związku z tym, że część zgłoszeń osób z tej grupy do podstawowej opieki zdrowotnej dotyczy dolegliwości, które nie wystąpiłyby w ogóle, gdyby nie ryzykowne picie, WHO opracowała dla lekarzy pierwszego kontaktu prosty test przesiewowy oraz model krótkiej interwencji w przypadku rozpoznania nadużywania przez pacjenta alkoholu. Interwencja w przypadku osoby pijącej szkodliwie lub ryzykownie polega na podjęciu ustrukturyzowanej rozmowy, mającej na celu zmotywowanie pacjenta do ograniczenia picia do poziomu obniżającego ryzyko szkód i nauczenie go sposobów skutecznego ograniczania picia, a w przypadku osoby z podejrzeniem uzależnienia polega na skierowaniu do placówki odwykowej.

- **Formy realizacji programu:**
  Oto zalecane przez PARPA i przyjęte w tym programie formy działań:

  - Finansowanie szkoleń dla personelu medycznego w obszarze WRKI: lekarzy i pielęgniarek podstawowej opieki zdrowotnej. Program szkolenia, lista lekarzy–edukatorów oraz procedura pozyskiwania punktów edukacyjnych są umieszczone na stronie internetowej *www.wyhamujwpore.pl*.
  - Zakup materiałów edukacyjnych, zarówno dla personelu medycznego i pacjentów pod-stawowej opieki zdrowotnej.
  - Finansowanie wdrażania programów WRKI do praktyki klinicznej.

  W Słupsku program ruszy od 2020 r i będzie miał skalę testową: obejmie ograniczoną liczbę lekarzy w okresie 2 lat (2020 – 2021). Po tym okresie zostanie przeprowadzona ewaluacja i podjęta decyzja o dalszych działaniach.

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	[nie realizuje się programu	
2020	Testowa realizacja programu	8 000,00 zł
2021	Testowa realizacja programu	8 000,00 zł
2022	Ewaluacja i decyzja w sprawie kontynuacji	

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
    - Ilość interwencji.

Obszar G. **Wsparcie osób niepełnosprawnych i ich rodzin**

Obszar koncentracji działań G obejmuje cele strategiczne związane z niepełnosprawnością. Zidentyfikowano **trzy takie cele**:

- Cel G.1. Mieszkania wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami;
- Cel G.2. Wsparcie rodzin i opiekunów osób z niepełnosprawnością;
- Cel G.3. Niewystarczająca integracja osób z niepełnosprawnością.

Oto opisy tych celów i proponowanych w ich ramach programów.

Cel strategiczny G.1 **Mieszkania wspomagane dla osób z niepełnosprawnościami**

Cel G.1. będzie osiągany poprzez coroczną ocenę potrzeb w zakresie mieszkań wspomaganych dla osób z niepełnosprawnościami, w tym – z niepełnosprawnością intelektualną, i wnioskowanie o wydzielenie odpowiedniej liczby mieszkań z zasobu komunalnego. Coroczna diagnoza potrzeb i tworzenie planów dostosowawczo-remontowych dla poszczególnych mieszkań, po dwóch latach pozwoli sformułować zasady stałego programu pozyskiwania lokali mieszkalnych na funkcję mieszkania wspomaganego.

W chwili uchwalania niniejszej polityki **programu takiego nie formułuje się**; Lata 2020 i 2021 będą latami rozpoznawania sytuacji i zbierania danych. W tym czasie lokale będą pozyskiwane na podstawie rozeznania z lat ubiegłych. Wdrożenie stałego programu przewiduje się od 2021 roku.

Cel strategiczny G.2 **Wsparcie rodzin i opiekunów osób z niepełnosprawnością**

Program G.2.1: **Opracowanie koncepcji Centrum Wsparcia i Opieki**

- **Cel programu:**

  Celem programu jest przygotowanie koncepcji i planu wdrożeniowego Centrum Wsparcia i Opieki – placówki łączącej dwie formy instytucjonalnego wsparcia dla rodzin i opiekunów osób niepełnosprawnych:

  - hostel zapewniający opiekę wytchnieniową nad niesamodzielnymi osobami z niepełnosprawnością, oraz
  - dzienne centrum aktywności dla osób z niepełnosprawnością intelektualną.

- **Opis programu:**

  Centrum Wsparcia i Opieki jest przewidywane do usytuowania na obszarze rewitalizacji i będzie stanowiło realizację zapisanego w Gminnym Programie Rewitalizacji kierunku: „Tworzenie miejsc okresowego pobytu zapewniających dzienne i całodobowe usługi aktywizacyjne, opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze", jaki zapisano w GPR w ramach Celu Strategicznego 1. *Integracja i spójność społeczna,* i celu operacyjnego 1.1. *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu*.

  Istotnym działaniem wspierającym rodziny i opiekunów osób niepełnosprawnych byłoby zapewnienie im **opieki wytchnieniowej** – placówki, w której osoba niepełnosprawna wymagająca całodobowej opieki mogłaby spędzać kilkudniowe pobyty umożliwiające wytchnienie opiekunom. Miejsca takie byłyby wykorzystywane w sytuacjach losowych (np. choroby opiekuna) lub po prostu w celu stworzenia opiekunowi możliwości krótkiego wypoczynku.

Ważne także byłoby stworzenie na obszarze rewitalizacji dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, ze sprzężoną niepełnosprawnością, nie objętych rehabilitacją w placówkach istniejących ani w miejscu zamieszkania, **dziennego centrum aktywności** które zapewniałoby opiekę, terapię i rehabilitację w różnych formach.

Program polega na wypracowaniu koncepcji utworzenia obu tych form wsparcia dla rodzin osób z niepełnosprawnościami (przy czym brane pod uwagę byłoby także utworzenie obu form organizacyjnych w ramach jednego projektu prowadzonego przez jeden podmiot). Do końca 2019 roku powstałaby koncepcja realizacji obu form, a rok 2020 byłby rokiem przygotowania realizacji tej koncepcji.

- **Formy realizacji programu:**

  Praca nad koncepcją we współpracy z organizacjami i środowiskami rodzin osób niepełnosprawnych.

- **Odpowiedzialny:**

  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	Przygotowanie koncepcji działania Centrum i zarysu programu funkcjonalno-użytkowego	12 000,00 zł
2020	Przygotowanie projektu budowlanego i kosztorysu (założenie – remont, koszt wstępnie prognozowany)	90 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**
  - Wskaźnik binarny TAK – NIE (zrealizowano – nie zrealizowano),

Cel strategiczny G.3 **Niewystarczająca integracja osób z niepełnosprawnością**

Program G.3.1: **Rozpoznanie potrzeb osób niepełnosprawnych w zakresie integracji**

- **Cel programu:**

  Celem programu jest zdiagnozowanie w II połowie 2019 roku – poprzez konsultacje z właściwymi środowiskami – pilnych potrzeb w zakresie integracji osób z niepełnosprawnościami.

- **Opis programu:**

  Program polega na **zorganizowaniu konsultacji, których wynikiem byłaby uzgodniona Karta Potrzeb**, stanowiąca wytyczną dla przyszłych programów miasta Słupska, w tym aktualizacji dokumentu: *Kierunki działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami w Słupsku na lata 2016-2020*

  Do przedyskutowania rekomenduje się w szczególności:

  - potrzebę działań podnoszących poziom bezpieczeństwa przestrzennego osób niepełnosprawnych (zgodnie ze standardem projektowania uniwersalnego), likwidowanie barier architektonicznych i zagrożeń wynikających z ruchu drogowego.
  - sferze oddziaływań miękkich – potrzebę organizowania kampanii społecznych przełamujących stereotypy związane z niepełnosprawnością, w tym – promocji osiągnięć niepełnosprawnych słupszczan.

- w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych – kwestę rozwijania przedsiębiorczości socjalnej, wzorując się na przykładach dobrej praktyki z innych miast.
- Propozycję stworzenie w obszarze rewitalizacji kawiarni lub bistro, w którym zatrudnienie wspomagane znalazłyby osoby niepełnosprawne

- **Formy realizacji programu:**
  Konsultacje społeczne

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM.

- **Harmonogram i kosztorys:**

  Program bezkosztowy.

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**

  - Wskaźnik binarny TAK – NIE. (czy wypracowano Kartę Potrzeb)

Obszar H. **Wsparcie i integracja cudzoziemców**

Obszar koncentracji działań H obejmuje cele strategiczne dotyczące cudzoziemców i ich sytuacji. Zidentyfikowano **dwa takie cele**:

- Cel H.1. Wsparcie dla procesów integracji cudzoziemców;
- Cel H.2. Ochrona cudzoziemców przed nadużyciami pracodawców.

Oto opisy tych celów i proponowanych w ich ramach programów.

Cel strategiczny H.1 **Wsparcie dla procesów integracji cudzoziemców**

Program H.1.1: **Wsparcie samoorganizacji i poprawa obsługi**

- **Cel programu:**
  Lepsza integracja cudzoziemców mieszkających w Słupsku.

- **Opis programu:**
  Program obejmuje wsparcie dla inicjatyw samoorganizacji środowisk cudzoziemskich, w tym dla stowarzyszania się, oraz poprawę jakości obsługi cudzoziemców w instytucjach miasta Słupska. Przewiduje się w szczególności

  - Organizowanie szkoleń dla pracowników urzędu miasta i miejskich jednostek organizacyjnych z zakresu obsługi cudzoziemców i praw cudzoziemców. Długofalowo – zatrudnianie w instytucjach osób z kompetencjami językowymi ułatwiającymi komunikację z obcokrajowcami, lub podnoszenie kompetencji językowych osób tam już zatrudnionych.
  - Rozwijanie partnerskiej współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi zaangażowanymi w działalność na rzecz cudzoziemców, oraz wspieranie ich przedsięwzięć w tym zakresie. W szczególności chodzi o doradztwo i pomoc w kwestiach urzędowo-rejestracyjnych inicjatyw stowarzyszeniowych samych cudzoziemców. Zorganizowany partner będący reprezentantem środowiska cudzoziemców bardzo ułatwi wdrażanie innych rozwiązań.
  - Planowany rozwiązaniem jest także stworzenie świetlicy edukacyjno-integracyjnej dla dzieci, która oferowałaby korepetycje i kurs języka polskiego, szczególnie dla dzieci, ale w razie potrzeby także dla osób dorosłych.
  - W odniesieniu do wsparcia edukacyjnego dzieci cudzoziemskich słabo komunikujących się po polsku, modelem działania będą *asystenci edukacji romskiej*: osoby z kręgu danej kultury i języka, jednak znające płynni język polski i wyedukowane na tyle, aby pomagać sprawnie w nauce dzieci. Należy zbadać potrzeby w tym zakresie i być może zatrudnić na etacie miejskim asystenta lub asystentów edukacji ukraińskiej.
  - Planowane jest poradnictwo prawne dla cudzoziemców pracujących i mieszkających w Słupsku.

- **Formy realizacji programu:**
  - Szkolenia pracowników instytucji miejskich,
  - Pomoc w rejestracji stowarzyszeń cudzoziemców.
  - Zorganizowanie świetlicy.

- **Odpowiedzialny:**
  Prezydent Miasta

- **Harmonogram i kosztorys:**

  Kosztorys zostanie opracowany do końca 2019 roku po uzgodnieniu szczegółowego planu i harmonogramu działań

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**

  Wskaźniki zostaną przyjęte do końca 2019 roku po uzgodnieniu szczegółowego planu i harmonogramu działań.

Cel strategiczny H.2 **Ochrona cudzoziemców przed nadużyciami pracodawców**

Program H.2.1: **Ochrona przez handlem ludźmi**

- **Cel programu:**
  Ograniczenie nielegalnych praktyk wobec cudzoziemców przebywających w Słupsku.

- **Opis programu:**
  Ochrona przed handlem ludźmi jest jednym z zadań pomocy społecznej i podstawą do udzielenia indywidualnego wsparcia. O ile nie stwierdziliśmy w Słupsku przypadków handlu ludźmi związanych z usługami seksualnymi, o tyle prawdopodobnie występuje handel związany z pracą niewolniczą. W czasie badań udokumentowaliśmy sytuację pracowników z Azji (Nepalczyków), wobec których pracodawca stosuje proceder mający wszystkie cechy pracy niewolniczej, będącej jedną z form handlu ludźmi. Definicja handlu ludźmi zawarta w art. 2 dyrektywy 2011/36/UE:

  > „(Przez handel ludźmi rozumie się):
  >
  > 1. Werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób, w tym wymiana lub przekazanie kontroli nad tymi osobami, z zastosowanie groźby lub przemocy bądź innych form przymusu, uprowadzenia, oszustwa, podstępu, poprzez nadużycie uprawnień lub wykorzystanie sytuacji bezbronności, lub też wręczenie lub przyjęcie płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby sprawującej kontrolę nad inną osobą, w celu wyzysku.
  > 2. Sytuacja bezbronności zachodzi wówczas, gdy dana osoba nie ma innego – realnego lub możliwego do zaakceptowania – wyboru niż poddanie się nadużyciu.
  > 3. Wyzysk obejmuje, w szczególności, wyzyskanie innych osób do prostytucji lub innych form wykorzystywania seksualnego, przymusową pracę lub służbę, w tym żebractwo, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie, wyzyskiwanie do działalności przestępczej lub usunięcie organów.
  > 4. Zgoda ofiary handlu ludźmi na wyzysk, niezależnie od tego, czy zamierzony lub rzeczywisty, nie ma znaczenia, jeżeli posłużono się którymkolwiek ze środków określonych w ust. 1.
  > 5. Jeśli zachowanie określone w ust. 1 dotyczy dziecka, stanowi ono przestępstwo handlu ludźmi, nawet jeśli nie posłużono się żadnym ze środków wymienionych w ust. 1”.

  Planowane jest:

  - nawiązanie współpracy z Krajowym Centrum Interwencyjno-Konsultacyjne dla Ofiar Handlu Ludźmi w Warszawie i we współpracy z KCIK opracowanie koncepcji lokalnych działań zapobiegających handlowi ludźmi, w tym pracy niewolniczej w Słupsku.
  - Wybranie w konkursie organizacji pozarządowej, która ze środków dotacji miejskiej zorganizowałaby pomoc tłumacza, poradnictwo prawne, oraz pełniła rolę organizacji strażniczej (samo obserwowanie praktyk pracodawców może znacznie ograniczyć proceder wykorzystywania pracy niewolniczej).

- **Formy realizacji programu:**
  - Opracowanie koncepcji we współpracy z KCIKdOHL

- Przeprowadzenie konkursu na organizację wspomagającą

- **Odpowiedzialny:**
  Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych UM

- **Harmonogram i kosztorys:**

Rok budżetowy:	Etap realizacji programu:	Wkład budżetu miasta:
2019	Oszacowane koszty realizacji programu: II półrocze	3 000,00 zł
2020	Oszacowane koszty realizacji programu:	6 000,00 zł
2021	Oszacowane koszty realizacji programu:	6 000,00 zł
2022	Oszacowane koszty realizacji programu:	6 000,00 zł
2023	Oszacowane koszty realizacji programu:	6 000,00 zł
2024	Oszacowane koszty realizacji programu:	6 000,00 zł
2025	Oszacowane koszty realizacji programu:	6 000,00 zł
	Oszacowane koszty realizacji programu:	6 000,00 zł

- **Wskaźniki osiągnięcia celów:**

  - Wskaźnik zostanie opracowany po stworzeniu koncepcji we współpracy z KCIKdOHL,

4. Wdrażanie Polityki Społecznej SŁUPSK 2025+

Objaśnienie:

Niniejsza część dokumentu opisuje koncepcję wdrażania Polityki Społecznej Miasta Słupska 2025+. Rozdział ten ma w całości charakter narzędziowy (definiuje instrumentarium wdrażania polityki społecznej). Należy co do zasady przyjąć, że opisane poniżej rozwiązania i narzędzia będą stopniowo udoskonalane w miarę zdobywania praktycznych doświadczeń przy wdrażaniu Polityki. W szczególności należy pamiętać, że istota Polityki Społecznej jest zapisana w jej misji i strukturze celów strategicznych, a część narzędziowa służy jedynie sprawnemu wdrażaniu misji i celów. Ilekroć którekolwiek rozwiązanie zawarte w tej części okaże się w tym zakresie niesprawne, lub zostaną opracowane nowe lepsze narzędzia w danym zakresie, należy rozwiązanie gorsze niezwłocznie zastąpić rozwiązaniem lepszym. Takie działanie nie wymaga zmiany niniejszego dokumentu i jest nadal uważane za jego realizację, zgodną z zasadą elastyczności zarządzania strategicznego.

4.1. Struktura zarządzania

Polityka społeczna ma czterostopniową strukturę zarządzania w systemie koordynatorskim:

1. koordynowanie całości Polityki,
2. koordynowanie obszarów koncentracji działań,
3. koordynowanie celów strategicznych
4. koordynowanie programów strategicznych.

4.1.1. System koordynatorski

System koordynatorski działa następująco:

1. Koordynatorzy niższego szczebla polegają koordynatorowi szczebla bezpośrednio wyższego w następującym zakresie:
    a. uzgadniania generalnych ustaleń dotyczących obszaru (celu, programu), którym zarządzają, o ile te ustalenia dotyczą elementów synergii z obszarami (celami, programami) sąsiednimi,
    b. składania raportów monitoringowych i udostępniania danych o rezultatach swych działań dla celów ewaluacji;
    c. koordynator szczebla wyższego wnioskuje też o powołanie i odwołanie koordynatora szczebla bezpośrednio niższego.
2. Koordynatorzy wyższych szczebli dokładają starań aby pozostawić podległym im koordynatorom szczebla bezpośrednio niższego daleko idącą autonomię w całym zakresie zarządzania powierzonym im obszarem (celem, programem), który dotyczy decyzji wewnętrznych, nie wchodzących w interakcję z obszarami (celami, programami) sąsiednimi.
3. Prezydent Miasta powołuje zarządzeniem koordynatorów: całej Polityki, poszczególnych obszarów i celów. Prezydent może umocować indywidualnie poszczególnych koordynatorów do powoływania z jego upoważnienia koordynatorów szczebla bezpośrednio niższego.

    - Koordynator Polityki Społecznej odpowiada przed Prezydentem za całość realizacji niniejszej Polityki społecznej, w szczególności:
        - kieruje pracą koordynatorów obszarów,
        - raz do roku przygotowuje dla Prezydenta Miasta sprawozdanie z realizacji Polityki społecznej,
        - przewodniczy spotkaniom Rady Konsultacyjnej Polityki Społecznej.

- W uzasadnionych przypadkach Koordynator Polityki Społecznej może wnioskować do Prezydenta Miasta o zarządzenie aktualizacji Polityki przed upływem normalnego terminu jej obowiązywania.
- Z chwilą powołania każdy koordynator odpowiada za realizację Polityki społecznej:
    - bezpośrednio za pomyślną realizację powierzonego mu obszaru (celu, programu),
    - pośrednio – za realizację misji Polityki w zakresie, w jakim zarządzany przez niego obszar (cel, program) tę misję realizuje.
    - analogicznie koordynator programu odpowiada pośrednio za pomyślną realizację całego celu, a koordynator celu – za pomyślną realizację całego obszaru, w ramach którego obaj działają.
- Koordynator szczebla wyższego dba o synergię pomiędzy obszarami (celami, programami) zarządzanymi przez koordynatorów szczebla bezpośrednio niższego. W tym celu organizuje on współpracę i wymianę informacji pomiędzy podległymi mu koordynatorami oraz ustala zasady tej współpracy i wymiany. W szczególności zalecaną formą współpracy są cykliczne bezpośrednie spotkania koordynatorów.
- W toku realizacji Polityki nie będą tworzone nowe ani likwidowane dotychczasowe obszary koncentracji działań ani cele strategiczne; ich struktura jest stała w całym okresie realizacji Polityki.
- Natomiast w toku realizacji Polityki mogą być tworzone, przekształcane, łączone, dzielone, lub zamykane programy strategiczne.

4.1.2. Monitorowanie wdrażania Polityki i ewaluacja osiągania jej celów

W ramach monitorowania postępów wdrażania Polityki Społecznej SŁUPSK 2025+:

- koordynatorzy niższego szczebla przekazują informacje/notatki/raporty koordynatorowi szczebla bezpośrednio wyższego, według harmonogramu przez niego ustalonego, z poszanowaniem zasady, że obowiązki związane z monitoringiem nie powinny zakłócać działalności podstawowej.
- Monitorowanie realizacji zadań na poziomie całej Polityki odbywa się w cyklu rocznym. Raport z realizacji Polityki Społecznej w danym roku sporządza Koordynator Polityki Społecznej
- Wzór sprawozdania z realizacji zadań dla podmiotów zaangażowanych w jej realizację stanowi załącznik do niniejszej Polityki Społecznej Słupsk 2025+. Sprawozdanie składają:
    - obowiązkowo – podmioty wykonujące zadania Polityki Społecznej SŁUPSK 2025+ w ramach jej systemu opisanego w niniejszym dokumencie; podmioty te posługują się wskaźnikami wskazanymi przy poszczególnych programach.
    - Dobrowolnie – podmioty realizujące zadania własne, które w ich ocenie są zbieżne z celami Polityki Społecznej SŁUPSK 2025+; podmioty te posługują się – do wyboru – wskaźnikiem liczby beneficjentów końcowych lub wskaźnikiem opisowym wybranym przez siebie.
- Koordynatorzy raportując realizację danego celu lub obszaru przeliczają wskaźniki realizacji celów odwołując się do danych z realizacji projektów, metodą przez siebie przyjętą i zaakceptowaną przez koordynatora szczebla wyższego. Na poziomie raportu zbiorczego z monitorowania realizacji całej Polityki uwzględnia się wagi liczbowe poszczególnych obszarów strategicznych.
- Koordynator Polityki Społecznej na podstawie zebranych sprawozdań z realizacji zadań Polityki Społecznej SŁUPSK 2025+ dokonuje rocznej ewaluacji stopnia osiągnięcia celów Polityki w formie syntetycznego Raportu.
- Na koniec 2022 r. jest przewidziana **ewaluacja etapowa**, sumujące wyniki ewaluacji rocznych sporządzanych w latach 2019 – 22. Wyniki ewaluacji etapowej będą przesłanką do ewentualnej aktualizacji Polityki.
- Na koniec 2025 r. jest przewidziana **ewaluacja końcowa**, sumujące wyniki ewaluacji rocznych z lat 2023 – 25 oraz podsumowująca cały okres realizacji polityki społecznej.